

Zastavárny jako jedna z možností řešení sociální situace

Petr Morc

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Petr MORC

Osobní číslo: H108196

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Zastavárny jako jedna z možností řešení sociální situace

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálech IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na legislativní vymezení zástavních smluv a jejich zařazení v občanském právu a právním systému České republiky obecně, podmínek vzniku, zániku, platnosti a neplatnosti těchto smluv a uspokojení ze zástavy ("zpeněžení"), včetně rozboru judikátů z této oblasti,
- na legislativní vymezení provozoven zastaváren a bazarů, podmínek podnikání v této oblasti a jeho zařazení v živnostenském podnikání, omezení provozní doby zastaváren a bazarů speciálním zákonem,
- na analýzu patologických jevů souvisejících s činností zastaváren a bazarů, zejména tedy lichvy (úžery) a legalizace majetkové trestné činnosti, a jejich důsledků v podobě trestných činů, přestupků a jiných správních deliktů,
- na sběr statistických dat (s využitím zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím) a poznatků z kontrolní činnosti Policie České republiky, České obchodní inspekce a obecních živnostenských úřadů v okresech Břeclav, Hodonín a Znojmo,
- na vymezení a analýzu pojmů sociální situace, nepříznivá sociální situace, sociální vyloučení, chudoba, dluhy a předlužení, vztah mezi chudobou a sociálním vyloučením,

určení sociálních a etnických skupin postižených chudobou a sociálním vyloučením, obecné možnosti řešení nepříznivé sociální situace, sociální politika České republiky a činnost nevládních neziskových organizací v této oblasti.

Součástí práce bude sociologický výzkum, zaměřený na zkoumání sociální situace respondentů, kteří jsou subjekty závazkových vztahů souvisejících s činností zastaváren a bazarů a dopadů (jak pozitivních tak negativních), které tyto právní vztahy mají na tuto sociální situaci.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

PROJEKTU UMĚLÉHO DÍLA UMĚLECKÉHO TÝPOMU

Jméno a příjmení	PAVLA MOURA
Osobní číslo	111111111
Zkušební program	STUDIJNÍ SPECIÁLNOST V PEDAGOGICE
Zkušební otzora	Sociální pedagogika
Titul práce	Zastavárny jako jedna z možností řešení sociální situace

Zadání pro vypracování

Úkol je tvořen dvěma částmi. První částí je teoretická práce, která se zabývá sociální situací osob v zastavárnách a bazarech. Druhou částí je empirický výzkum, který se zaměřuje na zjištění sociální situace osob v zastavárnách a bazarech. Výzkum bude proveden v zastavárně a bazaru. Výsledky výzkumu budou zpracovány a shrnuty do závěrečné práce.

V teoretické části práce se zaměříme na problematiku sociálního vyloučení a chudoby. V empirické části práce se zaměříme na zjištění sociální situace osob v zastavárnách a bazarech. Výzkum bude proveden v zastavárně a bazaru. Výsledky výzkumu budou zpracovány a shrnuty do závěrečné práce.

Na závěr práce bude provedena reflexe získaných výsledků a jejich dopadů na sociální situaci osob v zastavárnách a bazarech.

Práce bude vypracována v rozsahu 10-15 stran. Práce bude vypracována v českém jazyce. Práce bude vypracována v termínu, který bude určen v průběhu práce.

Práce bude vypracována v rozsahu 10-15 stran. Práce bude vypracována v českém jazyce. Práce bude vypracována v termínu, který bude určen v průběhu práce.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Balák, F. Občanský zákoník: s judikaturou a souvisejícími předpisy, Praha: C.H.Beck, 2011.

Forejt, A. Zástavní právo, Praha: Sekurkon, 1995.

Horzinková, E. Živnostenský zákon v praxi. Olomouc: ANAG, 2010.

Keller, J. Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti. Praha: SLON, 2010.

Lovriš, V. Dluhy a předlužení. Brno: IQ Roma servis, o.s., 2008.

Navrátil, P. Romové v české společnosti. Praha: PORTÁL, 2003.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

29.03.2013

V Brně

Petr Morc

.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Oápírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá zastavárnou jako nebankovní institucí, kde si mohou lidé vypůjčit peníze. Teoretická část práce je věnována vymezení závazkových vztahů, zástavního práva, podnikání v oblasti zastaváren a bazarů a pojmů spojených s dluhovou problematikou. Dále se tato část zabývá úlohou sociální pedagogiky při prevenci zadlužení a představuje konkrétní preventivní program, který byl realizován v Břeclavi. Praktická část analyzuje formou dotazníků a rozhovorů půjčování peněz v zastavárně a jeho dopad na celkovou zadluženost populace v České republice.

Klíčová slova: zastavárna, zástavní právo, zástava, živnostenské podnikání, dluh, předlužení, finanční gramotnost.

ABSTRACT

This thesis focuses on pawnshop as non-banking institutions where people can borrow money. The theoretical part is devoted to defining obligations, lien, business in pawnshops and bazaars and terms associated with debt issues. Furthermore, this section concentrates on the role of social pedagogy in the preventing debts, and introduces an actual preventive program that was implemented in Břeclav. The practical part analyzes results of questionnaires and interviews the regarding lending money in pawnshops and its impact on the overall indebtedness of the population in the Czech Republic.

Keywords: pawnshop, lien, pledge, conduct of business, debt, indebtedness, financial literacy.

„Luxus bohatých je zaplacen bídou chudých.“

Franz Kafka

Děkuji paní PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Miluši Morcové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ZÁSTAVNÍ PRÁVO, ZASTAVÁRNÝ	13
1.1 ZÁVAZKOVÉ VZTAHY V OBČANSKÉM A OBCHODNÍM PRÁVU	13
1.2 ZÁSTAVNÍ PRÁVO, SUBJEKTY, VZNIK A ZÁNİK ZÁSTAVNÍHO PRÁVA	16
1.3 PODNIKÁNÍ PODLE OBCHODNÍHO ZÁKONÍKU A ŽIVNOSTENSKÉHO ZÁKONA	23
1.4 ŽIVNOSTENSKÉ OPRAVNĚNÍ, PROVOZOVNA, OMEZENÍ PROVOZNÍ DOBY ZASTAVÁREN A BAZARŮ	25
2 SOCIÁLNÍ SITUACE, PREVENCE	35
2.1 SOCIÁLNÍ SITUACE, ZADLUŽENÍ, ÚPADEK, CHUDOBA, SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ.....	35
2.2 OBECNÉ MOŽNOSTI ŘEŠENÍ ZADLUŽENOSTI A NEPŘÍZNIVÉ SOCIÁLNÍ SITUACE, SOCIÁLNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY	41
2.3 PREVENCE	44
2.4 ÚLOHA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY PŘI PREVENCI A ŘEŠENÍ ZADLUŽENÍ	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	49
3 ZKOUMÁNÍ KLIENTŮ ZASTAVÁREN V SOCIÁLNÍ SITUACI	50
3.1 PŘÍPRAVA VÝZKUMU - CÍL, METODY, RESPONDENTI, HYPOTÉZY	50
3.1.1 Cíl výzkumu	50
3.1.2 Hypotézy	50
3.1.3 Metody sběru dat.....	51
3.1.4 Respondenti výzkumu formou dotazníku	52
3.2 VÝZKUM FORMOU DOTAZNÍKU.....	57
3.3 VÝZKUM FORMOU ROZHOVORU	70
3.4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	73
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	83
SEZNAM OBRÁZKŮ	84
SEZNAM TABULEK	85
SEZNAM PŘÍLOH	86

ÚVOD

Půjčování na zástavu bylo v Číně známo již před 3000 lety a v římském právu byla tato právní instituce propracována velmi podrobně. Půjčka na zástavu je nejstarší formou kreditu a bankám malých podnikatelů poskytovala tato právní instituce velmi výhodnou praktickou základnu. Jistota i eventuální uspokojení věřitele nebyly vázány na právní pomoc a úvěr byl nepoměrně snadno dostupný oproti jiným formám obligací. Materiální základnu ideji zastavárny poskytla doba, hlásící se v některých zemích již ve století XII., jinde o něco později, jež osvobodila část obyvatel z vlády a moci agrárního středověkého velmože, aby se z ní ve městech stala nová sociální třída živnostníků jako samostatných podnikatelů. Otázka kapitálu se stává pro drobného podnikatele středověkého města otázkou existence. A právě v tomto okamžiku se objevuje obyvatel ghetta, jež je ochoten do začátku půjčit potřebný peněz, ale pod podmínkou, že se stane bezpracně podílníkem na zisku a že mu bude zabezpečeno vrácení zapůjčeného kapitálu. A právě držba ruční zástavy, často jediného majetku příslušníka nové sociální třídy, se stává bankéři zárukou, že ani kapitál zapůjčený k podnikání, ani úrok nebudou v jeho bilanci figurovat jako ztráta. Zastavárny prošly za celá ta staletí značným vývojem, v každé době se však jako zásadní jevila otázka úrokové míry. Zásahy do hospodářského vývoje cestou zákonodárnou se na počátku XV. století ukázaly jako bezvysledné. Nesnesitelné úroky lichvářů a potřeba peněz vedly ke zřízení zastaváren právníckými osobami – nadacemi, obcemi, které byly schopny zajistit úvěr bezúročný nebo alespoň levný. Skutečným přelomem však byly až tzv. františkánské zastavárny (*montium pietatis*), které poskytovaly bezúročné půjčky na zástavu a jejichž kapitál byl založen na deponování peněz bohatých měšťanů a šlechticů. Po nějaké době však počal příliv kapitálových deposit ochabovat, nepomohly ani hodnosti ani akademické a šlechtické tituly, jež měly být odměnou novým vkladatelům. Dalšímu rozmachu františkánských zastaváren však bránila zásada práva kanonického, zavrhuující striktně každý úrok. Zúročitelná půjčka se mu jeví, naprosto odchylně od práva římského, jako lichvářství (*usura*). Proto bylo na pátém lateránském koncilu (1515) povoleno brát z půjček úrok k financování svých vlastních nákladů. V jistém smyslu konkurentem, spíše však dalším vývojovým typem zastaváren byly tzv. lombardy (*montes profani*). Lombardy se od františkánských institucí lišily nejen určitou distancí od církve ve smyslu právním, ale i hospodářsky. Nebyly to ústavy milosrdenství a lásky k bližnímu, nýbrž podniky více méně výdělečné, jimž úrok z půjček nebyl jen náhradou za *způsobenou škodu a ušlý zisk*, ale prostředkem k dalšímu finančnímu a hospodářskému vzrůstu i rozpětí. Tyto *montes profani*

nebyly omezeny žádným ohledem ve své výdělečné činnosti. Mohly se hospodářsky volně rozvíjet a plnily své poslání ve sféře kapitalistického hospodářského vývoje jako banky malých podnikatelů lépe než příbuzné františkánské instituce. Roku 1707 byla patentem císaře Josefa I. založena první velká státní zastavárna ve Vídni, o čtyřicet let později zakládá císařovna Marie Terezie v královských městech pražských „Obecný základní a tázní řád“. Vídeňská i pražská zastavárna měly, vedle poslání zajistit výrobní kapitál pro vrstvu malých podnikatelů, vydržovat a podporovat chudobinec a káznici, odlehčit státní pokladně, na niž se zvětšovaly požadavky na administrativní i vojenský aparát a hrozilo břímě sociální péče o novou společenskou vrstvu – proletariát.¹

Problematiku „Zastaváren“ jako součást mého tématu bakalářské práce jsem zvolil z důvodu jeho blízkosti s mou profesí pracovníka obecního živnostenského úřadu, neboť mě stále fascinuje, jak jsou živnostenské kontroly těchto provozoven „jiné“, svou atmosférou a napětím, s jistou nadsázkou lze říci, že se dotýkají konkrétních lidských osudů. Zastavárna je jednou z posledních (z hlediska dostupnosti) zákonem uznanou institucí, kde si lze legálně vypůjčit peníze, dále už existují převážně řešení nezákonná. Zastavárna (a bazar) je na druhé straně místem, kde dochází k legalizaci nebo realizaci kradeného nebo jinak nelegálně nabytého zboží. Je to oblast, ve které jsou účastníky závazkových vztahů jedinci z rizikových a sociálně znevýhodněných skupin mládeže a dospělých, sociálně vyloučení, Romové, patologičtí hráči, uživatelé drog, osoby páchající majetkovou trestnou činností a další. Je to oblast výskytu sociálně patologických jevů a oblast, která může ovlivňovat sociální situaci jednotlivců i celých rodin.

V teoretické části bakalářské práce, s využitím dostupné literatury, judikátů a jiných písemných materiálů, vymezím legislativní rámec závazkových vztahů, zástavního práva a živnostenského podnikání v oblasti zastaváren a bazarů. Tato část bakalářské práce bude obsahovat také analýzu pojmů sociální situace, sociální vyloučení, chudoba, dluhy a předlužení, dále obecné možnosti řešení nepříznivé sociální situace a základní aspekty sociální politiky České republiky. Velkou pozornost budu věnovat pojmu prevence a úloze sociální pedagogiky při prevenci zadluženosti.

¹ Frohmann, J. *O pražské zastavárně, době a lidech kolem ní: (dějiny státního zástavního a půjčovního úřadu v Praze): význam vývoje hospodářského a vývoje sociálních tříd v našem národním obrození*. Praha: Vydavatelské, nakladatelské a tiskařské družstvo Obnova, 1947. 414-[II]s.

V empirické části bakalářské práce bude předmětem mého zájmu a zkoumání klient zastavárny a jeho motivace využít tento způsob řešení sociální (ekonomické) situace. Chtěl bych klienty charakterizovat – jejich sociální postavení, ekonomickou situaci, dosažené vzdělání. Z celkové skladby klientů zastaváren bych chtěl určit cílovou skupinu, která je v těchto závazkových vztazích ve zjevně nevýhodné pozici a je příčinou nebo obětí sociálně patologických jevů souvisejících s činností zastaváren a bazarů. Sociálně patologické jevy chci pojmenovat a analyzovat. Chtěl bych se také pokusit odpovědět na otázku, zda je půjčování finančních prostředků v zastavárnách krajním řešením s alespoň minimální účinností či plnohodnotnou variantou řešení sociální situace.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat klienty zastaváren a jejich motivaci využít tento způsob řešení sociální situace, pojmenovat sociálně patologické jevy související s klienty zastaváren (a bazarů) a stanovit účinnost a potřebnost preventivní ochrany, která je těmto osobám poskytována ze strany státu popř. nevládních neziskových organizací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁSTAVNÍ PRÁVO, ZASTAVÁRNÝ

1.1 Závazkové vztahy v občanském a obchodním právu

Obecnou úpravu závazkových vztahů obsahuje občanský zákoník², který je obecným soukromoprávním předpisem, který se použije subsidiárně, pokud není ve zvláštním zákoně upraveno jinak³. Historické okolnosti jeho vzniku i porevoluční novelizace jej činí ze systematického hlediska poněkud chaotickým, dokonce podle některých autorů, v porovnání s ostatními kontinentálními zákoníky, je příliš strohý a nekoncepční⁴. Závazkové právo je upraveno v části osmé v §§ 488 až 852k, přitom obecná část⁵ v hlavě první, zvláštní část⁶ v hlavách druhé až dvacáté první.

Závazkový vztah je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.⁷ Z historického hlediska patří závazkové právní vztahy k nejstaršímu typu právních vztahů a z hlediska jejich charakteru se jedná o vztahy relativní, tzn., že právu jednoho subjektu odpovídá povinnost konkrétního subjektu. Závazkové vztahy vznikají a existují mezi konkrétními účastníky – *inter partes*⁸, vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně⁹.

Závazkové právo typicky spadá do práva soukromého, které je ovládáno soukromoprávní metodou regulace. Soukromé právo je založeno na autonomii vůle smluvních stran (smluvní svobodě). Již na ústavněprávní úrovni je zakotvena zásada „vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno“.¹⁰ Výrazem výše uvedeného je, že občanské, ale i obchodní právo je zásadně budováno na dispozitivních normách. Ty tak předpokládají vlastní rozhodovací

² zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský zákoník)

³ § 2 odstavec 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, odkazuje na použití zvláštních zákonů

⁴ Pelikánová, I. Kodifikace českého soukromého práva, zejména ve vztahu k úpravě obchodních vztahů. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. 2000, č. 3, s. 40. ISSN 1210-6348.

⁵ upravuje obecné otázky, které jsou všem závazkům společné (vznik, změny, zajištění, zánik)

⁶ obsahuje speciální úpravu některých typických závazkových vztahů

⁷ § 488 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸ Kejdová, M., Vaňková, Z. *Základy občanského práva*. Brno: IMS, 2006, s. 48.

⁹ § 489 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ Čl. 2 odst. 4 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Ústava) a Čl. 2 odst. 3 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Listina).

aktivitu subjektů a v případě, že k takové aktivitě nedojde, platí typizované normativní řešení v dispozitivní normě. V některých případech je ale i v soukromém právu zájem na tom, aby určité vztahy byly upraveny kogentními normami, od kterých se subjekty odchýlit nemohou. Podle § 2 odst. 3 občanského zákoníku v platném znění si mohou účastníci občanskoprávních vztahů upravit vzájemná práva a povinnosti dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj lze odchýlit. Pro vymezení kogentních ustanovení jsou tedy použita dvě kritéria, a to výslovný zákaz a povaha ustanovení. První jmenované spatřuje judikatura zásadně ve formulacích „musí“, „nemůže“, „nelze“ anebo „ujednání... jsou neplatná“. Pro povahu ustanovení platí, že o její kogentní nebo dispozitivní podobě v našich podmínkách může definitivně rozhodnout až judikatura.¹¹

Závazky ze smluv (*ex contractu*) jsou nejfrekventovanějším důvodem vzniku závazků nejen mezi podnikateli, ale i mezi běžnými adresáty norem. Jak již bylo uvedeno výše, jsou smlouvy úzce spjaty s pojmem právní úkon, který definuje občanský zákoník v platném znění v § 34 jako projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.¹² Jako základní náležitosti právního úkonu se vyžadují jeho svoboda, vážnost, určitost a srozumitelnost.¹³ Jejich nedostatek má za následek absolutní neplatnost. Stejně tak i v případech, pokud je jeho předmětem plnění nemožné¹⁴, nebo úkon učinil ten, kdo nemá způsobilost k právním úkonům, či jednal v duševní poruše¹⁵. Neplatný je i právní úkon svým obsahem nebo účelem odporující zákonu nebo jej obcházející a přičí se dobrým mravům¹⁶. Neplatnost vyvolá i nedostatek zákonem předepsané nebo účastníky dohodnuté formy. Občanský zákoník v platném znění obsahuje ještě i tzv. neplatnost relativní, nastávají v zákonem taxativně vypočtených případech¹⁷ po dovolání dotčené osoby.

¹¹ Kittel, D. *Kritická srovnávací analýza obecné části závazkového práva podle návrhu nového ObčZ a platné úpravy v ObchZ a v ObčZ*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva. Vedoucí diplomové práce Josef Bejček, s. 11-17.

¹² tedy ke vzniku právního následku

¹³ § 37 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ § 37 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ § 38 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ § 40a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Závazkové vztahy se řídí také zvláštní úpravou v obchodním zákoníku¹⁸ v případech stanovených v § 261 a § 262. Jedná se o vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti¹⁹, vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb²⁰, bez ohledu na povahu účastníků vždy, pokud se jedná o závazkové vztahy uvedené v § 261 odst. 3 obchodního zákoníku²¹, mezi osobami relativních obchodů u smluv, které nejsou uvedeny jako smluvní typ v obchodním zákoníku a jsou upraveny jako smluvní typ v občanském zákoníku²² a pokud se tak strany, jejichž vztah nespadá pod vztahy uvedené v § 261 obchodního zákoníku, dohodnou²³.

Dne 20.02.2012 prezident republiky Václav Klaus podepsal nový občanský zákoník, který je výsledkem jedenáctileté práce rekodifikační komise ministerstva spravedlnosti. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen nový kodex), platný od 22.03.2012 a účinný od 01.01.2014, přináší novou, moderní úpravu soukromoprávních vztahů, mezi jejichž hlavní přínosy patří například větší důraz na úpravu osobnostních práv, podpora principu svobodné vůle či jednotná úprava závazkového práva. Třetí část nového kodexu se týká tzv. absolutních majetkových práv, vymezuje držbu, vlastnictví, spoluvlastnictví, věcná práva k cizím věcem, správu cizího majetku a dědické právo. Čtvrtá část se zabývá relativními majetkovými právy a řeší vznik závazků a jejich obsah, zajištění a zánik. Nový kodex obsahuje 3081 paragrafů.

Z hlediska problematiky této bakalářské práce je jistě zajímavé sjednocení závazkového práva a odstranění současného dualismu, respektive trialismu vezmeme-li v potaz zákoník práce²⁴. Ve čtvrté části nového kodexu je zahrnuta komplexní úprava obligací. Dále napří-

¹⁸ zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen obchodní zákoník)

¹⁹ tzv. relativní obchody prvního typu upravené v § 261 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ tzv. relativní obchody druhého typu upravené v § 261 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²¹ tzv. typové obchody

²² tzv. kombinované obchody, které se podle § 261 odst. 6 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, řídí příslušnými ustanoveními o tomto smluvním typu v občanském zákoníku a obchodním zákoníkem

²³ tzv. fakultativní obchody upravené v § 262 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dohoda vyžaduje písemnou formu a je neplatná, pokud zhoršuje postavení nepodnikatele

²⁴ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákoník práce)

klad zavedení nového pojmu „právní jednání“, který má nahradit dosavadní pojem „právní úkon“. Právní jednání není v novém kodexu přímo definováno na rozdíl od § 34 současného občanského zákoníku. V § 545 je pouze stanoveno, že vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí se zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran. Bude se jednat o právně relevantní projev vůle, a to tehdy, existuje-li tu vůle jednajících osoby a je-li tato osoba k tomu způsobilá. Vůle musí být vážná²⁵, určitá a srozumitelná²⁶. Platná právní úprava absenci těchto atributů vůle stíhá neplatností jednání, podle nové právní úpravy se o právní jednání nejedná vůbec, právní jednání nevznikne. Jde o zdánlivé právní jednání, ke kterému se nepřihlíží.

1.2 Zástavní právo, subjekty, vznik a zánik zástavního práva

Obecným cílem zajištění pohledávky je zvýšení jistoty věřitele, že povinnost dlužníka bude splněna řádně a včas. Snížení rizika, zvýšení jistoty a posílení bezpečnějšího postavení věřitele je dosahováno tím, že k původnímu (základnímu) zajišťovanému závazkovému vztahu přistupuje nový vztah zajišťovací (vedlejší). Často se v souvislosti se zajištěním pohledávek vyskytuje pojem akcesorická povaha zajišťovacího vztahu. *Akcesorita* zajišťovacího vztahu bývá definována tak, že vztah zajišťovací je co do svého vzniku a existence podmíněn platným vznikem a existencí vztahu zajišťovaného.²⁷ Z akcesorické povahy zajišťovacího vztahu plyne, že zánikem pohledávky automaticky zanikne i vztah zajišťovací. Neplatí to však naopak, tzn. zajišťovací vztah může zaniknout i samostatně, ačkoliv zajišťovaný vztah nezanikl. Právní prostředky zajištění plní zejména dvě funkce. Funkci zajišťovací, spočívající v tom, že ještě před splněním zajištěné pohledávky je dlužník motivován ke splnění svého závazku. Funkce uhrazovací umožňuje věřiteli dospělé právo (pohledávku) za stanovených podmínek a stanoveným způsobem uspokojit, pokud tak neučiní řádně a včas dlužník. Právní úprava obsahuje řadu institutů, které mají za cíl zajišťovat splnění pohledávky ze základního zajišťovacího vztahu. V občanském zákoníku jsou upraveny v §§ 544 až 587 a jsou to: smluvní pokuta, ručení, dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů, zástavní smlouva, zajištění závazků převodem práva, zajištění postoupením pohledávky, jistota a uznání dluhu.

²⁵ § 552 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s účinností od 01.01.2014

²⁶ § 553 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s účinností od 01.01.2014

²⁷ Holeyšovský, M. *Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi*. Praha: Newsletter, 1995, s. 9. ISBN 80-901779-2-1.

Zástavní právo je definováno v § 152 občanského zákoníku²⁸ a slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn s tím, že v tomto případě lze dosáhnout uspokojení z výtěžku zpeněžení zástavy. U zástavního práva se jedná o typický případ práva k věci cizí. Zástavní věřitel se nestává vlastníkem věcí zastavených, ale má právo se domáhat uspokojení z nich pro případ, že řádně a včas mu zajištěnou pohledávku nesplní sám dlužník. Zástavní právo je dále právem věcným, což znamená, že nepůsobí pouze vůči osobě, která s věřitelem uzavřela smlouvu, ale i vůči třetím osobám.²⁹ Vznik zástavního práva neznámá, že by vlastník zastavené věci ji nemohl zcizit, ovšem zástavní právo působí i vůči nabyvateli. Jedná se tedy o právo, které vázne na věci.

Subjekty zástavního práva jsou zástavní věřitel, v jehož prospěch zástavní právo vzniká, zástavce, který zástavu poskytuje, obligační dlužník, což je dlužník zajišťované pohledávky- hlavního právního vztahu a zástavní dlužník, což je osoba, která je povinna strpět výkon zástavního práva. Zástavním dlužníkem může být zástavce, pokud zastavil svou věc ten, kdo není osobním dlužníkem, nebo osobní dlužník, pokud ten, kdo dluží, zastavil svou věc nebo jiná osoba, která je povinna strpět výkon zástavního práva, ale sama zástavní právo nezřídila.³⁰ Častým omylem zvláště na straně dlužníků je představa, že v případech, kdy je zřízeno zástavní právo, má zástavní věřitel povinnost se uspokojit ze zástavy, pokud včas a řádně nesplnil obligační dlužník. Skutečnost je ovšem zcela odlišná. Zástavní věřitel se může rozhodnout, zda bude žádat uspokojení ze zástavy nebo z jiného majetku obligačního dlužníka, pokud jde o osobu totožnou se zástavcem, či obecně z majetku obligačního dlužníka a nikoliv ze zástavy. Dlužník se tedy nemůže spoléhat na to, že zástavní věřitel se bude domáhat uspokojení ze zástavy. Stejně tak se však nemůže ani zástavce, respektive vlastník zastavené věci, spolehnout na to, že zástavní věřitel bude vymáhat pohledávku na obligačním dlužníkovi a nikoliv se uspokojovat ze zástavy.³¹ V průběhu právního vztahu může dojít ke změně subjektů zástavního práva, a to buď postoupením zajištěné pohle-

²⁸ zástavní právo je upraveno v §§ 152 až 180 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ Holeyšovský, M. *Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi*. Praha: Newsletter, 1995, s.10. ISBN 80-901779-2-1.

³⁰ Kejdová, M., Vaňková, Z. *Základy občanského práva*. Brno: IMS, 2006, s. 45.

³¹ Holeyšovský, M. *Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi*. Praha: Newsletter, 1995, s. 11. ISBN 80-901779-2-1.

dávky tzv. cesí, při níž dochází ke změně věřitele nebo převzetím dluhu, kdy dochází ke změně na straně dlužníka (tzv. privátní intercese).³²

Předmětem zástavního práva (zástavou) je obecně nějaká majetková hodnota, ze které může být případně uspokojena pohledávka věřitele. Ustanovení § 153 občanského zákoníku taxativně určuje, že to mohou být věci movité i nemovité, podnik nebo jiná hromadná věc, soubor věcí, pohledávka nebo jiné majetkové právo, pokud to jeho povaha připouští, byt nebo nebytový prostor podle zvláštního zákona³³, obchodní podíl, cenný papír nebo předmět průmyslového vlastnictví. Z podstaty zástavního práva vyplývá, že uvedený předmět zástavy musí být běžně převoditelný a postihnuteľný exekucí. Nový kodex upravuje předmět zástavního práva daleko obecněji, a to tak, že zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat.³⁴ Převoditelnost předmětu práva je tedy obsažena přímo v jeho definici.

Zástavním právem může být zajištěna jak pohledávka peněžitá tak i nepeněžitá. Nepeněžitá pohledávka je zajištěna do výše její obvyklé ceny v době vzniku zástavního práva.³⁵ Z citovaného ustanovení vyplývá povinnost již v okamžiku vzniku zástavního práva tuto pohledávku ocenit, a to i v zahraniční měně, přičemž toto ocenění se stává podstatnou náležitostí smlouvy u smluvního zástavního práva. Zajistit lze pouze pohledávku platnou, popřípadě pohledávku relativně neplatnou do okamžiku dovolání se její neplatnosti. Zástavním právem se dají zajistit i pohledávky, které vzniknou teprve v budoucnu nebo jejichž vznik je vázán na splnění určité podmínky. V důvodové zprávě k novému kodexu³⁶ se uvádí, že platný občanský zákoník i platný obchodní zákoník nejsou konzistentní v pojetí, co je zástavním právem a jinou jistotou zajišťováno. Zajišťuje se jak pohledávka, tak i dluh, splnění povinnosti, závazek, plnění, nárok aj. Z důvodu odstranění této nejednotnosti a na doporučení komise odborníků pro obligační právo osnova návrhu nového

³² Gardiančík, T. *Zástavní právo k nemovitostem v současné právní úpravě*. Olomouc, 2009. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Katedra práva občanského a pracovního. Vedoucí diplomové práce Zuzana Modráková, s. 17-18.

³³ zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 01.01.2014 zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁴ § 1310 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s účinností od 01.01.2014, přičemž v důvodové zprávě se hovoří o jakékoliv hodnotě, která je předmětem právního obchodu

³⁵ § 155 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ VI.n.z.-občanský zákoník-EU, Sněmovní tisk č.362/0, část 1/2, 6.volební období PS PČR. [cit. 2012-08-21] <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>>

kodexu respektuje zásadu, že se jistota dává za dluh a že se dluh zajišťuje. Poskytnutím zástavy zástavce věřiteli zajišťuje, že dlužník dluh splní, dává garanci za splnění dluhu, nikoliv za uspokojení věřitelovy pohledávky vůbec, neboť tato může zaniknout s uspokojením věřitele i jinak. V této podobě byl návrh i schválen.

Zástavní právo může vzniknout na základě taxativně vymezeného množství právních skutečností³⁷: písemnou smlouvou, rozhodnutím soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví, rozhodnutím soudu nebo správního úřadu nebo ze zákona. Podmínkou vzniku zástavního práva je existence zajišťované pohledávky a způsobilý předmět zástavního práva. Okamžik vzniku upravuje občanský zákoník podle předmětu zástavy. Zástavní právo k nemovitým věcem, bytům a nebytovým prostorům vzniká vkladem do katastru nemovitostí³⁸, k movitým věcem jejich odevzdáním zástavnímu věřiteli³⁹, které může být nahrazeno předáním do úschovy nebo ke skladování pro zástavního věřitele nebo pro zástavního dlužníka u třetí osoby. Zástavní právo k nemovitým věcem, které se nezapisují do katastru nemovitostí, k věci hromadné, k souboru věcí a těch věcí movitých, které nemohou být odevzdány zástavnímu věřiteli, vzniká zápisem do Rejstříku zástav vedeného notářskou komorou České republiky.⁴⁰ Zástavní právo k pohledávce vzniká uzavřením smlouvy, pokud v ní není ujednáno něco jiného⁴¹, zástavní právo na základě rozhodnutí soudu nebo správního orgánu vzniká dnem nabytí právní moci tohoto rozhodnutí⁴².

Pokud dlužník nesplní pohledávku řádně a včas, tj. je v prodlení, má zástavní věřitel právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy. Zástavu lze zpeněžit na návrh zástavního věřitele ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy.⁴³ Veřejná dražba se provádí podle zákona o veřejných dražbách⁴⁴, který rozlišuje dražby dobrovolné a dražby nedobrovolné. Dobrovolná dražba⁴⁵ je prováděna na návrh vlastníka předmětu dražby, po uzavření smlouvy o provedení dražby s dražebníkem. Dražebníkem je subjekt, který je

³⁷ § 156 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ § 157 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁹ § 157 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ § 158 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ § 159 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴² § 160 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ § 165a odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o veřejných dražbách)

⁴⁵ upravena v §§ 17 až 35 zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

držitelem živnostenského oprávnění pro vázanou živnost s předmětem podnikání „Provádění dobrovolných dražeb movitých věcí podle zákona o veřejných dražbách“ nebo držitelem koncese s předmětem podnikání „Provádění veřejných dražeb dobrovolných“. Z pohledu této práce je pak důležitější dražba nedobrovolná⁴⁶, která je prováděna na návrh dražebního věřitele, tj. osoby, jejíž pohledávka je zajištěna zástavním právem k předmětu dražby. Pohledávka dražebního věřitele musí být přiznána vykonatelným soudním rozhodnutím nebo vykonatelným rozhodčím nálezem nebo doložena vykonatelným notářským zápisem nebo vykonatelným exekutorským zápisem, anebo doložena jiným vykonatelným rozhodnutím, jehož soudní výkon připouští zákon, včetně platebních výměrů a výkazů nedoplatků.⁴⁷ Provozování dražeb bylo svěřeno soukromým osobám, kterým je udělena koncese s předmětem podnikání „Provozování veřejných dražeb nedobrovolných“ při dosažení praxe v dražební nebo realitní činnosti, jejíž délka je závislá na stupni dosaženého vzdělání. U dobrovolné dražby přechodem vlastnictví k předmětu dražby na vydražitele nedochází k zániku zástavních práv a ty dále váznou na předmětu zástavy. Naopak u nedobrovolné dražby zástavní právo zajišťující přihlášenou pohledávku přechodem vlastnictví k předmětu dražby zanikají.⁴⁸ Řízení o soudním prodeji zástavy se koná dle občanského soudního řádu⁴⁹ na návrh žalobou, kterou se zástavní věřitel domáhá nařízení soudního prodeje zástavy. Účastníky řízení jsou zástavní věřitel a zástavní dlužník. Doloží-li zástavní věřitel zajištěnou pohledávku, zástavní právo k zástavě a kdo je zástavním dlužníkem, nařídí soud usnesením prodej zástavy.

V souvislosti s realizací zástavního práva je nutné zmínit, že zákon některá ujednání o zpeněžení zástavy považuje za neplatná.⁵⁰ Jedná se o ujednání, která očividně poškozují některou ze stran. Tím se jim poskytuje nutná míra ochrany. Neplatnými jsou ujednání, která stanoví, že zástavní dlužník nebo zástavce nesmí zástavu vyplatit nebo zástavní dlužník nebo zástavce nesmí nemovitou věc, byt nebo nebytový prostor zastavit jinému, dalšímu věřiteli nebo zástavní věřitel může uplatnit uspokojení z prodeje zástavy jinak, než je stanoveno zákonem nebo se zástavní věřitel nesmí po splatnosti pohledávky domáhat jejího

⁴⁶ upravena v §§ 36 až 61 zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁷ § 36 odst. 1 zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ Gardiančík, T. *Zástavní právo k nemovitostem v současné právní úpravě*. Olomouc, 2009. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Katedra práva občanského a pracovního. Vedoucí diplomové práce Zuzana Modráková, s. 48-49.

⁴⁹ §§ 200y až 200za zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský soudní řád)

⁵⁰ § 169 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

uspokojení prodejem zástavy nebo při prodlení s plněním zajištěné pohledávky zástava propadne zástavnímu věřiteli, nebo že si ji zástavní věřitel může ponechat za určenou cenu, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Nový kodex odlišuje skupinu ujednání vůbec zakázaných a skupinu ujednání, která jsou zakázána jen pro dobu přede dnem splatnosti zajištěné pohledávky. Předkladatel zákona v důvodové zprávě⁵¹ uvádí, že zástavce, resp. zástavní dlužník, je pro dobu přede dnem splatnosti zajištěné pohledávky, zjevně v postavení slabší strany. Následně se faktické postavení stran mění a není důvod bránit jim, aby nově uvážily svoji pozici a dohodly se na změně vzájemných práv a povinností.

K obcházení zákona při zpeněžení zástavy existuje rozsáhlá judikatura, tedy zejména k zástavám nemovitostí a k problematice faktického sjednání propadné zástavy. Tak např. **Ústavní soud České republiky v nálezu z 01.04.2003, sp.zn. II.ÚS 119/01** mimo jiné uvedl: „Zástavní věřitel nemá možnost realizovat zástavní právo způsobem odchylným od zákonné úpravy. Nemůže si smluvně upravit, že k uspokojení jeho pohledávky dojde tím, že zástavu sám prodá, nebo že na něj přejde vlastnické právo k zástavě. Podle ust. § 39 občanského zákoníku je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům, absolutně neplatný. Absolutní neplatnost nastává bez dalšího přímo ze zákona. Soud k absolutní neplatnosti přihlíží i bez návrhu z úřední povinnosti. Obcházení zákona spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání *in fraudem legis* představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího. V posuzovaném případě uzavření kupní smlouvy samo o sobě zákonu neodporuje. Situaci je však nutné posoudit v kontextu ostatních smluvních ujednání souběžně uzavřených. Z nich vyplývá, že kupní smlouva byla, stejně jako smlouva o zřízení zástavního práva, uzavřena za účelem zajištění smlouvy o půjčce a že realizací sjednaného zajištění mělo dojít k převodu vlastnického práva k zástavě na zástavního věřitele, tedy k propadnutí zástavy“. **Nejvyšší soud České republiky v rozsudku ze dne 12.12.2002, sp. zn. 22 Cdo 1053/2001** uvedl: „Zákon stanoví způsob, kterým se zástavní věřitel může domáhat uspokojení své pohledávky ze zástavy. V době uzavření smlouvy mezi účastníky byl tento způsob stanoven v § 151f občanského zákoní-

⁵¹ VI.n.z.-občanský zákoník-EU, Sněmovní tisk č.362/0, část 1/2, 6.volební období PS PČR. [cit. 2012-08-21] <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>>

ku, podle kterého není-li zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, může se zástavní věřitel domáhat uspokojení ze zástavy, a to i tehdy, když zajištěná pohledávka je promlčena. Novela č. 27/2000 Sb. upřesnila znění tohoto ustanovení tak, že není-li zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, může zástavní věřitel u soudu navrhnout prodej zástavy, a to i tehdy, když zajištěná pohledávka je promlčena. Již před touto novelou pak platilo, že zástavní věřitel nemůže prodat zástavu sám, ale může se domáhat uspokojení ze zástavy; smlouva, která dávala zástavnímu věřiteli právo zastavenou nemovitost prodat (byť formálně uzavřená tak, že zástavní dlužník dal zástavnímu věřiteli plnou moc k prodeji nemovitosti), obchází zákon a je neplatná. Lze poukázat na skutečnost, že tato zásada je nyní výslovně uvedena v § 169 písm. c) občanského zákoníku, uplatňovala se však i dříve“.

Jak již bylo uvedeno výše, zánikem zajištěné pohledávky zaniká i zástavní právo, neboť se jedná o akcesorický právní vztah. Za trvání zajištěné pohledávky může zástavní právo zaniknout zánikem předmětu zástavy⁵² nebo vzdá-li se zástavní věřitel zástavního práva jednostranným právním úkonem nebo uplynutím doby, na niž bylo zřízeno nebo složí-li zástavce nebo zástavní dlužník zástavnímu věřiteli obvyklou cenu zástavy nebo písemnou smlouvou uzavřenou mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem nebo zástavcem anebo v případech stanovených zvláštními právními předpisy.⁵³ Mezi případy stanovené zvláštními právními předpisy můžeme zařadit především zpeněžení zástavy soudní dražbou.⁵⁴ Po zahájení insolvenčního řízení lze právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty, uplatnit pouze za podmínek stanovených insolvenčním zákonem⁵⁵. Nový kodex upravuje zánik zástavního práva v podstatě totožně.

V § 1344 nového kodexu byla přijata zvláštní úprava pro případ zastavení cizí věci v zastavárně. V tomto ustanovení je uvedeno, že pokud zastaví zástavce cizí movitou věc v zastavárenském závodu a nejedná-li se o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud prokáže, že věc

⁵² v tomto případě vzniká zástavnímu věřiteli právo na doplnění zástavy pod sankcí splatnosti nezajištěné části pohledávky dle § 163 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ § 170 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁴ § 58 odst. 1 zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen insolvenční zákon)

pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky. Vzorem pro tento návrh bylo znění španělského občanského zákoníku a představuje výjimku z obecného pravidla o zástavě cizí věci. Jak se uvádí v důvodové zprávě k novému kodexu⁵⁶, je výjimka odůvodněna zásadou, že osoba, která uzavírá zástavní obchody podnikatelským způsobem, tak činí na vlastní riziko, které nelze přenášet na jiné osoby, zejména ne na vlastníka, jehož věc zastavila osoba třetí. Návrh vycházel z pojetí, že podnikatel má možnost vést si evidenci osob, se kterými navazuje obchodní styk a domáhat se vůči nim náhrady škody. Ustanovení je ovšem nutné vykládat v kontextu celého návrhu, zejména v souvislosti s ustanoveními stanovujícími, za jakých podmínek lze uplatnit právo domáhat se vydání věci. Z nich vyplývá, že vlastník se může domáhat vydání věci zastavené neoprávněně třetí osobou provozovateli zastavárenského závodu, je-li schopen popsat ji tak, aby byla odlišena od jiných věcí téhož druhu, a prokáže-li své vlastnické právo. Ustanovení bude tedy dopadat na movitou věc, kterou bude osoba domáhající se jejího vydání, schopna určit jednotlivě a ohledně které bude schopna prokázat i své vlastnické právo s tím, že se pro tento případ navíc vyžaduje, aby vlastník prokázal, že svoji věc pozbyl ztrátou nebo protiprávním činem povahy úmyslného trestného činu. Je stanovena výjimka pro případy, kdy se vlastník skutečné moci nad svou věcí sám vzdal tím, že ji zástavci svěřil, která odpovídá pravidlu, že projevil-li vlastník důvěru vůči jiné osobě, nelze důsledek zpronevěry přenášet na třetí osoby. Ustanovení bude využitelné pro dosti úzce vymezený okruh případů, zároveň ale půjde o případy co do významu nejzávažnější.

1.3 Podnikání podle obchodního zákoníku a živnostenského zákona

V Listině základních práv a svobod je definováno právo každého občana na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat nebo provozovat jinou hospodářskou činnost.⁵⁷ Toto právo se řadí mezi práva hospodářská. Podnikatelskou činnost pro celou oblast podnikání definuje obchodní zákoník v § 2 jako soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem

⁵⁶ VI.n.z.-občanský zákoník-EU, Sněmovní tisk č.362/0, část 1/2, 6.volební období PS PČR. [cit. 2012-08-21] <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>>

⁵⁷ Čl. 26 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

dosažení zisku. Podnikatelem podle tohoto ustanovení je osoba zapsaná v obchodním rejstříku, dále osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění, také osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů a osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu. Jelikož obchodní zákoník upravuje postavení podnikatelů a jejich vzájemné vztahy, jakož i některé právní vztahy s podnikáním související, hovoříme o soukromoprávní úpravě podnikání.⁵⁸

Živnostenské podnikání představuje specifickou oblast podnikání v oblasti výroby, obchodu a poskytování služeb a je upraveno živnostenským zákonem⁵⁹, který je vymezuje pozitivně⁶⁰ stanovením jeho jednotlivých znaků a negativně⁶¹ vymezením vyloučených činností. Převážná část činností vyloučených ze živnostenského zákona⁶² představuje jiné formy podnikání vyplývající ze zvláštních právních předpisů. Provozovat činnost, která je předmětem živnosti, lze pouze na základě živnostenského oprávnění. Živnostenský zákon stanoví základní podmínky jež musí být splněny pro získání tohoto oprávnění a vztahy mezi podnikateli a státem. Právní úprava má tedy veřejnoprávní charakter, ovšem obsahuje soukromoprávní prvky.⁶³

Za živnostenské podnikání se považuje soustavná činnost, provozovaná samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem. Jelikož živnostenský zákon (ani obchodní zákoník) jednotlivé pojmové znaky blíže nespecifikuje, je nutné je chápat a vykládat v jejich obvyklém smyslu a významu. Všechny uvedené znaky musí být naplněny kumulativně, to znamená současně, jinak činnost není živnostenským podnikáním. Kumulativní naplnění pojmových znaků je stěžejní otázkou při posuzování tzv. neoprávněného podnikání, tj. činnosti, na kterou nemá subjekt příslušné živnostenské oprávnění.

⁵⁸ Horzinková, E. *Živnostenský zákon v praxi*. Olomouc: ANAG, 2010, s. 14. ISBN 978-80-7263-615-0.

⁵⁹ zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen živnostenský zákon)

⁶⁰ § 2 zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ § 3 zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁶² např. činnost lékařů, zubních lékařů a farmaceutů, veterinárních lékařů, advokátů, notářů, znalců a tlumočnicků

⁶³ Horzinková, E. *Živnostenský zákon v praxi*. Olomouc: ANAG, 2010, s. 14. ISBN 978-80-7263-615-0.

Soustavností se rozumí stálý výkon určité činnosti, který trvá určité časové období nebo se tato činnost pravidelně opakuje, nemůže to být činnost jednorázová nebo nahodilá. Za soustavou se považuje i činnost, která vyžaduje k provedení delší dobu, jako např. zpracování rozsáhlého projektu. Pojmový znak samostatnosti vyjadřuje, že podnikatel (fyzická i právnická osoba) je držitelem živnostenského oprávnění a není k nikomu v závislém postavení např. jako zaměstnanec⁶⁴, sám o své činnosti rozhoduje, organizuje ji a zajišťuje ji v ekonomickém i právním smyslu. Provozování vlastním jménem se rozumí, že podnikatel činí právní úkony při své podnikatelské činnosti pod svým jménem a příjmením nebo obchodní firmou⁶⁵ nebo názvem⁶⁶ bez ohledu na to, zda živnost provozuje sám nebo prostřednictvím svých zaměstnanců nebo jiných smluvně pověřených osob. Pojmový znak na vlastní odpovědnost vyjadřuje, že podnikatel odpovídá za své závazky, které vzniknou jeho podnikatelskou činností, celým svým majetkem⁶⁷. Rozumí se tím odpovědnost za dodržování právních předpisů, převzatých závazků a výsledků podnikatelské činnosti. Posledním, a snad nejdůležitějším znakem, je vykonávání činnosti za účelem dosažení zisku. Rozhodujícím kritériem pro naplnění tohoto znaku není skutečnost, zda zisku je skutečně dosahováno či nikoliv, ale to, zda ten, kdo činnost vykonává zisku dosáhnout chce, respektive, že se chová tak, jako by ho dosáhnout chtěl. Poslední podmínkou, kterou musí určitá činnost splňovat, aby se jednalo o živnost, je, aby činnost byla vykonávána za podmínek stanovených živnostenským zákonem.

1.4 Živnostenské oprávnění, provozovna, omezení provozní doby zastavená a bazarů

Živnostenský zákon⁶⁸ rozděluje živnosti na ohlašovací, které smějí být při splnění stanovených podmínek provozovány na základě ohlášení, a koncesované, které smějí být provozovány na základě koncese. Živnosti ohlašovací jsou živnosti řemeslné, u nichž je podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v § 21 a § 22 živnostenského zákona, dále živnosti vázané, u nichž je podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v příloze č. 2 k živnostenskému zákonu, a živnost volná, u které není jako

⁶⁴ zde je nutné v praxi pečlivě zkoumat a odlišit případy zastřené pracovního právního vztahu

⁶⁵ obchodní firma je název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku, pojem a charakteristické rysy upravují §§ 8 až 12 obchodního zákoníku

⁶⁶ právnická osoba nezapsaná v obchodním rejstříku

⁶⁷ u fyzických osob je to i osobní majetek, u právnických osob pak majetek obchodní

⁶⁸ v § 9

podmínka provozování živnosti odborná způsobilost stanovena. Předmětem podnikání živnosti volné je „Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“ a příloha č. 4 k živnostenskému zákonu stanoví 80 oborů činností, které do této živnosti náleží. K získání živnostenského oprávnění pro živnost volnou musí být splněny všeobecné podmínky provozování živnosti⁶⁹, kterými jsou dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům a bezúhonnost. Za bezúhonného se nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně, jestliže byl tento trestný čin spáchán v souvislosti s podnikáním, anebo s předmětem podnikání, o který žádá nebo který ohlašuje.

Provozovatel zastavárny a bazaru musí tedy být držitelem živnostenského oprávnění pro živnost volnou, v ohlášení živnosti uvede obor činnosti č. 49 „Zastavárenská činnost a maloobchod s použitým zbožím“. Obsahovou náplní⁷⁰ tohoto oboru je: „Poskytování úvěrů oproti zástavě a případný následný prodej zastavené věci (zastavárenská činnost), nákup použitého spotřebního zboží, antikvárních knih a dalších tiskovin a jiného použitého zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej (maloobchod s použitým zbožím). Obsahem činnosti není prodej zastavené věci, která je kulturní památkou a předmětem kulturní hodnoty, zvířetem určeným pro zájmové chovy a podobně, toxickou nebo vysoce toxickou látkou, léčivem, bezpečnostním materiálem, střelnou zbraní, střelivem, pyrotechnickým výrobkem a podobně. Obsahem činnosti dále není nákup a prodej nemovitostí, kulturních památek nebo předmětů kulturní hodnoty, ojetých motorových vozidel, použitých střelných zbraní, bezpečnostního materiálu a podobně“. Obsahová náplně je tedy vymezena jak pozitivně tak i negativně.

Mezi obsahovou náplní zastavárenské činnosti a zněním příslušných ustanovení občanského zákoníku o neplatných ujednáních o zpeněžení zástavy existuje určitý nesoulad. S touto pochybností jsem se obrátil na vedoucí Oddělení metodiky a vzdělávání Odboru živností Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky Ing. Miladu Hrabánkovou. V žádosti o stanovisko jsem mimo jiné uvedl, že případnému prodeji zastavené věci zastavárníkem, v rámci tohoto oboru i celé živnosti volné, brání ust. § 169 občanského zákoníku, který

⁶⁹ § 6 zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ podle nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností

některá ujednání o zpeněžení zástavy považuje za neplatná. Jedná se o ujednání, která očividně poškozují některou ze stran, pro tento konkrétní případ jsou neplatná ujednání, kdy zástavní věřitel může uplatnit uspokojení z prodeje zástavy jinak, než je stanoveno zákonem nebo při prodlení s plněním zajištěné pohledávky zástava propadne zástavnímu věřiteli. Podle § 165a občanského zákoníku lze zástavu zpeněžit na návrh zástavního věřitele ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy. Dále jsem v žádosti uvedl, že jsem měl možnost při kontrolní činnosti ověřit, že všichni provozovatelé zastaváren v Břeclavi do zástavních smluv uvádí neplatná ujednání o propadnutí zástavy. Ing. Milada Hrabánková ve své odpovědi uvedla, že dost dobře nechápe, v čem vidím problém. Neví, jakým způsobem by zastavárnici uvedená ustanovení mohli běžně porušovat. V případě tzv. „propadnutí věci“ se obvykle jedná o případ podle § 169 písm. d) občanského zákoníku, které naopak chrání zástavního věřitele. V tomto ustanovení je dvojí negace, čili v pozitivním smyslu je zastavárník oprávněn po splatnosti pohledávky zastavenou věc prodat, a pokud by bylo ve smlouvě něco jiného, je to ujednání neplatné. Na tuto odpověď jsem reagoval dalším e-mailem, ve kterém jsem mimo jiné uvedl, že problém vidím v tom, že ustanovení § 169 písm. d) řeší tuto situaci: dohodl-li by se zástavní dlužník se zástavním věřitelem, že se tento věřitel nemůže po splatnosti pohledávky domáhat jejího uspokojení prodejem zástavy, byla by tím popřena samotná podstata zástavního práva a jeho uhrazovací funkce a zástavní smlouva by byla neplatným právním úkonem podle § 39 občanského zákoníku. Zástavní dlužník se však může se zástavním věřitelem dohodnout na způsobu uspokojení ze zástavy, tedy na způsobu jeho zpeněžení, ovšem v intencích § 165a, případně §§ 167 a 168. Tedy, že zástavu lze zpeněžit na návrh zástavního věřitele ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy. K uvedenému svědčí i ust. § 169 písm. c), kdy je neplatné ujednání- zástavní věřitel může uplatnit uspokojení z prodeje zástavy jinak, než je stanoveno zákonem a ust. § 169 písm. e), kdy je neplatné ujednání- při prodlení s plněním zajištěné pohledávky zástava propadne zástavnímu věřiteli nebo si ji zástavní věřitel může ponechat za určenou cenu, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Jde tedy o to, že zastavárník nemůže zástavu prodat sám, ve své zastavárně, s vlastním stanovením ceny, aniž by zástavnímu dlužníkovi vrátil případnou část převyšující výši pohledávky, to vše na základě tohoto živnostenského oprávnění. Paní vedoucí mi na tuto argumentaci odpověděla, že v tom stále nevidí teoretický problém. Mimo jiné uvedla, že zástavní věřitel věc movitou může prodat. Může tak učinit i tak (zástavu lze zpeněžit, tedy je možné), že dá zástavu do veřejné dražby, ale nemusí tak učinit. Je tedy zřejmé, že zástavní věřitel si nemůže po-

nechat zástavu při prodlení s plněním zástavou zajištěné pohledávky, ale že má zástavu prodat, uspokojit se z výtěžku prodeje a zbytek peněžité částky vyplatit zástavnímu dlužníkovi. Musím přiznat, že s touto odpovědí jsem se nespokojil a požádal jsem o právní názor i právníka Krajského živnostenského úřadu Krajského úřadu Jihomoravského kraje Mgr. Miroslava Svobodu, kterému jsem popsal své rozpoložení a svá dosavadní zjištění. Mgr. Svoboda ve své odpovědi uvedl, že nemá vůbec žádnou potíž se k mému právnímu pojetí připojit. Dále uvedl, že zástavní věřitel nemůže se zástavou nakládat v tom smyslu, že by ji sám prodal, neboť na něho nepřešla práva k této věci a zástavní dlužník by tak svá vlastnická práva mohl hájit (a pravděpodobně úspěšně) před soudem. Avšak – kde není žalobce tam není soudce. Proto jsou asi smluvní ujednání o propadnutí zástavy při nesplnění pohledávky včas stále hojně využívána. Nesoulad mezi obsahovou náplní oboru 49 živnosti volné a současným zněním občanského zákoníku je podle jeho názoru dán tím, že úprava v občanském zákoníku prošla určitým vývojem, na který obsahová náplň živnosti nereagovala, jinými slovy řečeno, obsahová náplň je poplatná právní úpravě před 01.01.2001, kdy bylo zástavní právo upraveno jak v občanském, tak i v obchodním zákoníku a následný prodej věci byl možný. Mgr. Svoboda mě dále upozornil na zajímavý právní rozbor týkající se dané problematiky, publikovaný v Právním rádci č. 11/2006 s titulem *Jak jinak než propadnou zástavou?* V článku se mimo jiné uvádí, že od 01.01.2001 byla úprava zástavního práva v obchodním zákoníku zrušena a zástavní právo včetně uspokojení ze zástavního práva bylo napříště upraveno jednotně pouze občanským zákoníkem. Nařízení vlády, kterými se upravují volné živnosti a jejich obsah, však změnu nereflektovalo a dokonce obě novelizace z roku 2004 přejímají ohledně vymezení obsahu živnosti zastavárenské činnosti znění původního nařízení z roku 2000, čímž se dostávají do rozporu s občanským zákoníkem. „*Případný následný prodej zástavy*“ už není možným předmětem zastavárenské činnosti. Vykonávání živnosti zastavárenská činnost je tak soukromoprávní úpravou zablokovaná, protože není myslitelné, aby majitel zastavárny v případě každé jednotlivé drobné půjčky, která nebyla dlužníkem splacena, podával zástavní žalobu. Mobiliární zástava v hodnotě několika set korun, která v zastavárně zůstane, nemá pro vlastníka takovou cenu, aby jí vyplatil- dává tak najevo, že ji chce přenechat k úhradě svého dluhu zástavnímu věřiteli. Vezmeme-li v úvahu čas a náklady spojené s legální realizací zástavy, mohli by všichni živnostníci podnikající v zastavárnách se svou živností skončit. Právní řád není jednotný a provázaný tak, jak by z důvodu právní jistoty mělo být. Zákonodárci unikla nutnost zvláštní úpravy zástavního práva pro účely živnos-

tenského zákona, byť by se týkala jen zástavního práva k věcem movitým. Z tohoto pohledu bylo dobrodiní zvláštní úpravy zástavního práva v obchodním zákoníku zcela přiměřené účelu zastavárenské činnosti. Pro srovnání lze uvést, že v době platnosti československého obecného zákoníku občanského mohl zástavní věřitel, pokud nebyl do uplynutí určeného času uspokojen, žádat soud o dražbu zástavy. Majitelé koncesovaných živností zastavárenských mohli ale použít ustanovení obchodního zákona a pokud šlo o zástavy pro pohledávky, které jim vznikly provozem takové živnosti, byli oprávněni zpeněžit zástavu bez soudního příkazu za podmínky, že v zástavní smlouvě bylo ujednání o mimosoudní realizaci zástavního práva.⁷¹

Obor činnosti „Zastavárenská činnost a maloobchod s použitým zbožím“ je podnikatelem provozován v konkrétní zastavárně či bazaru. Živnostenský zákon připouští, a v praxi je často realizováno, že jeden podnikatel provozuje tento obor činnosti na více místech, tedy ve více provozovnách. Pro účely živnostenského zákona se provozovnou rozumí prostor, v němž je živnost provozována.⁷² Za provozovnu se považuje i automat nebo obdobné zařízení sloužící k prodeji zboží nebo poskytování služeb a mobilní provozovna. Mobilní provozovna je provozovna, která je přemístitelná a není umístěna na jednom místě po dobu delší než tři měsíce. Z povahy tohoto oboru živnosti volné je prakticky vyloučeno, aby se provozovna stěhovala z místa na místo, jedná se vždy o stálé „kamenné“ objekty. Podnikatel je povinen na žádost živnostenského úřadu prokázat vlastnické nebo užívací právo k objektům nebo místnostem provozovny. V praxi se nejčastěji jedná o nájemní či podnájemní vztah. Dále je podnikatel povinen zajistit, aby provozovna byla způsobilá pro provozování živnosti podle zvláštních právních předpisů, kterým je zejména stavební zákon⁷³. Podnikatel na výzvu živnostenského úřadu dokládá kolaudační rozhodnutí, kolaudační souhlas, rozhodnutí o změně užívání stavby nebo části stavby, paspart stavby nebo jiný obdobný titul vydaný nebo schválený příslušným stavebním úřadem. Provozovna zastavárny a bazaru musí být trvale a zvenčí viditelně⁷⁴ označena obchodní firmou nebo názvem nebo jménem a příjmením podnikatele a jeho identifikačním číslem osoby, jménem a příjmením

⁷¹ Girmanová, J. Jak jinak než propadnou zástavou? *Právní rádce: měsíčník Hospodářských novin*. 2006, č. 11, s. 13-18. ISSN 1210-4817.

⁷² obdobně definuje provozovnu i obchodní zákoník jako prostor, kde je uskutečňována určitá podnikatelská činnost, jiné přesnější definice se v českém právním řádu nevyskytují

⁷³ zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁷⁴ § 17 odst. 7 a 8 zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

osoby odpovědné za činnost provozovny, kterou musí podnikatel ustanovit pro každou provozovnu, a prodejní nebo provozní dobou určenou pro styk se spotřebiteli. Jedna z novel živnostenského zákona⁷⁵ stanovila povinnost označit provozovnu také identifikačním číslem provozovny, bylo-li již provozovně přiděleno. Tato povinnost byla jednou z dalších novel⁷⁶ s účinností od 30.06.2012 zrušena. Zahájení provozování živnosti v provozovně se oznamuje živnostenskému úřadu předem. Úkon lze, jako většinu podání a oznámení podle živnostenského zákona, učinit u kteréhokoliv obecního živnostenského úřadu v České republice. Živnostenský zákon⁷⁷ taxativně vymezuje náležitosti, které musí podnikatel v oznámení uvést.

Provozní doba zastaváren a bazarů je omezena speciálním zákonem. Dne 01.07.2006 nabyl účinnosti zákon o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době⁷⁸, který stanoví, že v noční době mezi 22. a 6. hodinou je zakázán nákup a prodej veškerého použitého zboží nebo zboží bez dokladu nebytí, přijímání tohoto zboží do zástavy nebo zprostředkování jeho nákupu či přijetí do zástavy, jakož i výkup odpadu v zařízeních určených ke sběru a výkupu odpadů. Již při schvalování tohoto zákona vznikla značná polemika o jeho účinnosti a vymahatelnosti. V důvodové zprávě k návrhu tohoto⁷⁹ zákona se mimo jiné uvádí: „Snahy o minimalizování kriminality, zejména jejich forem krádeže a loupeže, zatím vykazaly malou míru pozitivních výsledků. Snížení možnosti ihned po krádeži nebo loupežném přepadení realizovat prodej ukradeného nebo uloupeného zboží, surovin a odpadů v bazarech, zastavárnách či výkupnách a sběrnách, může této snaze výrazně přispět. Proto je navrhováno, aby ze zákona provozovny, kde dochází k obchodování s použitým zbožím, výkupu surovin- odpadů nebo k přijímání zboží do zástavy, nemohly vykupovat ani prodávat zboží a suroviny v nočních hodinách. Vyloučení této možnosti by mělo napomoci alespoň k omezení získávání finančních prostředků, např. pro nákup drog či alkoholu, touto nelegální cestou“. I přes značné pochybnosti vlády i pre-

⁷⁵ zákon č. 227/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech

⁷⁶ zákon č. 169/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

⁷⁷ v § 17 odst. 5

⁷⁸ zákon č. 247/2006 Sb., o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době

⁷⁹ Návrh poslanců Františka Beneše, Miroslava Opálky, Anny Čurdové, Josefa Smýkala, Ludvíka Hovorky, Josefa Vichy, Taťány Fischerové, Svatopluka Karáska a dalších na vydání zákona o prodejní době v zastavárnách a některých jiných provozovnách, Sněmovní tisk č. 1025/0, 4.volební období PS PČR. [cit. 2012-08-24] <<http://www.psp.cz/ff/03/9f/6a/08.htm>>

zidenta republiky⁸⁰, zda navrhovaná právní úprava může skutečně k omezení kriminality vést, byl zákon přijat ve zmiňované podobě.

Další preventivní opatření proti uvedenému typu zločinnosti obsahuje ust. § 31 živnostenského zákona⁸¹, podle kterého je podnikatel provozující zastavárnu nebo bazar povinen před uzavřením smluvního vztahu, jde-li o přijetí zboží do zástavy, nákup použitého zboží nebo zboží bez dokladu nabytí nebo zprostředkování obojího, identifikovat jeho účastníky podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu⁸² a předmět smluvního vztahu a vést evidenci o těchto skutečnostech. Tato evidence musí být přístupná v provozovně, kde dochází k identifikaci a kde se toto zboží nachází, identifikační údaje musí být uchovávány podobu 5 let ode dne uzavření smlouvy.

Provozovatel zastavárny a bazaru je povinen provést identifikaci klienta⁸³ za jeho fyzické přítomnosti. Je-li účastníkem smluvního vztahu právnická osoba, provádí se identifikace fyzické osoby jednající jejím jménem. Provozovatel zaznamená a ověří z průkazu totožnosti identifikační údaje, kterými jsou všechna jména a příjmení, rodné číslo nebo datum narození, místo narození, pohlaví, trvalý nebo jiný pobyt a státní občanství.⁸⁴ Dále zaznamená druh a číslo průkazu totožnosti, stát případně orgán který jej vydal, a dobu jeho platnosti a je povinen ověřit shodu podoby s vyobrazením v průkazu totožnosti. Identifikací předmětu smluvního vztahu⁸⁵ se podle živnostenského zákona rozumí zjištění názvu výrobku, jeho značky a výrobního čísla, jsou-li na výrobku uvedeny nebo stručný popis výrobku, umožňující jeho dostatečnou identifikaci. V případě, že se klient zastavárny nebo bazaru odmítne podrobit identifikaci, nebo není-li možné identifikovat předmět smluvního

⁸⁰ prezident republiky Václav Klaus vrátil zákon Poslanecké sněmovně

⁸¹ v původní podobě účinné od 19.03.2004, zákonem č. 119/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁸² zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

⁸³ § 8 s využitím § 5 zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

⁸⁴ u podnikajících fyzických osob jsou identifikačními údaji ještě obchodní firma, odlišující dodatek nebo další označení, místo podnikání a identifikační číslo osoby, u právnických osob jsou identifikačními údaji obchodní firma nebo název včetně odlišujícího dodatku nebo dalšího označení, sídlo, identifikační číslo osoby, nebo obdobné číslo přidělované v zahraničí, u osob, které jsou statutárním orgánem údaje jako u fyzické osoby

⁸⁵ § 31 odst. 5 zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

vztahu, nesmí podnikatel zboží koupit, přijmout ho do zástavy nebo zprostředkovat jeho nákup.⁸⁶

V důvodové zprávě k této novele⁸⁷ živnostenského zákona se mimo jiné uvádí, že zástavní právo vzniká uzavřením písemné zástavní smlouvy mezi podnikatelem a vlastníkem věci nebo jeho zástupcem, oprávněným cizí věc zastavit. Smlouva by měla obsahovat údaje identifikující zástavního dlužníka, aby své právo k zastavené věci mohl doložit při jejím vyplacení. Dle názoru předkladatele zákona je však obecně známou skutečností, že zastavárny velmi často slouží jako místa odbytu kradených věcí. Živnostenský zákon v tehdejší podobě stanovil sice podnikateli povinnost zajistit, aby na provozovně, ve které je prodáváno zboží, byly kontrolnímu orgánu na jeho žádost a ve lhůtě jím stanovené k dispozici doklady, prokazující způsob nabytí prodávaného zboží, ale již nestanovil povinnost podnikatele ověřit z věrohodného dokladu totožnost zájemce o uzavření zástavní smlouvy, ani povinnost této osoby takovým dokladem se prokázat. Podnikatel tak splnil veškeré své povinnosti tím, že předložil zástavní smlouvy, ve kterých zloděj vystupuje pod falešnou identitou. Pokud nebylo podnikateli prokázáno, že věděl o tom, že do zástavy bere kradené zboží, nebylo možné ho usvědčit ani z trestného činu podílnictví. Za této situace se zastavárny mohly velice snadno měnit v místa laciného vykupování kradených věcí pod zástěrkou zástavní činnosti. Dále předkladatel zákona v důvodové zprávě uvedl, že se lze domyslet, že zastavárny s nepřetržitým provozem v blízkosti prostor, v nichž dochází ke zvýšené trestné činnosti majetkové povahy, budou mezi pachateli trestných činů platit za vhodné odbytiště pro jejich kořist, které se tak rychle a bez většího rizika zbaví.

Problémy v kontrolní činnosti obecních živnostenských úřadů způsobuje skutečnost, že zákon nestanoví formu a parametry „evidence“, důsledkem čehož není postup úřadů na území České republiky úplně jednotný. K dané problematice dosud neexistuje ani judikát, který by mohl řadu rozporných výkladů sjednotit. Z tohoto důvodu některé živnostenské úřady provádí preventivní akce, při kterých podnikatelům provozujícím zastavárny a bazary, ale i další typy provozoven, kde je nutná identifikace účastníků a předmětů

⁸⁶ § 31 odst. 7 zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁸⁷ Návrh zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, Sněmovní tisk č. 107/0, 4. volební období PS PČR. [cit. 2012-08-28] <<http://www.psp.cz/ff/53/9f/6a/08.htm>>

smluvních vztahů, prezentují svůj výklad příslušných ustanovení živnostenského zákona. Obecní živnostenský úřad Břeclav podnikatelům sděluje, že evidence musí být vedena tak, aby bylo prokazatelně zajištěno, že z evidence nelze dodatečně vyjmout nebo do evidence dodatečně vložit údaje o účastnících nebo předmětech smluvních vztahů. Požadované údaje musí být uchovány v chronologicky vedeném seznamu, a to tak, aby bylo následně, po zákonem stanovenou dobu 5 let, umožněno kontrolním orgánům, tedy zejména Policii České republiky, ověřit „původ zboží“ a identifikovat klienty. Zákonodárce ponechává na svobodné vůli podnikatele na jakém nosiči budou informace uchovány, požaduje však, aby byla evidence úplná a kompletní. V této souvislosti upozorňuje obecní živnostenský úřad na vhodnost zálohování dat pro případ odcizení nebo poškození celé nebo části evidence. Velmi výrazná většina zastavárníků vede evidenci tak, že veškeré požadované údaje uchovává na zástavních nebo kupních smlouvách případně fakturách, které řadí podle data obchodní operace nebo přiděleného pořadového čísla. Vlastní evidenci v podobě knihy nebo sešitu nebo v elektronické podobě vede minimum podnikatelů. Z poznatků jednotlivých živnostenských úřadů v Jihomoravském kraji vyplývá, že kvalita formálních náležitostí evidence a její úplnost je přímo úměrná velikosti a kapitálu zastavárny a bazaru.

Podnikatel provozující zastavárnu a bazar, a to jak v případě, že je právnickou osobou, tak i v případě, že je podnikající fyzickou osobou, se může dopustit tří správních deliktů, které se vztahují k porušení povinnosti identifikovat účastníky a předměty smluvních vztahů a vedení s tím související evidence. Podnikatel se dopustí správního deliktu, když v rozporu s ustanovením § 31 odst. 4 živnostenského zákona neidentifikuje účastníka smluvního vztahu nebo předmět smluvního vztahu, nebo nevede evidenci o účastnících nebo předmětech smluvního vztahu, nebo nemá tuto evidenci přístupnou v provozovně, v níž dochází k identifikaci a kde se toto zboží nachází⁸⁸ nebo pokud neeviduje nebo neuchovává identifikační údaje podle § 31 odst. 6 živnostenského zákona⁸⁹ nebo když v rozporu s § 31 odst. 7 živnostenského zákona koupí zboží nebo ho přijme do zástavy nebo zprostředkuje jeho nákup⁹⁰. Za každý z těchto správních deliktů se uloží pokuta

⁸⁸ skutková podstata v § 62 odst. 1 písm. l) zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁸⁹ skutková podstata v § 62 odst. 1 písm. m) zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁹⁰ skutková podstata v § 62 odst. 1 písm. n) zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

do 1.000.000 Kč, tedy pokuta podle nejvyšší sazby, kterou lze podle živnostenského zákona uložit.

2 SOCIÁLNÍ SITUACE, PREVENCE

2.1 Sociální situace, zadlužení, úpadek, chudoba, sociální vyloučení

Pro praktickou část této bakalářské práce, ve které bude provedena charakteristika klientů zastaváren, prostředí zastaváren a bazarů a souvisejících patologických jevů, je důležité vedle právního rámce závazkových vztahů a podnikání v oblasti zastaváren a bazarů, vymezit další pojmy z oblasti práva, speciálně práva v sociální oblasti, dále pak některé pojmy sociologické, sociálně pedagogické a ekonomické.

Sociální situace je chápána jako celek časových, místních a obsahových determinant. Představuje dynamický děj, který má své místo uvnitř společenské skutečnosti, je to prostor, v němž se „odehrává“ život, jsou spoluutvářeny věci, vztahy, konkrétní kvality. Mezi podmínky situace počítáme společenskou a životní situaci, kdy společenskou situaci chápeme jako historicky konkrétní skutečnost determinovanou společenským systémem a životní situaci jako konkrétní úplnost osobnostních a individuálních cílů v daném čase individuální existence jedince. Každá společnost si vytváří systém hodnot, cílů, socializačních nároků a schémat, jež sociální situaci specifikují. Sociální situaci je jedinec schopen ovlivnit volbou „možností“, mezi nimiž může volit, zejména v pozdějších fázích vývoje. Tyto možnosti jsou označovány jako socializační šance, které společnost vytváří pro jedince tím, jak a v jaké kvalitě připravuje podmínky pro společenský život. Proces rozhodování se uskutečňuje v sociálním prostoru, který má jedinec k dispozici. Tento prostor ovšem může být pro jedince nedostatečný a může limitovat jeho potenciál. Zejména u delikventů je to velmi významný faktor.⁹¹

Podle Ernsta Gellnera je dnešní společnost legitimizována v očích svých členů zejména ekonomickým růstem, jenž jde ruku v ruce s obecným růstem blahobytu, na němž se různé sociální vrstvy či jedinci mohou podílet rozdílnou měrou, ale z něhož není, respektive neměl by být, nikdo z principu a apriori vyloučen.⁹² Je tedy nesporné, že sociální situaci jedince nejvýrazněji ovlivňuje hodnota jeho majetku, jeho schopnost zajistit takové množství

⁹¹ Řezníček, M., Poláčková, M. *Sociální pedagogika I. Sociální deviace a její prevence*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 2004, s. 8- 10.

⁹² Mareš, P. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006, s. 5. ISBN 80-87007-15-8.

prostředků, které umožní jemu, popřípadě jeho rodině, hrazení životních nákladů, které jsou obvyklé v dané společnosti. S tím velmi úzce souvisí zajištění placeného zaměstnání jako základního zdroje k zajištění prostředků. Neschopnost zajistit takové množství příjmů, které zajistí uspokojování potřeb a relativních nákladů nezbytných k dosažení určitého životního standardu, a to v důsledku nízkého příjmu nebo absence zaměstnání vůbec, vyústuje v chudobu a sociální vyloučení.

Spojovacím článkem mezi jednotlivcem a společností je rodina, která je nejmenší sociální skupinou.⁹³ Její členové jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života, bydlí pod jednou střechou a spolupracují mezi sebou v rámci společensky uznávané dělby práce. Mezi základní funkce rodiny řadí B. Kraus i funkci sociálně-ekonomickou, která spočívá v hmotném zabezpečení členů rodiny a vytváření statusu. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodiny, což může být důsledek nezaměstnanosti a zvyšování životních nákladů.

Velkým sociálním problémem současnosti je zadlužování domácností, které v posledních letech narůstá geometrickou řadou. Ještě do konce devadesátých let byly domácnosti téměř bez dluhů, ukládání peněz do bank, spořitelen, záložen a kampaňiček přetrvávalo od meziválečného období dlouhé desítky let, české domácnosti dávaly přednost spoření před spotřebou. Zhruba v posledních deseti letech je růst jejich příjmů prakticky pohlcován vyšší spotřebou, zvyšující se životní úroveň nutí domácnosti nakupovat věci, které byly dříve spíše luxusní, ale dnes jsou již považovány za standardní. K tomu konkurencí vynucená vstřícnost ze strany bankovního sektoru, odbourávání administrativních překážek při sjednávání půjček a stabilnější ekonomické prostředí způsobuje, že si rodiny berou půjčky, které nejsou schopny splácet, a proto musí nově vzniklou situaci řešit dalšími půjčkami. Ty standardní, poskytované bankami, jsou postupně méně dostupné, až se stávají nedostupnými. Rodiny se snaží vypůjčit si u nebankovních subjektů, fyzických osob, v zastavárnách, kde jsou podmínky mnohonásobně méně výhodné než u bank a dostávají

⁹³ Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, s.108.

se tak do platební neschopnosti, která velmi často končí exekucí. Mezi nejčastější příčiny, které mají za následek rostoucí zadluženost domácností patří snadnější dostupnost spotřebitelských úvěrů od bankovních i nebankovních subjektů, jejich vstřícnější postoj, silná marketingová politika těchto společností, stabilní a relativně nízké úrokové sazby (zejména tedy u bankovních subjektů), růst životní úrovně, změna životního stylu a preferencí (vlastní bydlení, rostoucí potřeba), finanční a ekonomická negramotnost obyvatelstva, klamavá reklama a názorové změny obyvatelstva na zadluženost.⁹⁴

Neplacení dluhů představuje pro dlužníka vždy komplikaci v jeho životě. Český právní řád upravuje dva způsoby, které mohou věřitelé využít k vymáhání svých pohledávek. Vykonávací řízení, též nazývané soudní výkon rozhodnutí, upravuje část šestá zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský soudní řád), zatímco exekuční řízení neboli exekuci upravuje zvláštní právní předpis, a to zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen exekuční řád). Hlavní rozdíl mezi nimi je v tom, že v případě soudního výkonu rozhodnutí, při stanovení způsobu kompenzace, musí věřitel podat soudu návrh na výkon rozhodnutí společně s konkrétním jím vybraným způsobem (např. přikázání pohledávky, srážky ze mzdy, prodej movitých či nemovitých věcí apod.), kdežto u exekučního řízení o způsobu jeho provedení rozhoduje exekutor (v tomto případě se úloha soudu omezí jen na to, že nařídí exekuci a jejím provedením pověří soudního exekutora). Dále např. soudní vykonavatel má povinnost, při výkonu prodejem movitých věcí, sepsat a nálepkami označit movitý majetek dlužníka pokrývající výši pohledávky, zatímco soudní exekutor musí tento majetek navíc i zajistit. Původní výše dluhu se výrazným způsobem navyšuje o náklady, které jsou spojeny s provedením výkonu rozhodnutí nebo provedením exekuce, které hradí dlužník. Zatímco u výkonu rozhodnutí má oprávněný nárok na náhradu všech účelných nákladů výkonu rozhodnutí, tedy i soudního poplatku, který činí 1.000 Kč, je-li vymáháno peněžité plnění do částky 20.000 Kč včetně nebo 5% z vymáhané částky, je-li vymáháno peněžité plnění v částce vyšší než 20.000 Kč a menší než 40.000.000 Kč⁹⁵, u exekučního řízení exekutor stanovuje náklady exekuce, které hradí povinný. Náklady exekuce obsahují zejména odměnu exeku-

⁹⁴ Smrčka, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: C.H.Beck, 2010, s.118. ISBN 978-80-7400-199-4.

⁹⁵ zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, položka 21 sazebníku poplatků

tora, která za exekuci ukládající zaplacení peněžité částky do 3.000.000 Kč činí 15 % z vymáhané částky, nejméně však 3.000 Kč⁹⁶, ale i náhradu hotových výdajů exekutora, náhradu za doručení písemností, náhradu za ztrátu času a další. Další nepříjemností a výrazným zásahem do soukromé sféry dlužníka a jeho rodiny je vlastní realizace soupisu majetku dlužníka při výkonu prodejem věcí movitých. Mám mnohaletou osobní zkušenost s touto činností jako pracovník celní správy. Nikdy jsem se nedokázal zbavit dojmu, že tato činnost je nedůstojná pro obě strany, tedy jak pro vykonavatele (exekutora), tak zejména pro dlužníka (povinného). Plačící děti, bědující manželky a družky, vyhrožující příbuzenstvo, dlužníci chránící svůj majetek tak, že okna i dveře zabední dřevěnými prkny nebo dveře se zárubní opatří svářecím spojem, jsou situace, na které asi nikdy nezapomenu. Dokonce jsem přesvědčen, že s finanční ztrátou je člověk schopen se časem smířit, ale s traumatizujícím zážitkem exekuce se nemusí vyrovnat nikdy. S výkonem prodeje věcí movitých je spojena ještě jedna nepříjemná situace pro dlužníka a jeho blízké, a to, když je sepsán a zajištěn majetek, který dlužníkovi nepatří. V takovém případě se oprávněný vlastník musí domáhat svého práva u soudu tzv. vylučovací žalobou a prokazovat vlastnictví k dané movité věci.

Stav, kdy dlužník nedokáže plnit své závazky se nazývá úpadek neboli insolvence. Danou problematiku upravuje zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), v platném znění (dále jen insolvenční zákon), s účinností od 01.01.2008, který nahradil zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Insolvenční zákon upravuje jednak řešení samotného úpadku a jednak stav hrozícího úpadku. Zákon je nastaven tak, aby některým ze zákonem stanovených způsobů došlo, v případě úpadku nebo hrozícího úpadku, k uspořádání majetkových vztahů tak, aby všichni dlužníkovi věřitelé byli maximálně a poměrně uspokojeni. Insolvenční zákon se použije na řešení úpadku všech fyzických i právnických osob, podnikatelů i nepodnikatelů. Úpadek má dvě formy. Jednak může jít o platební neschopnost nebo o předlužení. O platební neschopnost jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů vůči nimž má peněžní závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a není schopen tyto závazky plnit. Neschopnost dlužníka plnit své závazky se musí vždy posuzovat objektivně. Tzn. že pokud má dlužník dostatek finančních prostředků, ale svoje závaz-

⁹⁶ vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů

ky neplní, protože nechce, nejde o platební neschopnost. Ta je splněna, jestliže dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků nebo je neplní po dobu delší tří měsíců po jejich splatnosti, nebo není-li možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníkovi výkonem rozhodnutí či exekucí nebo nesplnil-li povinnost předložit seznamy svého majetku, závazků a zaměstnanců, kterou mu uložil insolvenční soud.⁹⁷ O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a zároveň souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Rozhodná je výše všech jeho závazků, tzn. splatných i nesplatných a výše jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se rovněž přihlíží k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.⁹⁸ Pro tuto práci je důležité chápat význam úpadku ve smyslu platební neschopnosti, protože tento právní institut se vztahuje na všechny typy dlužníků, tzn. na fyzické osoby-podnikatele i nepodnikatele a právnické osoby. Předlužení dopadá pouze na fyzické osoby-podnikatele a právnické osoby.

Hospodaření rodiny nebo domácnosti by mělo být výsledkem společného úsilí a společné odpovědnosti obou manželů popřípadě všech dospělých osob. Jen tak lze předejít ekonomickým turbulencím a překonat krize, které život přináší. Negativní dopad má vždy ztráta zaměstnání jednoho z manželů nebo partnerů, obzvláště pokud se jedná o rodinu zadluženou nebo samoživitele. Značný úbytek finančních prostředků dostává rodinu do krizové situace, která stávající závazky řeší zřizováním nových závazků a zaplétá se do dluhové spirály. Nezaměstnanost a nedostatek finančních prostředků mnohdy vedou k výskytu sociálně patologických jevů, které mají často podobu únikové strategie z bezvýchodné sociální situace, jako je alkoholismus, drogy, patologické hráčství, domácí násilí apod. Krizová finanční situace rodiny vede často k rozpadu manželství, který má nejcitelnější dopad na děti. Děti pocházející ze sociálně slabých rodin se snadno mohou stát terčem šikany, nebo se u nich mohou vyskytovat projevy deviantního chování jako jsou krádeže, záškoláctví, potulka apod. Dalšími důsledky krizové finanční situace rodiny bývají ztráta bydlení, umístění nezletilých dětí do ústavní výchovy, nemožnost vstoupit na legální trh práce, sociální vyloučení a chudoba.

⁹⁷ § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁹⁸ § 3 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

Chudoba je určitý sociálně ekonomický stav, který je důkazem nerovného přístupu k rozdělování ve společnosti, k jejím materiálním zdrojům, k bohatství společnosti. Objektivní příčinou chudoby může být trvalá nezaměstnanost, ale také invalidita, péče o dítě, stáří, příslušnost k určitému etniku, ilegální pobyt na území cizího státu a další.⁹⁹ Příčiny chudoby na individuální, skupinové a regionální úrovni jsou úzce propojeny a navzájem se ovlivňují. Naučené vzorce chování v rodině a sousedství ovlivňují budoucí strategii na trhu práce, dostupnost vzdělání v dané lokalitě ovlivňuje budoucí profesní zařazení a příjem, velký význam má i regionální úroveň chudoby či nezaměstnanosti, prostorová separace, tedy chudoba a exkluze lokalit či regionů, ve kterých se objevují symptomy extrémní chudoby, jakou jsou anomie, závislost na sociálních podporách jakožto na jediném zdroji příjmů, vysoký stupeň nesezdaného soužití, těhotenství nezletilých a osamělých matek, rozvodů, delikvence, nízká úroveň aspirací, kriminalita, šíření drog, násilí, destabilizace rodiny a další. Oscar Lewis hovoří o kultuře bídy, o způsobu života, který je majoritní společností vnímán jako nežádoucí, v kontextu hlavního proudu společnosti nefunkční, i když velmi efektivní strategií přežití v prostředí, v němž se vylučování koncentrují. Je to způsob života, stabilní a přetrvávající, předávaný z generace na generaci po rodinné linii. Je reakcí chudých na vlastní marginalizaci v třídně stratifikované a vysoce individualizované společnosti, způsobem jejich adaptace na podmínky, v nichž žijí.¹⁰⁰

S chudobou úzce souvisí i pojem sociální vyloučení neboli sociální exkluze. Obecně je přijímáno členění socioložky Ruth Levitas z Bristolu ve Velké Británii, podle které je sociální exkluze důsledkem chudoby, nezaměstnanosti a sociálně patologického jednání. Levitas tuto interpretaci označuje jako redistributivní, integrativní a morální či etický diskurz. Redistributivní diskurz je založen na přerozdělování statků ve společnosti, přičemž příčinou sociální exkluze je primárně chudoba tedy hmotná nouze. Způsob řešení je spatřován v sociálním státě a v jeho redistribuci zdrojů a moci. Sociálně integrační přístup klade důraz na placenou práci a její důležitost v procesu začleňování do společnosti. Příčinou sociálního vyloučení je právě absence zaměstnání. Důraz je proto kladen na integraci na trhu práce. Etický neboli morální diskurz klade důraz na chování chudých lidí, nikoliv na sociální strukturu. Vylučovaní jsou chápáni jako „underclass“, kulturně vzdálení, neasimilova-

⁹⁹ Muselíková, M., Vaňková, Z., Vodičková, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: IMS, 2012, s. 29-30.

¹⁰⁰ Mareš, P. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006, s. 11. ISBN 80-87007-15-8.

ní. Náprava, tedy sociální inkluze, spočívá v resocializaci sociálně vyloučených jedinců a sociálních skupin.¹⁰¹ V diskurzu sociální politiky Evropské unie je sociální exkluze vymezována především jako důsledek kombinovaného vlivu nezaměstnanosti, nízké vzdělanosti a kvalifikace, nízkého příjmu, neadekvátního bydlení, zhoršeného životního prostředí, vysoké kriminality, nedostupnosti kvalitní lékařské péče a kvalitního vzdělání, krize rodiny a dalších sociálních institucí klíčových pro občanskou společnost (církve, politické strany, občanská sdružení). Podle Tanii Burchardt jsou tedy sociálně vyloučení ti, kdo z důvodů, jež jsou mimo jejich kontrolu, nemohou participovat na normálních aktivitách občanů dané společnosti, na něž aspirují.

2.2 Obecné možnosti řešení zadluženosti a nepříznivé sociální situace, sociální politika České republiky

Každá krizová finanční situace má nějaké řešení. Jeho úspěšnost je závislá na celé řadě okolností, zejména na vůli a odhodlání dlužníka, na soudržnosti rodiny nebo domácnosti, na hloubce a rozsahu problémů, na znalostech a množství informací, které má dlužník k dispozici. Nejúčinnější jsou taková opatření, která působí tak, že krizová finanční situace vůbec nenastane, nebo když už nastane, jsou na ni jedinec nebo rodina připraveni a umí ji efektivně řešit. O prevenci, jako významné oblasti sociální pedagogiky, o finančním vzdělávání na základních a středních školách, o získání a prohlubování finanční a ekonomické gramotnosti, bude pojednáno v následující kapitole.

Mezi konkrétní instituty, které mají výrazný preventivní charakter, lze jistě zařadit pojištění úvěru. Jedná se výhradně o produkt bank, které zájemcům o úvěr nabízí možnost pojistit se proti neschopnosti splácet. Společně s úvěrovou smlouvou je možné uzavřít pojištění pro případ smrti nebo plné invalidity, pojištění pro případ pracovní neschopnosti a u některých bank dokonce i pro případ ztráty zaměstnání. Každá banka má jiné podmínky, každá smlouva má jiné parametry. Obecně však tento produkt funguje tak, že v případě úmrtí nebo plné invalidity je oprávněné osobě vyplacena smluvně stanovená částka, v případě

¹⁰¹ Mareš, P. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006, s. 8. ISBN 80-87007-15-8.

dlouhodobé pracovní neschopnosti začne být úvěr splácen z pojištění. Je to samozřejmě ale i otázka nákladů, které mnohdy citelně vlastní úvěr navyšují.

Novější možností řešení zadlužení českých domácností je i konsolidace úvěrů. Když měsíční splátky zadlužené domácnosti překročí její možnosti, úvěry na konsolidaci umožňují klientovi „sloučit“ několik úvěrů od různých společností do jednoho úvěru a rozložit celkovou splátku na delší období. Tím se sníží i celková výše měsíčních splátek. Konsolidace úvěrů je výhodná zejména pro klienty, kteří řádně splácejí několik půjček, ale úhrn splátek pro ně představuje neúměrnou zátěž. Záporom tohoto řešení je opět výrazný nárůst celkových nákladů na splacení úvěru.

Insolvenční zákon obsahuje institut oddlužení neboli „osobního bankrotu“¹⁰², který řeší oddlužení fyzických osob-nepodnikatelů. Typickým dlužníkem, pro něhož je oddlužení určeno, je dlužník-spotřebitel. Jedná se o dlužníka, který má peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit. Návrh na oddlužení může podat pouze dlužník, nikoliv věřitel. Insolvenční zákon nabízí dva způsoby oddlužení, a to jednak zpeněžení majetkové podstaty, což představuje jednorázový prodej majetku dlužníka a vyrovnání dluhů nebo plnění splátkového kalendáře.¹⁰³ O způsobu oddlužení hlasují pouze nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili svou pohledávku.¹⁰⁴ Pokud u nich nedojde ke shodě, určí způsob oddlužení soud. Na plnění splátkového kalendáře případně na prodej majetku dohlíží insolvenční správce, kterého ustanoví soud, a to nejpozději v rozhodnutí o úpadku. Pokud dlužník neplní své povinnosti, může soud schválené oddlužení zrušit. Pokud však splní řádně a včas veškeré povinnosti, soud ho na jeho návrh od placení neuspokojené části pohledávek osvobodí. Na rozdíl od splátkového kalendáře se zpeněžení majetkové podstaty týká pouze dlužníkovu majetku nabytého do doby, kdy soud oddlužení povolí. Majetek lze zpeněžit veřejnou dražbou podle zákona o veřejných dražbách¹⁰⁵, prodejem movitých věcí a nemovitostí podle občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí nebo prodejem majetku mimo dražbu. Splátkový kalendář umožňuje dlužníkovi

¹⁰² § 389 až 418 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹⁰³ § 398 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁴ § 402 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁵ zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

splácet věřitelům dluh pravidelně podle soudem stanoveného poměru po dobu 5-ti let. Zákonem stanovené měsíční splátky může insolvenční soud snížit.¹⁰⁶ Naskytne-li se dlužníkovi mimořádný příjem v podobě dědictví nebo daru, je povinen ho zpeněžit a výtěžek použít na mimořádnou splátku nad rámec splátkového kalendáře.¹⁰⁷ Povinností dlužníka je splatit minimálně 30 % z celkové výše všech aktuálních dluhů. Počet osobních bankrotů neustále narůstá. Zatímco v roce 2008¹⁰⁸ bylo podáno 1657 návrhů na oddlužení a vyhlášeno 718 osobních bankrotů, v roce 2009 už bylo podáno 3933 návrhů a vyhlášeno 2500 osobních bankrotů. Počet osobních bankrotů dosáhl svého rekordu v roce 2012, když jich podle odhadu společnosti CCB bylo více než 17.000, přičemž počet návrhů se vyšplhal na více než 24.000.¹⁰⁹

Jak již bylo uvedeno výše, může být důsledkem zadlužení a krizové finanční situace rodiny chudoba a sociální vyloučení. Příčin těchto stavů je samozřejmě víc, mnohdy se vzájemně prolínají nebo ovlivňují. Chudoba je velice úzce spojena s deprivací, a to nejen psychickou a sociální, ale také pracovní, bytovou, sídelní, zdravotní, profesionální apod.¹¹⁰ Ztráta zaměstnání nebo nízké výdělků plynoucí ze zaměstnání mohou být příčinou zadlužení a následně i chudoby, ale mohou být zároveň příčinou chudoby a sociálního vyloučení přímo, aniž by se jedinec nebo rodina ocitli v dluhové pasti. Také rozdíly ve vlastněném bohatství zásadně ovlivňují to, jestli je dlužník schopen krizovou finanční situaci řešit a odvrátit tak stav materiální a ekonomické deprivace nebo jestli nemá reálné možnosti běh událostí změnit. Z objektivních příčin nemohou příjmy a statky změnit a zvýšit lidé invalidní, dlouhodobě nemocní, staří, náležící k určitému etniku a apod. O to bolestivěji na tyto lidi dopadají nesplácené dluhy a důsledky, které s tím souvisí.

Moderní stát pomoc lidem v nouzových situacích realizuje prostřednictvím sociální politiky, jejíž součástí je sociální zabezpečení a sociální péče. Sociální zabezpečení pak v širším smyslu chápeme jako soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím a pomo-

¹⁰⁶ § 398 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁷ § 412 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁸ účinnost insolvenčního zákona nastala dne 01.01.2008

¹⁰⁹ <www.mesec.cz/aktuality/pocet-osobnich-bankrotu-dosahl-rekordu> [cit. 2013-01-24]

¹¹⁰ Muselíková, M., Vaňková, Z., Vodičková, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: IMS, 2012, s.30.

cí se uskutečňuje předcházení, zmírňování a odstraňování následků sociálních situací.¹¹¹ Systém sociálního zabezpečení v České republice prošel v posledních dvou desetiletích rozsáhlými reformami, které stále pokračují, a musel zohlednit novou sociální doktrínu státu, která vychází z třech pilířů, které se navzájem propojují a doplňují, a to ze systému sociálního pojištění, systému státní sociální podpory a systému sociální pomoci – sociální služby a péče. Dále se do reform promítá i členství České republiky v Evropské unii, která formuje evropskou sociální politiku na principu koordinace systémů jednotlivých členských zemí. Jelikož neexistuje odborná jednota ve výkladu samotného pojmu, formuje se širší a užší pojetí, přičemž v širším pojetí sociálního zabezpečení hovoříme o péči o zdraví, zabezpečení při dočasné pracovní neschopnosti, matek v těhotenství a mateřství, v invaliditě, ve stáří, pozůstalých rodinných příslušníků, v nezaměstnanosti a pomoc při výchově dětí v rodině.¹¹²

Z celého systému dávek, které stát vyplácí, se tématu této práce nejvíce dotýkají dávky pomoci v hmotné nouzi¹¹³. Tyto dávky jsou jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Osoba či rodina je v hmotné nouzi, pokud nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním. Zvýšení příjmu vlastním přičiněním se rozumí zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek nebo prodejem nebo jiným využitím majetku. Zákon vymezuje situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Napomáhá řešení některých nárazových životních situací.¹¹⁴

2.3 Prevence

V nejširším slova smyslu pojem prevence představuje předcházení nějakým (zpravidla škodlivým) vlivům. Nejčastěji se tento pojem používá ve vztahu k poruchám zdraví jedinců a populací, stále častěji ovšem hovoříme i o prevenci kriminality, násilí, alkoholismu, drogových závislostí a dalších společensky nežádoucích jevů, tedy o prevenci sociálních

¹¹¹ Muselíková, M., Vaňková, Z., Vodičková, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: IMS, 2012, s.37-38.

¹¹² Muselíková, M., Vaňková, Z., Vodičková, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: IMS, 2012, s.38.

¹¹³ zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ Muselíková, M., Vaňková, Z., Vodičková, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: IMS, 2012, s.119-121.

deviací. Odborná veřejnost se shoduje v tom, že u všech sociálních deviací je mnohem snadnější a výhodnější těmto jevům předcházet, než je následně řešit.¹¹⁵

Preventivní dění rozlišujeme dle oblastí na primární, sekundární a terciární. Primární prevence (univerzální, generální) představuje veškeré aktivity prováděné s cílem předejít samotnému vzniku sociálních deviací. Zahrnuje komplex činitelů, kteří působí na jedince. Jedná se především o rodinu a školu, dále také působení lokálního prostředí především prostřednictvím občanských sdružení, ale také masmédií. Těžiště primární prevence spočívá v ovlivňování výchovy, ve vzdělávání, volnočasových aktivitách, poradenství, práci s hodnotami dětí a mládeže. Sekundární prevence (selektivní, adresná) je zaměřena na rizikové (potenciálně ohrožené) jedince a skupiny, u nichž je zvýšená pravděpodobnost vzniku a rozvoje sociálně deviantního chování. Jedná se o působení s cílem minimalizovat zjevné ohrožení se snahou ovlivnit či eliminovat negativní vlivy. Instituce, které se zabývají sekundární prevencí jsou poradny, krizová centra, střediska preventivně výchovné péče, kontaktní centra, linky telefonické pomoci, detoxikační centra apod. Terciární prevence (indikovaná) je orientována na sociálně deviantní jedince nebo skupiny. Důraz je kladen již na změny poruch, které v důsledku sociálně deviantního chování vznikly. Terciární prevence spočívá v resocializaci a v určité alternativní socializaci a zařazuje se do ní především pojem *harm reduction*, který znamená snižování rizik vyplývajících z již vzniklé sociální deviace.¹¹⁶

Subjektů, které se podílejí na prevenci zadlužení je mnoho, je však jisté, že jejich působení je stále nedostatečné. Prvořadou úlohu hraje stát, který finanční vzdělávání zařazuje do všech stupňů vzdělávacího procesu – od mateřské školy přes základní školu až k učilištím, středním a vysokým školám. Cílem všech vzdělávacích projektů by mělo být rozvíjení principu zdravého zacházení s penězi a vyrovnaného hospodaření domácnosti. Na základních školách se od školního roku 2007/2008 vyučuje předmět *Provoz a údržba domácnosti*. Žáci v tomto předmětu provádí jednoduché operace platebního styku a domácí účetnictví, seznamují se s pojmy rozpočet, příjmy, výdaje, platby, úspory, hotovostní a bezhotovostní platební styk, ekonomika domácnosti. Učí se jak reklamovat zboží a služ-

¹¹⁵ Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009, s. 56.

¹¹⁶ Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009, s. 57-58.

by, na které instituce a společnosti se mohou obrátit o radu nebo pomoc.¹¹⁷ K zajištění informovanosti sociálně slabých přispívají terénní sociální pracovníci, kteří znají příčiny, průběh a následky zadlužení. Každodenně pracují v rizikových lokalitách a komunitách s potencionálně zadluženými občany a jejich rodinami. Mohou s postiženou klientelou spolupracovat na vypracování osobního či rodinného rozpočtu, dohlížet na dodržování povinností vůči státu, informovat klientelu o rizicích finančních závazků a předat včas klienta odborným poradenským institucím.¹¹⁸ Vedle státu je velmi významná preventivní činnost občanských sdružení, jejichž činnost se dotýká problematiky zadlužení nebo ochrany spotřebitele. Zmínil bych zejména občanské sdružení SPES, občanské sdružení spotřebitelů TEST a Sdružení českých spotřebitelů (SČS). SPES pomáhá lidem v obtížné majetkové situaci, do které se dostali v důsledku svého zadlužení. Je také vzdělávací organizací, která chce svými projekty na středních školách a mezi ohroženými skupinami obyvatelstva přispět k ekonomické gramotnosti české populace. Sdružení SPES nepomáhá lidem finančně, ale poskytuje jim odborné rady, jak krizovou situaci vyřešit vlastními silami v mezích zákona. Kromě terénních pracovníků spolupracuje s týmem právníků, ekonomů a psychologů, což umožňuje komplexní pohled na problémy klienta.¹¹⁹ Občanské sdružení spotřebitelů TEST si dalo úkol sloužit spotřebitelům a spotřebitele chránit. Srozumitelně přibližuje práva kupujících (spotřebitelů) a naopak povinnosti prodávajících, radí, jak je aplikovat v běžném životě, na co si dávat pozor při reklamacích, upozorňuje na nové zákony, varuje před nekalými praktikami prodávajících i před klamavou reklamou, publikuje konkrétní případy ze života pro ponaučení.¹²⁰ Sdružení SČS se zaměřuje na posilování orientace spotřebitele v jeho spotřebitelských právech a také na osvětu ohledně jeho vlastní zodpovědnosti a právního vědomí.¹²¹

2.4 Úloha sociální pedagogiky při prevenci a řešení zadlužení

Sociální pedagogika představuje aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohro-

¹¹⁷ <<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/zakladni-vzdelavani>> [cit. 2013-02-13]

¹¹⁸ Peterková, J., Jiránek, R. *Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel*. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2008, s. 41.

¹¹⁹ <<http://www.pomocsdluhy.cz/index.php/sample-sites-2>> [cit. 2013-02-08]

¹²⁰ <<http://www.dtest.cz/clanek-2/o-dtestu>> [cit. 2013-02-08]

¹²¹ <<http://www.konzument.cz/index.php>> [cit. 2013-02-08]

žené drogami, na jedince propuštěné z vazby nebo nápravného zařízení apod. Sociální pedagogika se zabývá problémy, které už neřeší žádná jiná oblast pedagogiky. Jedná se o oblast prevence a terapie. Sociálně pedagogickou prevencí představuje působení sociálního pedagoga v oblasti výchovy, kde je prostředí hlavním faktorem působení na rozvoj osobnosti jedince. Jde tedy o rozbor aspektů působících v prostředí rodiny, vrstevnických skupin a společenských organizací. Sociálně pedagogická terapie se potom zabývá výchovou či převýchovou lidí, kteří mají problém se jakkoliv zařadit do společnosti.

Jsem přesvědčen, že před sociální pedagogikou stojí významný úkol- podílet se na prevenci a řešení zadlužování ve všech jeho sociálních souvislostech a dopadech. Musí se zapojit do ekonomického a finančního vzdělávání mládeže i dospělých a soustředit se na ty aspekty, které mají za příčinu i důsledek zadlužování, chudobu a sociální vyloučení. Jsou to narušené vztahy v rodinách a mezi vrstevníky, vysoká rozvodovost, nezaměstnanost, kriminalita, závislost na drogách a alkoholu, patologické hráčství. Prostor uplatnění je velmi široký, od působení na školách a v mimoškolních zařízeních, přes účast v bezplatných poradnách a specializovaných centrech, až po realizaci přednášek a besed v azylových domech, kontaktních centrech nebo věznicích.

V průběhu sociálního výzkumu, v rámci této bakalářské práce, jsem navrhl a připravil, částečně s využitím svých znalostí pracovníka obecního živnostenského úřadu, čtyři prezentace, které se staly základem pro besedy s klienty Azylového domu Břeclav, klientkami Domova svaté Agáty Břeclav a klienty občanského sdružení IQ Roma servis. Zpočátku jsem to považoval za určitou formu poděkování vedoucím jednotlivých zařízení za to, že mě zde umožnili sociální výzkum provést. Až o něco později se potvrdilo, jak je tato preventivní činnost, částečně primární, ve velké míře i sekundární, potřebná a užitečná. Zejména beseda v prostorách IQ Roma servis v městské části Poštorná pro klienty tohoto sdružení a klientky Domova svaté Agáty Břeclav byla velmi konstruktivní, podnětná a přínosná jak pro samotné klienty, tak i pro sociální pracovníky. Původně plánovaný čas jedné hodiny se protáhl a diskutovalo se více jak dvě a půl hodiny. K takto úspěšné akci přispělo výrazně i to, že sdružení má k dispozici zařízení, na kterém se dala prezentace promítat a k jednotlivým částem prezentace se dalo i několikrát vrátit. O něco málo živější diskuze probíhala s klienty Azylového domu Břeclav, což bylo částečně způsobeno tím, že prezentaci nebylo možno promítat, byla vytištěna a jednotlivé listy kolovaly mezi disku-

jíci, částečně to bylo způsobeno osudy klientů tohoto zařízení, kteří mnohdy už nemají důvěru v zákony, instituce a rezignovali na jakoukoliv „teoretickou“ pomoc a radu. Občanské sdružení IQ Roma servis mě dále požádalo, a já jejich nabídku přijal a stejnou besedu realizoval pro všechny sociální pracovníky tohoto sdružení v jejich brněnském sídle. Témata prezentací jsem zvolil tak, aby obsahovala informace, které lze zařadit do finanční a ekonomické gramotnosti. V prezentaci **„Spotřebitelský úvěr“ (příloha P I této bakalářské práce)** se diskutující dozvěděli o tom, co je to spotřebitelský úvěr a zprostředkovaný spotřebitelský úvěr, co je to RPSN, jaké informace musí být spotřebiteli poskytnuty v reklamě na spotřebitelský úvěr, před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru a ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, jaké jsou důsledky porušení informační povinnosti, jak a v jaké lhůtě lze odstoupit od smlouvy o spotřebitelském úvěru, jak lze předčasně splatit spotřebitelský úvěr a které instituce dozorují oblast spotřebitelských úvěrů. V oblasti **„Zastavárny a bazary“ (příloha P II této bakalářské práce)** se dozvěděli jaké jsou povinnosti provozovatele zastavárny a bazaru, jak je omezena provozní doba zastaváren a bazarů, jakými zákonnými způsoby lze zpeněžit zástavu, jaká jsou neplatná ujednání v zástavní smlouvě a co je to lichva. Téma **„Obchody uzavřené přes internet, předváděcí akce a podomní prodej“ (příloha P III této bakalářské práce)** obsahovalo informace o kupních smlouvách uzavřených přes internet a formou zásilkového obchodu, možnost odstoupit od takových kupních smluv, dále informace o smlouvách uzavřených mimo prostory obvyklé k podnikání, mezi které patří zejména tzv. předváděcí akce a pochůzkový a podomní prodej, možnost odstoupit od takových kupních smluv, dále také vzory odstoupení od smlouvy a kontakty na dozorový orgán, kterým je Česká obchodní inspekce. Nejrozsáhlejší téma **„Práva kupujících, záruka a reklamace zboží“ (příloha P IV této bakalářské práce)** zahrnovalo informace o povinnostech prodávajících podle zákona o ochraně spotřebitele, co je to záruka, co je to reklamace a jak ji lze uplatnit, jak se domáhat svého práva v případě zamítnuté reklamace a které orgány uvedenou oblast dozorují.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ZKOUMÁNÍ KLIENTŮ ZASTAVÁREN V SOCIÁLNÍ SITUACI

3.1 Příprava výzkumu - cíl, metody, respondenti, hypotézy

V minulých stoletích byla zastavárna doslova fenomén. Instituce, provozovaná státem, obcí, církví, nadací nebo majetnou fyzickou osobou, místo, kde si člen nové sociální třídy – svobodný obyvatel města, malý podnikatel, živnostník, řemeslník, mohl vypůjčit peníze k podnikání, neboť tehdy mnoho jiných možností nebylo. Často, ne však ve všech dobách, byla tato instituce spojována s vysokým lichvářským úrokem, který mnohdy přiváděl málo majetné občany do zoufalé situace. V České republice se instituce zastavárny vrátila do povědomí lidí počátkem devadesátých let, jako podnikatelská činnost provozovaná živnostenským způsobem, jako nebankovní instituce, kde si lze vypůjčit peníze za poskytnutí zástavy. Její charakter je však zcela jiný než v minulosti. Samozřejmě se změnilo sociální rozložení společnosti, její fungování, priority jedinců i rodin, množství sociálně patologických rizik, která ovlivňují chování lidí, technologie. Otázka tedy je, zda je to instituce potřebná, plnohodnotná, či je to instituce stojící na pokraji zájmu většiny občanů, nebo dokonce instituce negativní, nežádoucí, kde je bez větších obtíží „legalizováno“ kradené a jiné pochybně nabyté zboží. Na tyto filozofické otázky měl dát odpověď následující výzkum.

3.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo charakterizovat klienty zastaváren z různých hledisek, nalézt jejich motivaci využít tento způsob řešení sociální situace, zjistit postoj všech respondentů, tedy jak klientů zastaváren, tak i těch, kteří nikdy služeb zastavárny nevyužili, k tomuto právnímu institutu (potažmo této instituci) a určit, jak je tato nebankovní instituce využívána a jestli představuje výraznější problém pro zadlužení celé populace.

3.1.2 Hypotézy

H/1 Zastavárna je rovnocenná, věrohodná, transparentní instituce, kde si lze vypůjčit peníze za standardních podmínek.

H/2 Nesplacení půjčky nemá pro klienta zastavárny zjevně horší dopady než nesplacení půjčky u bankovní nebo jiné nebankovní instituce, přičemž klient zastavárny je vždy subjektivně i objektivně v nepoměrně nevýhodné pozici oproti provozovateli zastavárny.

H/3 Zastavárna jako nebankovní instituce je na pokraji zájmu občanů a nepředstavuje výrazný problém pro zadluženost populace.

H/4 Klienti zastaváren jsou převážně chudí, sociálně vyloučení občané, kteří nemají možnost vypůjčit si finanční prostředky u jiné instituce.

3.1.3 Metody sběru dat

Ve společenských vědách lze při sběru dat postupovat dvěma způsoby. První metodou je kvantitativní výzkum, kam řadíme pozorování jednotlivých případů, měření a experiment. Nástrojem kvantitativního výzkumu je dotazník. Výsledkem kvantitativního výzkumu jsou číselné údaje. Data jsou sčítána, vyjadřována v procentech, je vypočítáván jejich průměr, statistická významnost atd. Druhou metodou je kvalitativní výzkum, který předpokládá sledování určitého jevu, a to pomocí interview nebo pozorování. Nástrojem kvalitativního výzkumu je rozhovor. Výsledky kvalitativního výzkumu nelze kvantifikovat (číselně vyjádřit), avšak lze je plasticky popsat¹²².

Při realizaci sociologického výzkumu jsem použil následující metody sběru dat:

1. Dotazník (**příloha P V této bakalářské práce**)
2. Rozhovor

Úplně původně jsem měl v úmyslu provést kvalitativní výzkum formou rozhovorů s klienty zastaváren. Jako nepřekonatelný problém se ukázalo vyhledání a vůbec identifikování takových klientů. Proto jsem přehodnotil celou filosofii výzkumu a provedl kvantitativní výzkum formou dotazníku, který měl ověřit platnost vyslovených hypotéz. Rozho-

¹²² Radvan, E. Vavřík, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: IMS, 2009, s. 22-24.

vory s provozovateli zastaváren a sociálními pracovníky měly doplnit výzkum o kvalitativní data, která nebylo možno získat pomocí dotazníků.

Dotazník byl sestaven ze 17 otázek, které jsou uzavřené a polootevřené. Dále jsem použil otázky demografické a filtrační.

Otázky demografické – zjišťující věk, pohlaví, vzdělání, rodinný stav, zdroj obživy, počet členů domácnosti přispívajících do rodinného rozpočtu a majetkovou situaci respondentů, tj. ukazatele, které usnadňují orientaci v souboru (otázky č. 1 až 8).

Otázky filtrační – rozdělují respondenty na ty se vztahem k danému problému a na ty bez vztahu (otázky č. 9 a 13).

Otázky uzavřené – umožňují respondentům zvolit nejvhodnější variantu z nabízeného výčtu odpovědí. Z typů uzavřených otázek jsem použil otázku *dichotomickou*, kdy si respondent vybírá ze dvou navzájem vylučujících se odpovědí (otázka č. 9) a otázky *polytomické výběrové*, kde je výběr odpovědí založen na volbě z více nabízených možností, kde si respondenti volí jen jednu nevhodnější (otázky č. 12, 13, 14, 15, 16 a 17).

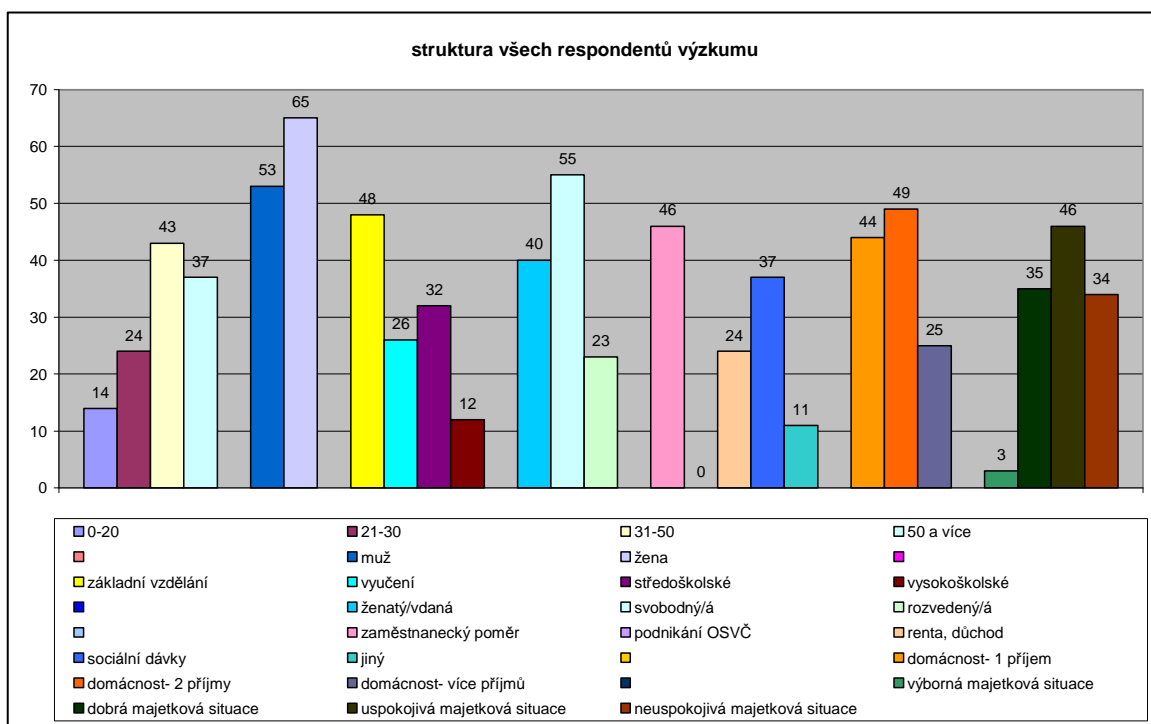
Otázky polootevřené – respondenti mohou vyjádřit vlastními slovy i jinou odpověď, než jsou nabízené varianty k výběru (otázky č. 10 a 11).

Sběr dat formou dotazníku jsem prováděl v měsících říjen až prosinec 2012, rozhovory v lednu a únoru 2013.

3.1.4 Respondenti výzkumu formou dotazníku

K vyplnění dotazníku bylo osloveno celkem 120 respondentům, přičemž jsem je rozdělil do 6 skupin tak, aby jejich struktura odrážela rozmanitost celé populace. Oslovil jsem klienty Azylového domu Břeclav, klientky Domova svaté Agáty Břeclav a klienty občanského sdružení IQ Roma servis, u kterých jsem předpokládal, že určité procento z nich bude mít osobní zkušenost s půjčováním peněz v zastavárnách. Dále jsem oslovil, prostřednictvím mého otce, skupinu seniorů, kteří se scházejí v neformálním klubu ke společným aktivitám, skupinu vrstevníků mé dcery, která má 22 let, mé kolegy z oddělení obecního živnostenského úřadu Městského úřadu Břeclav a zaměstnance jedné sekce větší obchodní

společnosti, která část své výroby realizuje v Břeclavi. Domnívám se, že struktura respondentů poměrně dobře odráží strukturu celé populace, pouze se mi nepodařilo oslovit osoby samostatně výdělečně činné a více osob s vysokoškolským vzděláním.

obrázek 1 “*Struktura všech respondentů výzkumu*”

Struktura respondentů podle věku:

věk do 20 let- 12 %

věk 21 až 30 let- 20 %

věk 31 až 50 let- 37 %

věk 50 let a více- 31 %

Struktura respondentů podle pohlaví:

muži- 45 %

ženy- 55 %

Struktura respondentů podle dosaženého vzdělání:

základní vzdělání- 41 %

vyučení- 22 %

středoškolské vzdělání- 27 %

vysokoškolské vzdělání- 10 %

Struktura respondentů podle sociálního stavu:

ženatý/vdaná- 34 %

svobodný/á, vdova/vdovec- 47 %

rozvedený- 19 %

Struktura respondentů podle druhu příjmů (způsobu obživy):

zaměstnanecký poměr- 40 %

podnikatel- osoba samostatně výdělečně činná- 0 %

příjemce renty nebo důchodu- 20 %

příjemce sociálních dávek- 31 %

jiný příjem (nejčastěji výživu provádějí rodiče nebo dohody mimo hlavní pracovní poměr)- 9%

Struktura respondentů podle počtu příjmů podílejících se na rozpočtu domácnosti:

1 příjem- 37 %

2 příjmy- 42 %

více příjmů- 21 %

Struktura respondentů podle svého subjektivního hodnocení své vlastní majetkové situace:

výborná majetková situace- 3 %

dobrá majetková situace- 30 %

uspokojivá majetková situace- 38 %

neuspokojivá majetková situace- 29 %

Charakteristika jednotlivých skupin respondentů:

„klienti Azylového domu Břeclav“ – Azylový dům Břeclav je součástí Oblastní charity Břeclav a jeho posláním je podporovat osoby v tíživé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení poskytnutím ubytování, pomoci při zajištění stravy, při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. Hlavním cílem zařízení je podporovat zachování a rozvoj sociálních dovedností klientů služeb tak, aby byli schopni se v co nejkratším čase plnohodnotně a trvale zařadit zpět do běžného života společnosti a zmírnit situace prohlubující sociální vyloučení těchto osob. Kapacita zařízení je 32 lůžek. Z důvodu zachování soukromí klientů jsem předal vedoucí zařízení Bc. Veronice Heklové dvacet dotazníků, které ona sama předložila klientům zařízení s vysvětlujícím komentářem k účelu dotazníku. Z dvaceti odevzdaných vyplněných dotazníků bylo nutno vyřadit dva, které neobsahovaly žádné nebo minimum požadovaných odpovědí.

„klientky Domova svaté Agáty Břeclav“ – Domov svaté Agáty Břeclav je součástí Oblastní charity Břeclav a jeho posláním je poskytnutí střechy nad hlavou, podpora a pomoc při zvládnutí obtížných životních a sociálních situací a pomoc při znovu se začleňování do běžného a společenského života těhotným ženám a ženám s dětmi, které se ocitly v dlouhodobě nepříznivé sociální situaci, akutní situaci, nebo jsou oběti domácího násilí. V zařízení mohou být ubytovány ženy s dětmi do 18 let věku dítěte. Aby nedocházelo k narušení rodinných vazeb, je možné děti starší 18 let nebo manžela či druha ženy ubytovat v Azylovém domě Břeclav. Kapacita zařízení je 42 lůžek. Stejně jako v předchozím případě jsem předal 20 dotazníků vedoucí zařízení Mgr. Aleně Vojtkové, které ona sama předložila klientkám zařízení s vysvětlením účelu výzkumu. Následně jsem obdržel deset vyplněných dotazníků, dalších deset dotazníků nebylo vyplněno.

„klienti IQ Roma servis“ – IQ Roma servis, o.s. patří k předním odborníkům na téma sociálního začleňování. Cílovou skupinou přímé práce jsou primárně sociálním vyloučením ohrožení Romové a Romky v nepříznivé životní situaci, kterou oni sami chtějí aktivně řešit a měnit. V případě potřeby a volné kapacity nabízí své služby také dalším osobám potýkajícím se s uvedenými jevy bez ohledu na etnickou příslušnost. Po dohodě s vedoucí pobočky v Břeclavi Mgr. Karolínou Rejlkovou, bylo dvacet dotazníků předáno sociálním pracovnícím Mgr. Karolíně Laubové a Aleně Gronzíkovej, které klienty oslovily přímo při terénní práci a s vyplněním dotazníků jim pomohly nebo je vyplnily osobně na základě jejich odpovědí. Z tohoto důvodu všech dvacet vyplněných dotazníků obsahuje relevantní data a všechna mohla být ve výzkumu použita.

„pracovníci společnosti MOLITAN, a.s.“ – společnost MOLITAN, a.s. zaměstnává cca 100 zaměstnanců, jeví se jako prosperující firma, která je součástí mezinárodní kapitálové skupiny obsahující 10 dceřiných společností. Respondenti této skupiny reprezentují skupinu obyvatel s relativně stálým, jistým zaměstnáním, převážně v dělnických profesích, účetní, prodejci. Ve skupině nejsou zahrnuty žádné vedoucí funkce. Respondenti byli osloveni prostřednictvím pracovnice mzdové účtárny, která předala dotazníky jednotlivým pracovníkům s vysvětlujícím komentářem k účelu výzkumu. Ve výzkumu bylo možno použít všech dvacet vyplněných a odevzdaných dotazníků.

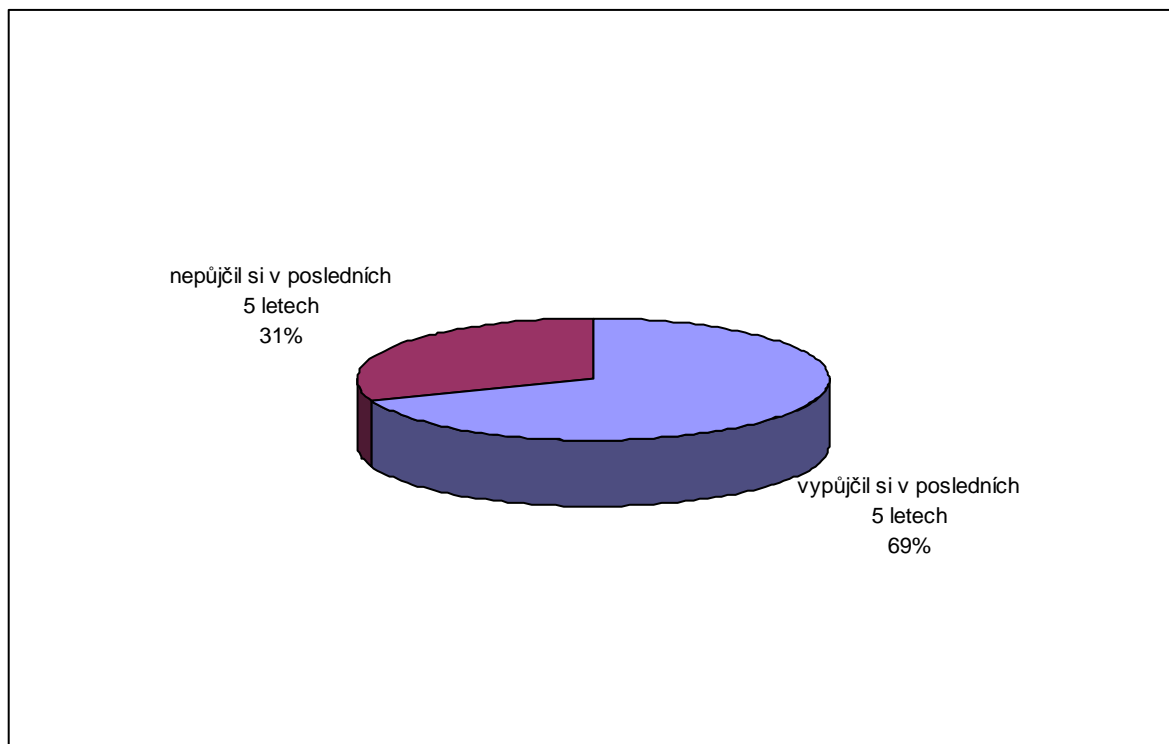
„pracovníci oddělení obecní živnostenský úřad Městského úřadu Břeclav“ – respondenti této skupiny reprezentují tu část populace s jistým zaměstnáním v úřednických pozicích. Jedná se o mé působiště, kolegy jsem seznámil s podstatou výzkumu a požádal je o vyplnění dotazníků. Ve výzkumu bylo možno využít všech deset vyplněných dotazníků.

„senioři“- jedná se o skupinu aktivních seniorů, kteří se ke společným aktivitám scházejí v jakémsi neformálním klubu. Jedná se o seniory, kteří pracovali ve státní správě nebo samosprávě na úřednických pozicích, dále na vedoucích pozicích nebo jako údržbáři nebo řidiči. O zprostředkování kontaktu s touto skupinou jsem požádal svého otce, který je členem tohoto společenství. On seznámil jednotlivé respondenty s podstatou výzkumu a požádal je o vyplnění dotazníku. Ve výzkumu bylo možno využít všech dvacet vyplněných a odevzdaných dotazníků.

„mládežníci“- takto jsem označil skupinu vrstevníků mé dcery, které je 22 let, a osoby, se kterými se schází ke společným aktivitám (sport, dovolená). Jedná se o skupinu, která reprezentuje mladou generaci, která velmi obtížně shání stálé zaměstnání. Je závislá na obživě ze strany rodičů nebo na nejistých „brigádách“. Dcera seznámila jednotlivé respondenty s podstatou výzkumu a požádala je o vyplnění dotazníků. Ve výzkumu bylo možno využít všech dvacet vyplněných a odevzdaných dotazníků.

3.2 Výzkum formou dotazníku

1.) Vypůjčení finančních prostředků respondenty v posledních 5 letech

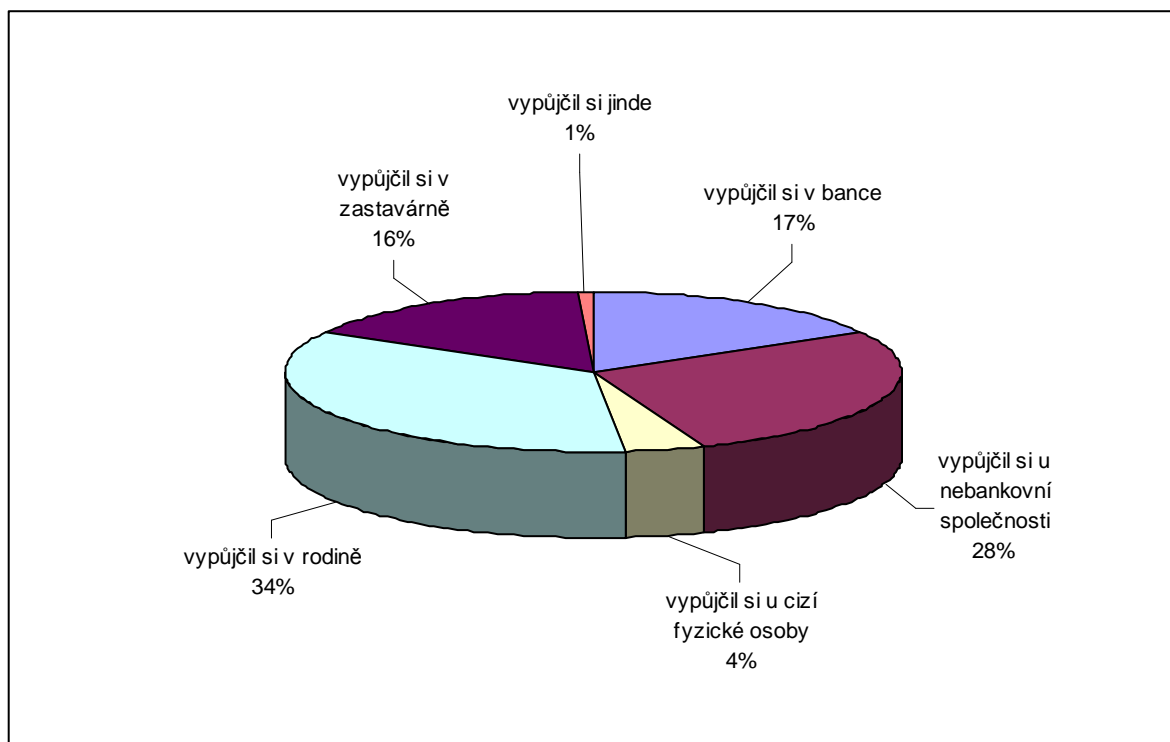
obrázek 2 Graf „Vypůjčení finančních prostředků respondenty v posledních 5 letech“

Na první základní otázku 69 % respondentů odpovědělo, že si v posledních 5 letech vypůjčilo finanční prostředky, což je zřejmý obraz toho, že zadlužení se stalo běžnou součástí života české populace. Pouze ve skupině „senioři“ poměrně výrazně převažuje počet respondentů, kteří si finanční prostředky nevypůjčili, což dle mého názoru způsobuje to, že nejstarší generace financuje pouze vlastní potřeby a zájmy, dokáže se uskromnit, nemá už tak vysoké nároky, je uvážlivější. Jinak ve všech dalších skupinách převažuje počet těch respondentů, kteří si finanční prostředky vypůjčili, v podstatě všichni klienti Domova svaté Agáty a IQ Roma servis, naopak, pouze mírná polovina klientů Azylového domu Břeclav. Půjčování finančních prostředků se nejvíce dotýká věkové skupiny 31 až 50 let, která musí hradit potřeby a zájmy své, svých dětí a mnohdy i svých rodičů. V žádném ze sledovaných kritérií, podle kterých jsou respondenti rozděleni, není výrazná odchylka od základního poměru „půjčujících“ a „nepůjčujících si“ respondentů. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P VI této bakalářské práce**.

skupina respondentů	vypůjčil si v posledních 5 letech		nevypůjčil si v posledních 5 letech	
	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	10	8,47%	8	6,78%
Domov svaté Agáty	10	8,47%	0	0,00%
IQ Roma servis	19	16,10%	1	0,85%
Molitan, a.s.	14	11,86%	6	5,08%
obecní živnostenský úřad	8	6,78%	2	1,69%
senioři	6	5,08%	14	11,86%
"mládežníci"	15	12,71%	5	4,24%
všichni respondenti	82	69,49%	36	30,51%

tabulka 1 „Vypůjčení finančních prostředků respondenty v posledních 5 letech“

2.) Instituce a subjekty, kde si respondenti vypůjčili finanční prostředky v posledních 5 letech

obrázek 3 Graf „Instituce a subjekty, kde si respondenti vypůjčili finanční prostředky v posledních 5 letech“

Respondenti, kteří si vypůjčili v posledních 5 letech finanční prostředky, odpovídali na otázku, kde si tyto finanční prostředky vypůjčili. Mohli vyznačit i více možností z dané nabídky. Nejvíce si jich vypůjčilo v rodině, dále u nebankovní společnosti, v bance

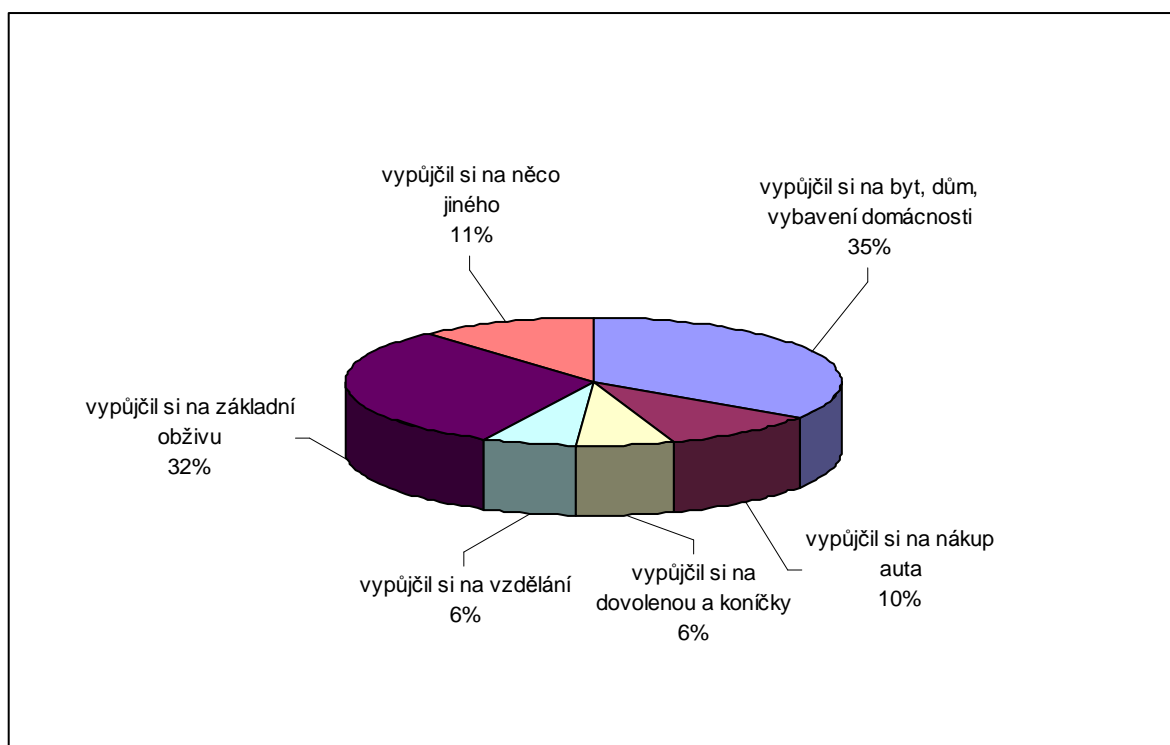
a v zastavárně. Nejvíce respondentů, kteří si vypůjčili v rodině, náleží do skupiny „klienti IQ Roma servis“, „mládežníci“ a „klientky Domova svaté Agáty“. U romské komunity existuje velmi významná soudržnost a sounáležitost „široké“ rodiny, naproti tomu členové mladé generace se velmi často ještě nedokázali „postavit na vlastní nohy“. Nezaměstnanost je v České republice nejvíce postižena právě skupina mladých lidí do 25 let. U nebankovních společností si nejčastěji vypůjčili respondenti, kteří označili svou majetkovou situaci za neuspokojivou, dále respondenti, jejichž zdrojem příjmů jsou sociální dávky, nejčastěji se základním vzděláním nebo vyučením, to vše v kontextu snadnější dostupnosti úvěru u těchto institucí. Naproti tomu u bank si vypůjčili respondenti se středoškolským vzděláním, v zaměstnaneckém poměru a v majetkové situaci, kterou označili za uspokojivou, což koresponduje s tím, že úvěry u bank jsou sice hůře dostupné, ale s výhodnější RPSN. Vypůjčení finančních prostředků v zastavárně označili výhradně „klienti IQ Roma servis“ a „klientky Domova svaté Agáty“, se základním vzděláním, jejichž zdrojem příjmů jsou sociální dávky, nejčastěji svou majetkovou situaci označili za neuspokojivou. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P VII této bakalářské práce**.

	vypůjčil si v bance	vypůjčil si u nebankovní společnosti	vypůjčil si u cizí fyzické osoby	vypůjčil si v rodině	vypůjčil si v zastavárně	vypůjčil si jinde
skupina respondentů	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	Hodnota
Azylový dům Břeclav	1	7	0	2	0	0
Domov svaté Agáty	2	3	1	6	3	0
IQ Roma servis	1	12	4	17	16	1
Molitan, a.s.	6	6	0	3	0	0
obecní živnostenský úřad	6	1	0	1	0	0
Senioři	2	3	0	1	0	0
"mládežníci"	2	1	0	12	0	0
všichni respondenti	20	33	5	42	19	1

tabulka 2 „Instituce a subjekty, kde si respondenti vypůjčili finanční prostředky v posledních 5 letech“

3.) Na co si respondenti vypůjčili v posledních 5 letech

Respondenti, kteří si v posledních 5 letech vypůjčili finanční prostředky dále odpovídali na otázku, na co si tyto finanční prostředky vypůjčili. Opět mohli vyznačit více možností z dané nabídky. Nejvíce si respondenti vypůjčili na byt, dům či vybavení domácnosti, dále na základní obživu, na něco jiného, co nebylo uvedeno v nabídce a na nákup auta. Na byt, dům a vybavení domácnosti si vypůjčili respondenti v podstatě všech skupin a kategorií, podle kterých jsou rozděleni, výrazně méně „klienti Azylového domu Břeclav“ a „klientky Domova svaté Agáty“. Naopak na základní obživu si vypůjčili výhradně „klienti Azylového domu Břeclav“, „klientky Domova svaté Agáty“ a „klienti IQ Roma servis“. Mezi věci a záležitosti, které nebyly uvedeny v nabídce, nejčastěji respondenti uvedli konsolidace půjček, úhrada dluhu za energie, úhrada jiných dluhů, nejčastěji z hraní na automatech, a mladá generace nákup moderních technologií- notebooků, mobilních telefonů, tabletů a podobně. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P VIII této bakalářské práce**.

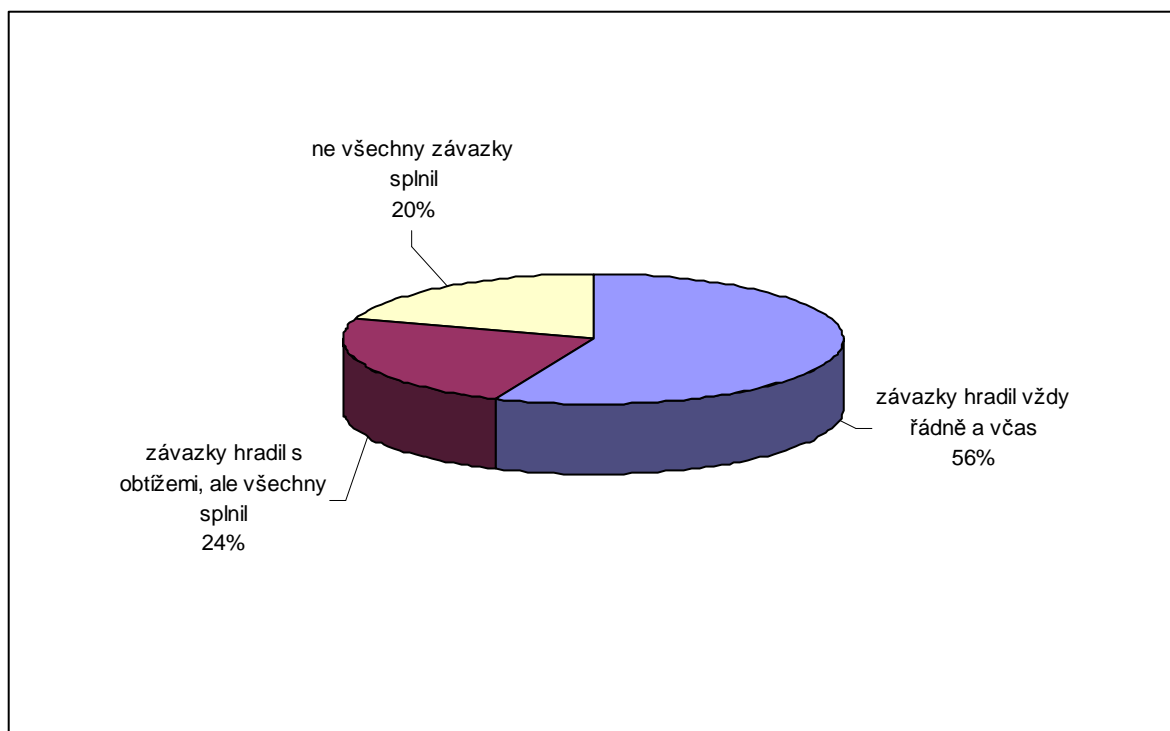

obrázek 4 Graf „Na co si respondenti vypůjčili v posledních 5 letech“

	vypůjčil si na byt, dům, vybavení domácnosti	vypůjčil si na nákup auta	vypůjčil si na dovolenou a koníčky	vypůjčil si na vzdělání	vypůjčil si na základní obživu	vypůjčil si na něco jiného
skupina respondentů	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota
Azylový dům Břeclav	1	0	0	0	7	1
Domov svaté Agáty	1	1	0	1	6	1
IQ Roma servis	11	0	1	2	15	3
Molitan, a.s.	8	2	0	1	0	4
obecní živnostenský úřad senioři	7	1	0	1	0	0
"mládežníci"	4	2	0	0	0	0
"mládežníci"	1	4	5	1	2	2
všichni respondenti	33	10	6	6	30	11

tabulka 3 „Na co si respondenti vypůjčili v posledních 5 letech“

4.) Jak respondenti, kteří si v posledních 5 letech vypůjčili finanční prostředky, plnili své závazky

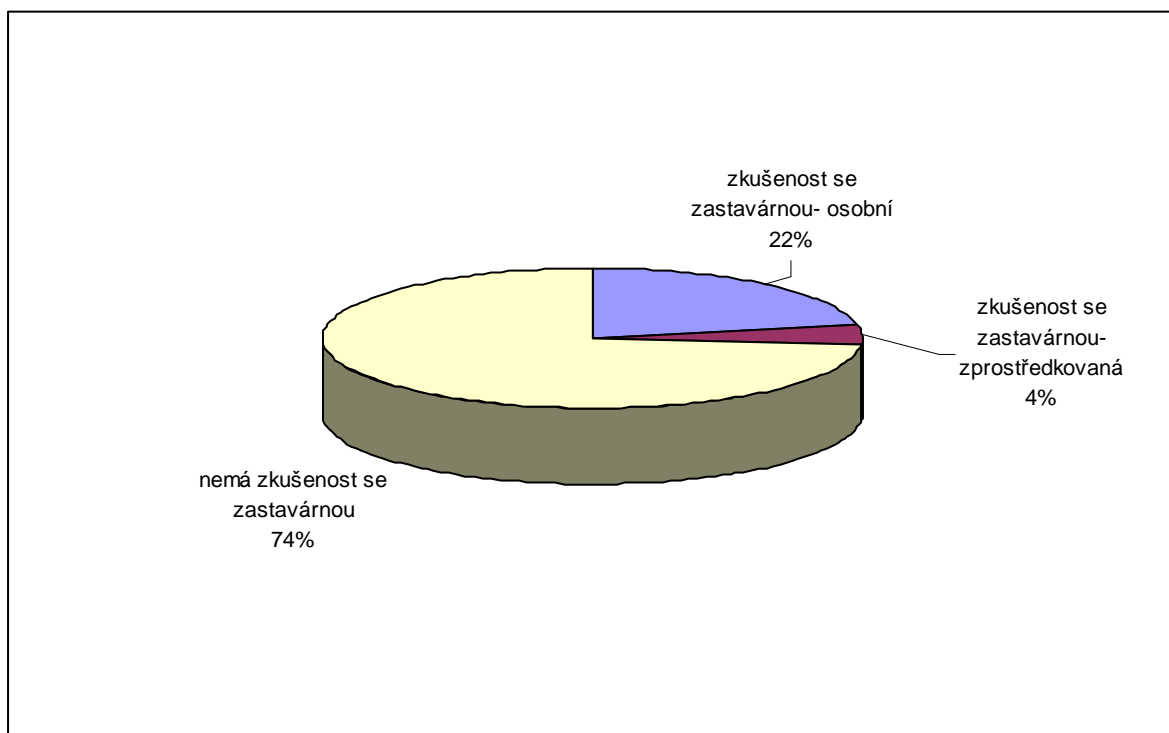

obrázek 5 Graf „Jak respondenti, kteří si v posledních 5 letech vypůjčili finanční prostředky, plnili své závazky“

skupina respondentů	závazky hradil vždy řádně a včas		závazky hradil s obtížemi, ale všechny splnil		ne všechny závazky splnil	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	2	2,50%	3	3,75%	3	3,75%
Domov svaté Agáty	2	2,50%	8	10,00%	0	0,00%
IQ Roma servis	6	7,50%	1	1,25%	12	15,00%
Molitan, a.s.	11	13,75%	2	2,50%	1	1,25%
obecní živnostenský úřad	7	8,75%	1	1,25%	0	0,00%
senioři	6	7,50%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	11	13,75%	4	5,00%	0	0,00%
všichni respondenti	45	56,25%	19	23,75%	16	20,00%

tabulka 4 „Jak respondenti, kteří si v posledních 5 letech vypůjčili finanční prostředky, plnili své závazky“

Respondenti, kteří si v posledních 5 letech vypůjčili finanční prostředky, odpovídali na otázku, jak plnili své závazky. Více jak 43 % respondentů mělo potíže s plněním svých finančních závazků ve stanovené výši a ve stanovený čas, z toho 20 % respondentů nedokázalo všechny své závazky splnit a mohlo mít zkušenost s exekucí. Ojedinelé obtíže s plněním svých závazků měli respondenti náležící do skupiny „senioři“, „pracovníci obecního živnostenského úřadu“, „společnosti Molitan, a.s.“ a „mládežníci“. Tedy respondenti, kteří mají většinou stálý, poměrně jistý příjem ze zaměstnání, odpovědní a rozvážní senioři a mladá generace, velmi často závislá na podpoře rodičů. Naproti tomu respondenti, jež se ocitli v tíživé životní situaci, spadající do skupin „klienti Azylového domu Břeclav“ a „klientky Domova svaté Agáty“, jejichž jediným příjmem jsou sociální dávky, nebyli velmi často schopni řádně a včas plnit své finanční závazky. Nejvíce postiženou skupinou, ve smyslu schopnosti dostát svým finančním závazkům, jsou Romové. Velmi zajímavá data přinesl výzkum ve struktuře respondentů podle počtu příjmů, které se podílejí na rozpočtu domácnosti. Nejstabilnější jsou dle výsledků domácnosti se dvěma příjmy, velmi často mají obtíže s úhradou závazků domácnosti s jedním příjmem, většinou je však dokáží splnit, nejvíce nesplněných závazků vykazují domácnosti s více jak dvěma příjmy. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P IX této bakalářské práce.**

5.) Zkušenost respondentů s půjčováním finančních prostředků v zastavárně**obrázek 6** Graf „Zkušenost respondentů s půjčováním finančních prostředků v zastavárně“

Jednou ze stěžejních otázek celého výzkumu byla ta, jestli mají respondenti nějakou zkušenost z půjčováním finančních prostředků v zastavárně, a pokud ano, jestli je to zkušenost osobní nebo zprostředkovaná. Výsledky výzkumu jednoznačně ukazují, že zastavárna jako finanční instituce již není takový fenomén jako v minulosti, jednoduše proto, že nikdy nebylo tak snadné získat spotřebitelský úvěr u banky natož u nebankovního subjektu, to vše většinou za výrazně výhodnějších podmínek. Necelých 74% respondentů nemá ze zastavárny jako finanční institucí vůbec žádnou zkušenost. Zprostředkovaně, tedy většinou tak, že si někdo v rodině nebo ze známých v zastavárně finanční prostředky vypůjčil a o této zkušenosti respondenta informoval, má zkušenost se zastavárnou 5 % respondentů. Osobní zkušenost potom v dotazníku uvedlo 22 % respondentů. Mezi jednotlivými skupinami respondentů se půjčování peněz v zastavárně nejvíce dotýká „klientů IQ Roma servis“ a „klientek Domova svaté Agáty“, v ostatních skupinách respondentů je to záležitost spíše ojedinělá. V určitém zjednodušení, s platností pro město Břeclav, lze konstatovat, že zastavárna je finanční instituce, kterou k půjčování finančních prostředků využívá převážně

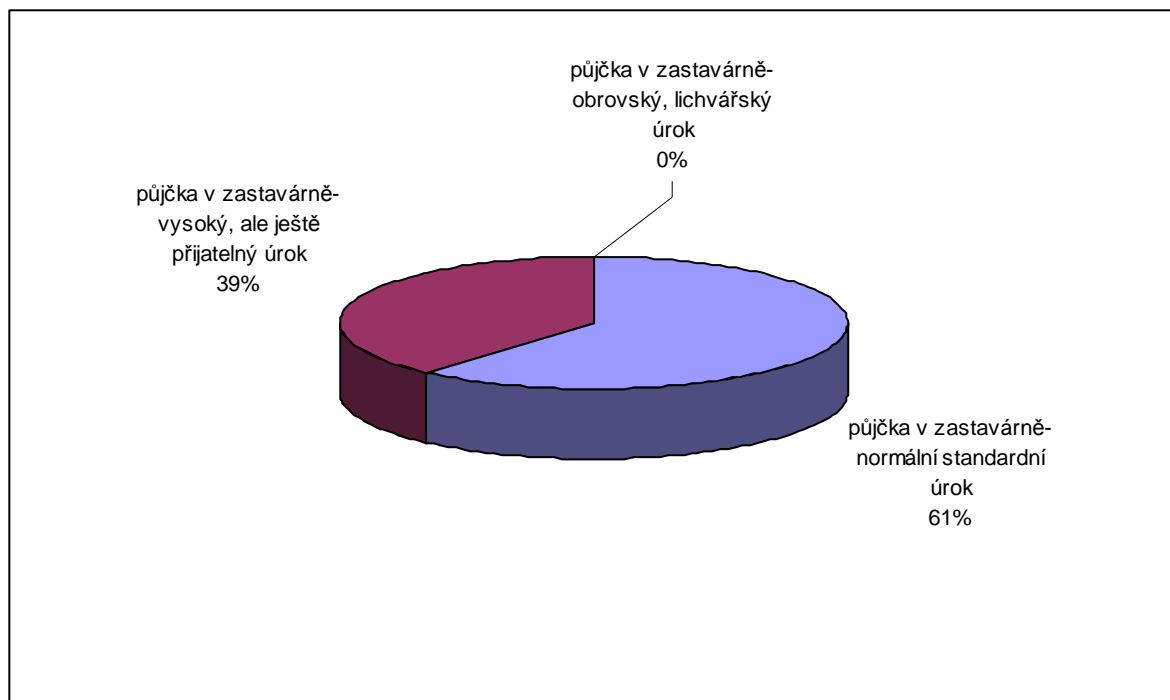
romská populace. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P X této bakalářské práce.**

skupina respondentů	zkušenost se zastavár- nou- osobní		zkušenost se zastavár- nou- zprostředkovaná		nemá zkušenost se zastavárnou	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	3	2,54%	1	0,85%	14	11,86%
Domov svaté Agáty	4	3,39%	1	0,85%	5	4,24%
IQ Roma servis	16	13,56%	2	1,69%	2	1,69%
Molitan, a.s.	1	0,85%	0	0,00%	19	16,10%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	1	0,85%	9	7,63%
senioři	2	1,69%	0	0,00%	18	15,25%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	20	16,95%
všichni respondenti	26	22,03%	5	4,24%	87	73,73%

tabulka 5 „Zkušenost respondentů s půjčováním finančních prostředků v zastavárně“

6.) Výše úroků při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů, kteří mají zkušenost se zastavárnou

Respondenti, kteří mají zkušenost s půjčením finančních prostředků v zastavárně, měli vyhodnotit výši úroku, za který byla půjčka poskytnuta, a to výběrem ze tří možností. Odpovědi měli vyjádřit, jestli se jim jeví úrok v zastavárně výrazně odlišný od úroku v jiných finančních institucích. Jsem si vědom toho, že odpověď na tuto otázku má do značné míry subjektivní charakter, nicméně možnosti výběru jsou poměrně dobře odlišitelné. Žádný z respondentů neoznačil úrok za „obrovský, nehorázný, lichvářský“. Za „vysoký, ale ještě přijatelný“ označilo úrok 39 % respondentů. Plných 61 % respondentů se domnívá, že úrok při půjčení finančních prostředků v zastavárně byl „normální, standardní“. Pro mě osobně je to výsledek poněkud překvapivý. Pravdou ovšem zůstává, že největší „nepravostí“ není v zastavárně ani tak úrok, jako to, jak zastavárník „ohodnotí“ zástavu. Podle „hodnoty“ zástavy potom stanovuje částku, kterou je ochoten půjčit. Zpravidla tak čtvrtinu nebo třetinu z hodnoty zástavy. Pokud je tedy půjčka s příslušným úrokem uhrazena řádně a včas, nemusí být půjčení peněz v zastavárně tak nevýhodné, což jednoznačně naznačují výše uvedené výsledky. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P XI této bakalářské práce.**

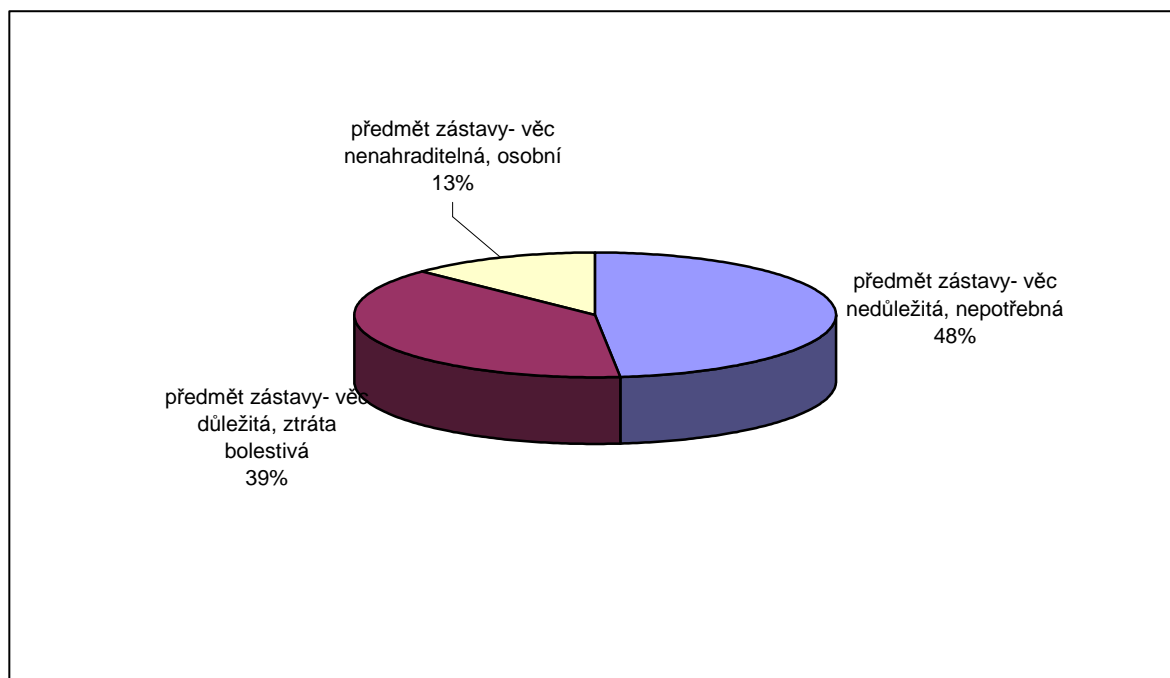

obrázek 7 Graf „Výše úroků při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů, kteří mají zkušenost se zastavárnou“

skupina respondentů	půjčka v zastavárně-normální standardní úrok		půjčka v zastavárně-vysoký, ale ještě přijatelný úrok		půjčka v zastavárně-obrovský, lichvářský úrok	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	4	12,90%	0	0,00%	0	0,00%
Domov svaté Agáty	2	6,45%	3	9,68%	0	0,00%
IQ Roma servis	10	32,26%	8	25,81%	0	0,00%
Molitan, a.s.	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
obecní živnostenský úřad	1	3,23%	0	0,00%	0	0,00%
senioři	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
všichni respondenti	19	61,29%	12	38,71%	0	0,00%

tabulka 6 „Výše úroků při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů, kteří mají zkušenost se zastavárnou“

7.) Předmět zástavy při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů, kteří mají zkušenost se zastavárnou

obrázek 8 Graf „Předmět zástavy při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů“

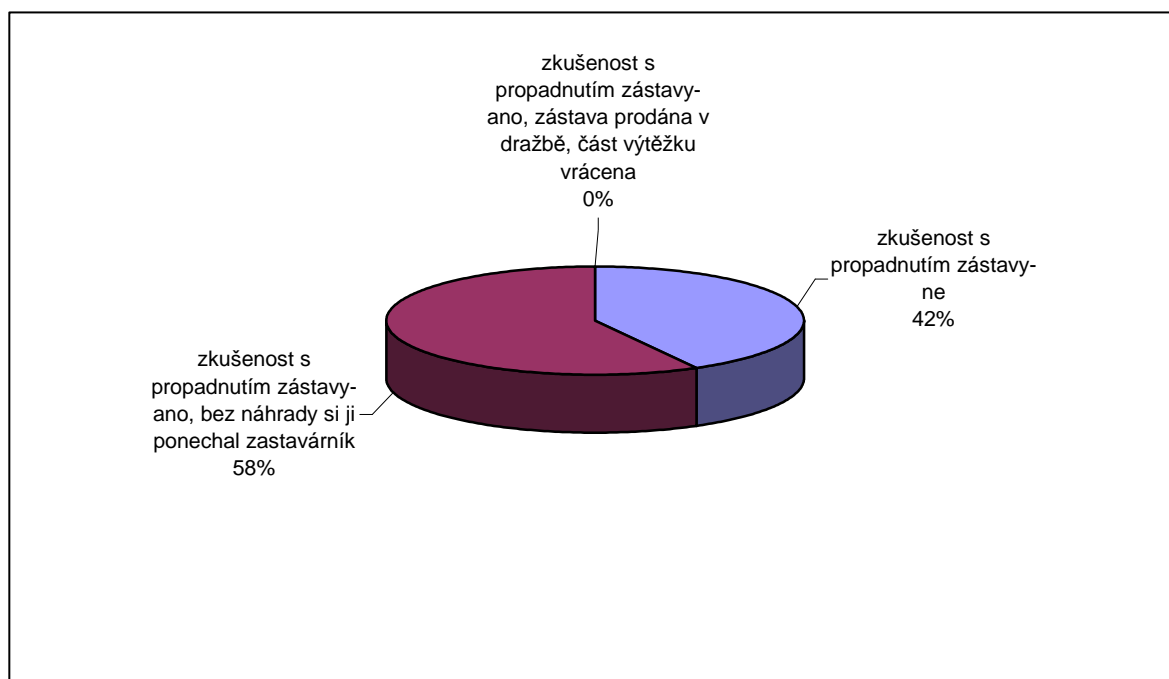
skupina respondentů	předmět zástavy- věc nedůležitá, nepotřebná		předmět zástavy- věc důležitá, ztráta bolestivá		předmět zástavy- věc nenahraditelná, osobní	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	3	9,68%	1	3,23%	0	0,00%
Domov svaté Agáty	2	6,45%	1	3,23%	2	6,45%
IQ Roma servis	8	25,81%	9	29,03%	1	3,23%
Molitan, a.s.	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	0	0,00%	1	3,23%
senioři	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
všichni respondenti	15	48,39%	12	38,71%	4	12,90%

tabulka 7 „Předmět zástavy při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů“

Další otázka směřovala k předmětu zástavy, konkrétně jaký měl předmět zástavy pro respondenta, který měl zkušenost s půjčováním finančních prostředků v zastavárně, subjektivní ale i objektivní význam. V tomto případě výsledky výzkumu korespondují, alespoň podle mého názoru, s podstatou lidské přirozenosti, s tím, že člověk nejprve poskytne jako

zástavu něco, co může postrádat, co není pro něho důležité. Až se vzrůstajícím stupněm momentální nebo i dlouhodobé krizové situace, je ochoten zastavit věc důležitou, jejíž případná ztráta je pro něho velmi bolestivá. V situaci nejhlubší krize je schopen podstoupit riziko největší a zastavit snubní prsten, rodinný šperk nebo něco obdobně „nevyčíslitelného, nenahraditelného“. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v Příloze P XII této bakalářské práce.

8.) Zkušenost respondentů, kteří si vypůjčili finanční prostředky v zastavárně, s propadnutím zástavy

obrázek 9 Graf „Zkušenost respondentů, kteří si vypůjčili finanční prostředky v zastavárně, s propadnutím zástavy“

Respondenti, kteří si někdy vypůjčili finanční prostředky v zastavárně, se dále vyjadřovali k tomu, jestli mají zkušenost s „propadnutím zástavy“, a ti, kteří odpověděli, že ano, se ještě dále vyjadřovali k „procesu“ realizace zástavy. Zkušenost s nesplacením půjčky v zastavárně a následnou ztrátou zastavené věci má 58 % respondentů, kteří si v zastavárně vypůjčili finanční prostředky. Ani v jednom případě nebyla zástava realizována v souladu s platným zněním občanského zákoníku, tedy tak, že by zastavená věc byla prodána v dražbě a případná část výtěžku byla vrácena zástavnímu dlužníkovi. Ve všech případech si zástavu ponechal zastavárník, bez další náhrady. Nejlépe celou situaci vystihuje po-

známka učiněná jedním respondentem v dotazníku: „Studentíku, ty jsi snad z jiné planety, kde to žiješ...?“ Je nutné konstatovat, že snad všichni účastníci právních vztahů při půjčování peněz v zastavárně akceptují stav, že v případě, že není plněno řádně a včas, zástava propadá. Věřitelé tento nezákonný stav zakomponovali do „zástavních smluv“, dlužníci jsou s ním srozuměni a smířeni. A to si už vůbec nedovolím hodnotit to, jak je doslova nezbytné zachovávat tento stav pro „nekonfliktní“ legalizování kradeného zboží prostřednictvím propadných zástav. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P XIII této bakalářské práce.**

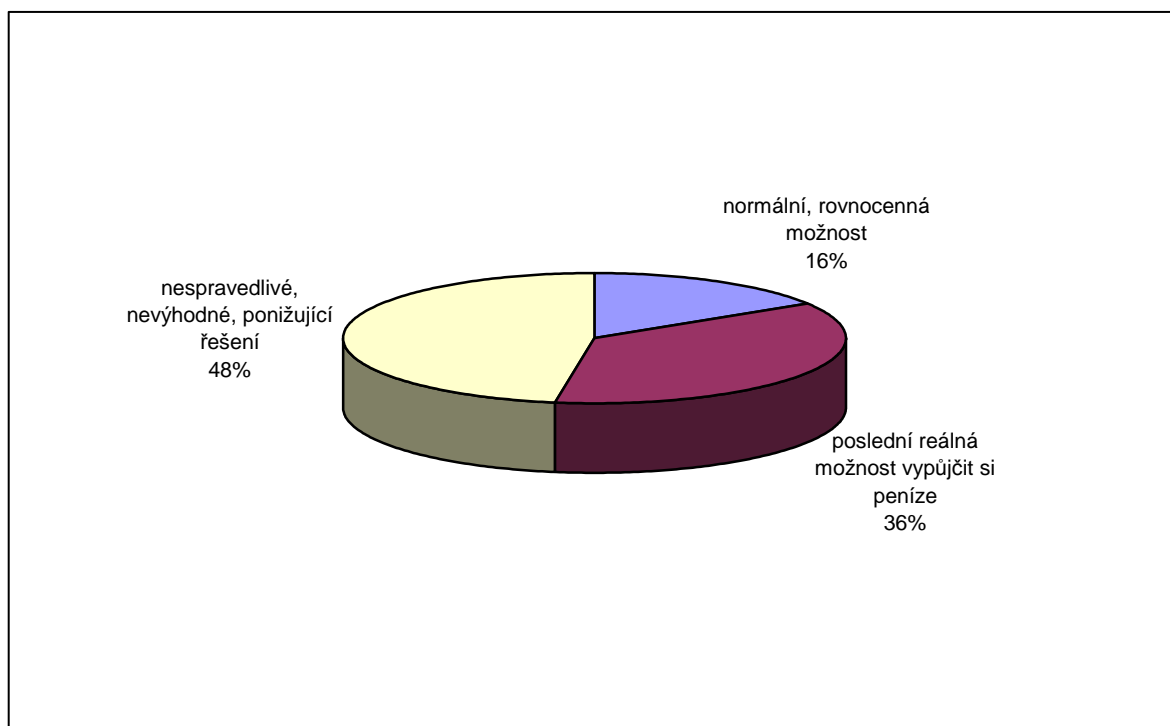
skupina respondentů	zkušenost s propadnutím zástavy- ne		zkušenost s propadnutím zástavy- ano, bez náhrady si ji ponechal zastavárník		zkušenost s propadnutím zástavy- ano, zástava prodána v dražbě, část výtěžku vrácena	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	2	6,45%	2	6,45%	0	0,00%
Domov svaté Agáty	3	9,68%	2	6,45%	0	0,00%
IQ Roma servis	6	19,35%	12	38,71%	0	0,00%
Molitan, a.s.	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
Senioři	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
všichni respondenti	13	41,94%	18	58,06%	0	0,00%

tabulka 8 „Zkušenost respondentů, kteří si vypůjčili finanční prostředky v zastavárně, s propadnutím zástavy“

9.) Názor všech respondentů na půjčování peněz v zastavárně

Závěrečná otázka celého výzkumu formou dotazníku se týkala všech respondentů. Ti měli vyjádřit svůj názor na půjčování peněz v zastavárnách a vybrat jednu ze tří nabízených možností. Jako „nespravedlivé, nevýhodné, ponižující“ řešení ho označilo 48 % respondentů. Jako „poslední reálnou možnost vypůjčit si peníze“ ho vnímá 36 % respondentů a pouze 16 % respondentů je přesvědčeno, že je to normální rovnocenná možnost, jak si peníze vypůjčit. U této otázky je poměrně zajímavé, že nelze určit typické odpovědi pro jednotlivé skupiny respondentů. Výsledek je jakýmsi názorem „celé populace“. Pokud většina „klientů IQ Roma servis“ považuje půjčování peněz v zastavárně za rovnocennou možnost, tak naopak „klienti Azylového domu Břeclav“ a „klientky Domova svaté Agáty“ si většinou myslí, že je to nespravedlivé a ponižující řešení. U „pracovníků společnosti

Molitan, a.s.“ a „mládežníků“ převažuje názor, že je to poslední reálná možnost vypůjčit si peníze, naopak „senioři“ a „pracovníci obecního živnostenského úřadu“ jsou přesvědčeni, že je to nespravedlivé, nevýhodné a ponižující řešení sociální a ekonomické situace. Odpovědi respondentů podle jejich struktury jsou sumarizovány v **Příloze P XIV této bakalářské práce**.

obrázek 10 Graf „Názor všech respondentů na půjčování peněz v zastavárně“

skupina respondentů	názor na zastavárny-normální, rovnocenná možnost		názor na zastavárny-poslední reálná možnost vypůjčit si peníze		názor na zastavárny-nespravedlivé, nevýhodné, ponižující řešení	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
Azylový dům Břeclav	5	4,24%	4	3,39%	9	7,63%
Domov svaté Agáty	1	0,85%	2	1,69%	7	5,93%
IQ Roma servis	9	7,63%	7	5,93%	4	3,39%
Molitan, a.s.	1	0,85%	13	11,02%	6	5,08%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	3	2,54%	7	5,93%
senioři	1	0,85%	3	2,54%	16	13,56%
"mládežníci"	2	1,69%	11	9,32%	7	5,93%
všichni respondenti	19	16,10%	43	36,44%	56	47,46%

tabulka 9 „Názor všech respondentů na půjčování peněz v zastavárně“

3.3 Výzkum formou rozhovoru

K doplnění kvantitativního výzkumu jsem provedl několik nestrukturovaných rozhovorů s provozovateli zastaváren a sociální pracovníci nevládní neziskové organizace k doplnění kvalitativních dat, která nebylo možno získat jiným způsobem.

Rozhovor č. 1 s provozovatelem zastavárny v Břeclavi.

Respondent je provozovatelem „menší“ zastavárny v Břeclavi, kterou provozuje již několik let. Z důvodu obrovského množství expresivních výrazů jsem musel řadu výroků „převést“ do spisovné češtiny a vystihnout jejich smysl. V rozhovoru respondent uvedl, že v drtivé většině poskytuje krátkodobé půjčky, mnohdy i jen na dva dny, nejčastěji v délce pěti až sedmi dnů. Půjčky na delší dobu jsou v této zastavárně spíše výjimečné. Nejčastější výše půjčky činí 200 až 5.000 Kč. Úrok je stanoven podle situace, zastavárník však spíše pracuje s veličinou „zástavní poplatek“, tedy konkrétní částkou, o kterou se navyšuje půjčka. Tak například na půjčky ve výši od 100 do 500 Kč na týden, požaduje jednotně zástavní poplatek ve výši 100 Kč. Je řada klientů, kteří nosí jako zástavu stále stejné věci, nejčastěji notebooky, mobilní telefony, hodinky, šperky, vysavače, pračky. Asi nejvýraznější skupinou klientů jsou Romové. V těsné blízkosti zastavárny bydlí jedna velká romská rodina, která se podle zastavárníka chová zjevně nezodpovědně a ekonomicky „nevyzrálé“, když ihned po příjmu sociálních dávek nakupuje velké množství věcí. Doslova uvedl, že nosí plné tašky zboží, aby si v zápětí půjčovala peníze v zastavárně na jídlo. Toto se opakuje měsíc co měsíc již několik let. Jinak je struktura klientů velmi rozmanitá, od osmnáctileté dívky, která pracuje ve společnosti Gumotex, po osmdesátiletou důchodkyni. Mladá dívka si půjčuje finanční prostředky v zastavárně vždy na několik dní před výplatou, stejně jako důchodkyně několik dní před důchodem. Mladá dívka dává do zástavy vždy harddisk, důchodkyně zlaté historické náramkové hodinky. Ještě nikdy se nestalo, aby tyto dvě klientky půjčku s poplatkem nezaplatily včas. Docela dost klientů by zastavárník označil slovem „ztroskotanci“. Úplně nejtypičtějším příkladem je paní středního věku, rozvedená, vystudovaná doktorka práv, která ještě před několika lety provozovala advokátní kancelář na náměstí v Břeclavi, kterou ničí alkohol a snad i drogy. Několikrát se stalo, že do zastavárny volala její matka, že jí dcera ukradla mobilní telefon, hodinky nebo něco jiného a aby od ní nic nekupovali nebo nebrali do zástavy. Velmi zajímavým a poměrně pravidelným klientem zastavárny je majitel středně velké stavební firmy, z města vzdáleného 50

kilometrů od Břeclavi, který vždy přijede v luxusním BMW. Půjčuje si částky v řádech desetitisíců korun a provozovateli zastavárny již několikrát sdělil, že je v druhotné platební neschopnosti, zaplatil zaměstnancům, ale nemá na splátky půjček a leasingů. Jako zástavu dává rybářské pruty v hodnotě cca 30.000 Kč nebo golfové hole v hodnotě 90.000 Kč.

Rozhovor č. 2 s provozovatelem zastavárny v Břeclavi

Druhým respondentem je provozovatel veliké zastavárny v Břeclavi. I v případě tohoto respondenta jsem byl nucen některé výroky převést do spisovného jazyka českého. V rozhovoru respondent uvedl, že peníze půjčuje ve výši asi pětadvaceti procent z hodnoty věci, kterou klient přinese do zástavy. Asi polovinu obratu zastavárny tvoří „obchody“ se zlatem, ať už přímé výkupy nebo zástavy. Třeba chlapi, co dělají výkupy za deset tisíc měsíčně, seberou výplatu a koupí si prsten za čtyři tisíce. Za týden ho přijdou zastavit, ale už nestihnou vybrat zpět. Taky u Romů platí: „čím víc zlata, tím lepší člověk“. Nejlepší zdroj příjmů jsou gambleři. Kolikrát do zastavárny přijde člověk, zastaví si věc, jde do herny, za chvíli přijde do zastavárny znovu, zastaví věc druhou, za chvíli třetí a když už nic nemá, tak jde domů. Mezi klienty jde na první pohled rozeznat ty, kteří mají co dočinění s drogami. To je prostě vidět. V Břeclavi jich na štěstí není tak moc, respondent nějaký čas působil v Brně, tam je situace mnohem mnohem horší. Padesát procent všech adres, které má vypsané z občanek, jsou adresy ohlašovny městského úřadu. S kradeným zbožím se potýká poměrně často. Stalo se mu například, že v průběhu jednoho týdne se třikrát pokoušela jedna žena, o které ví „ze spolehlivých zdrojů“, že nechává krást své děti ve věku kolem deseti let, zastavit evidentně kradené zboží, devadesát čokolád, padesát šampónů a sprchových gelů a několik drahých parfémů. Vždy ji vyhodil. Toto mu nestojí za riziko. Mezi klienty je spousta vysokoškoláků, lékař, který kvůli drogám již neordinuje, učitel, který kvůli alkoholu již neučí, dva inženýři, kteří jsou bezdomovci, jeden z nich je nyní snad v nějaké ubytovně nebo azylovém domě.

Rozhovor č. 3 s provozovatelem zastavárny v Břeclavi

Třetím respondentem je provozovatel malé zastavárny a bazaru v Břeclavi. V rozhovoru uvedl, že jeho hlavní zisk tvoří bazar, tedy přímý výkup zboží, zástavy jsou až druhořadá záležitost, osobně zástavy nemá rád, ale k této činnosti to prostě patří, tak to dělá. Největší skupinu klientů tvoří Romové. V den, kdy se na úřadě vyplácejí sociální dávky, je v zasta-

várně plno k prasknutí. Vyplatit zástavy přicházejí doslova celé rodiny, aby za několik dní opět začaly postupně zastavovat ty samé věci. Průměrná výše půjčky je asi 500 Kč, velmi zřídka kdy přesahuje 1000 Kč. Úrok půjčky je vždy 9 % za týden. Pokud klient zástavu nevyplatí ve stanoveném termínu, poskytuje mu respondent 24 hodinovou ochrannou lhůtu, po jejím uplynutí zástava teprve propadá. Pokud klient nemá na vyplacení zástavy, může zaplatit jenom úrok a poplatek 50 Kč a půjčka se o týden prodlužuje. Do zástavy přijímá pouze věci, které s jistotou prodá. Nejraději bere zlato, šperky, nové typy mobilních telefonů, jízdní kola. Ty ohodnotí vysoko. U věcí, které nejsou tak atraktivní, zastaralé, poškozené, půjčuje minimální částky. Tak třeba na starší televizi půjčí jenom jednu nebo dvě stovky. Má relativně stálé zákazníky.

Rozhovor č. 4 se sociální pracovnící IQ Roma servis

Čtvrtým respondentem je sociální pracovnice občanského sdružení IQ Roma servis. V rozhovoru uvedla, že pro romskou komunitu představují největší problémy dluhy, zaměstnanost a bydlení. Prvotně je nutné s klienty řešit bydlení. To je základ. Pak následují dluhy, půjčky, exekuce a potom placené zaměstnání. IQ Roma servis pomáhá klientům v oblasti zadluženosti se zmírňováním následků exekucí, pomáhá podávat odvolání a rozklady, žádosti o splátkové kalendáře, sestavuje individuální finanční plány. Klienty se v mnoha případech podařilo přesvědčit, že nesmí nechat zajít věci příliš daleko, že se musí přijít poradit co nejdříve, kdy je ještě šance nepříznivou situaci řešit. Mnoho se již podařilo v této oblasti udělat, velká část práce však sociální pracovníky ještě čeká. Zejména mladá generace je nadějí, neboť je vzdělanější než generace jejich rodičů a prarodičů. Dnes už není taková vzácnost, když Romové studují na středních školách, mají maturitu nebo výuční list. Velkou překážkou k dosažení některých vzdělávacích cílů je to, že Romové žijí současností, maximálně nejbližší budoucností. Plánovat dlouhodobě prostě neumějí. Dávají přednost krátkodobějším, ale jistějším řešením. Dále mladé generaci chybějí kladné vzory a motivátoři, které v mnoha případech nahrazují sociální pracovníci nevládních neziskových organizací. Romové udržují velkou sounáležitost a solidaritu široké rodiny i celé komunity. Pokud to okolnosti jenom trochu dovolují, jsou schopni a ochotni si pomáhat, vypůjčit si vzájemně peníze, přijmout další rodinné příslušníky do svého obydlí, starat se o nejstarší generaci. Romové mají poněkud omezené možnosti, kde si mohou vypůjčit finanční prostředky. Banky jsou vyloučeny úplně, i nebankovní instituce si začínají bonitu klientů stále více prověřovat, také předešlé dluhy klienty velmi často diskvalifikují. Půjčo-

vání peněz od nějaké vysoké autority romské komunity není pro Břeclav typické. Podle respondentky tady taková autorita není. Potom tedy zůstávají poslední možnosti zastavárny. Půjčky v zastavárnách jsou dostupné. Mnoho Romů využívá půjčky v zastavárně opakovaně, dá se říci, že jsou stálými klienty. Zastavárny berou jako realitu, která tady prostě je. Obecně ji nepovažují za něco „špatného“. I z pohledu respondentky jsou daleko horší tzv. fofr půjčky ve výši 1.000 Kč, jejichž nesplacení mělo v jednom případě za následek konečný dluh, po proběhnutí rozhodčího řízení a exekuce, ve výši 23.000 Kč.

3.4 Vyhodnocení výzkumu

Potvrzení nebo vyvrácení jednotlivých hypotéz:

H/1 *Zastavárna je rovnocenná, věrohodná, transparentní instituce, kde si lze vypůjčit peníze za standardních podmínek.*

Tato hypotéza se výzkumem *nepotvrdila*. Takřka 48 % respondentů považuje zastavárnu za nespravedlivé, nevýhodné a ponižující řešení půjčování finančních prostředků. Tento výsledek potvrzuje všeobecnou nedůvěru populace v tuto instituci. Jistě, je to subjektivní hodnocení lidí, ale i „objektivní“ výzkum výše uvedené potvrzuje. Odhlédneme-li od úplně nejzásadnějšího problému zastaváren, kterým je legalizace kradeného zboží, existuje zde „problém“ s výší úroku, za který je půjčka poskytována, s „ohodnocením“ předmětu zástavy zastavárníkem a v neposlední řadě i případným zpeněžením zástavy, tedy uspokojením zastavárníka ze zástavy. Ani jeden respondent neuvedl, že by zástava byla zpeněžena v souladu s platným zněním občanského zákoníku. Ani jedna z uvedených problémových oblastí není předmětem dozoru žádného kontrolního orgánu. Zákon o spotřebitelském úvěru na půjčky v zastavárně nedopadá.

H/2 *Nesplacení půjčky má pro klienta zastavárny zjevně horší dopady než nesplacení půjčky u bankovní nebo jiné nebankovní instituce, přičemž klient zastavárny je vždy subjektivně i objektivně v nepoměrně nevýhodné pozici oproti provozovateli zastavárny.*

Tato hypotéza se výzkumem *nepotvrdila*. Přesněji řečeno, nepotvrdila se první část hypotézy. Hypotéza byla vyslovena nepřesně a měla být rozdělena na dvě samostatné části.

Na základě výzkumu mohou jednoznačně konstatovat, že klient zastavárny je vždy v méně výhodném postavení než zastavárník. A to jak objektivně, tak i subjektivně. Tento stav potvrzují všechna zjištění uvedená u hypotézy H/1. Nicméně i přes to, že je klient v takto nevýhodné pozici, nemusí to pro něj mít vždy fatální následek. A to jednoduše proto, že všichni účastníci právních vztahů v zastavárně jsou seznámeni s tím, že v případě neuhrazení půjčky zástava propadne. Nic víc, nic míň. Žádné další náklady nejsou. Jedná se z pohledu klienta zastavárny o jakýsi velmi nevýhodný „prodej“ vlastní věci, která mnohdy ani nemusí být vlastní.

H/3 Zastavárna jako nebankovní instituce je na pokraji zájmu občanů a nepředstavuje výrazný problém pro zadluženost populace.

Tato hypotéza se výzkumem *nepotvrdila*. Zejména se nepotvrdilo, že zastavárna jako instituce, je na samém okraji zájmu občanů. Jistě již není takovým fenoménem jako v minulosti, přesto 22 % respondentů výzkumu odpovědělo, že má osobní zkušenost s půjčováním finančních prostředků v zastavárně. To rozhodně není malé číslo. Navíc se ukázalo, že zastavárny mají velké množství „stálých“ klientů, kteří si finanční prostředky půjčují opakovaně. Typické je to u romské komunity, která služeb zastaváren využívá jasně nejvíce, vždy v období před vyplácením sociálních dávek. Průzkum ukázal, že půjčky v zastavárnách se pohybují řádově ve stokorunách, maximálně v řádech několik málo tisíc korun, což není pro zadluženost populace až tak zásadní. Nicméně každá zadluženost je problematická. Chudým rodinám mohou i tyto dluhy způsobovat značné problémy.

H/4 Klienti zastaváren jsou převážně chudí, sociálně vyloučení občané, kteří nemají možnost vypůjčit si finanční prostředky u jiné instituce.

Tato hypotéza se výzkumem *potvrdila*. Nejvýraznější klientelou zastaváren jsou Romové. Toto tvrzení je samozřejmě platné zejména pro Břeclav. Dále jsou to osoby, které mají nějaký patologický problém. Jsou to zejména patologičtí hráči, uživatelé návykových látek, alkoholici a jiní. Nicméně výzkum ukázal, že klienti zastaváren se ojedinele rekrutují v podstatě ze všech ekonomických a sociálních skupin, všech věkových kategorií.

ZÁVĚR

Zastavárna je instituce, kde si lze poměrně snadno vypůjčit finanční prostředky. Je to alternativa zejména pro jedince a rodiny, kteří z různých důvodů nemají přístup ke spotřebitelským úvěrům poskytovaným bankami a nebankovními institucemi. Nejvýraznější skupinou klientů zastaváren jsou Romové a dále osoby, jež jsou sociálně vyloučené z důvodu nějakého patologického jevu, jako např. patologičtí hráči, uživatelé drog, snad i alkoholici apod. V menší míře ale využívají služeb zastavárny jedinci prakticky všech sociálních tříd, každého věku, mající různé zdroje příjmů i vlastníci majetek různé hodnoty. Ze všech respondentů výzkumu má se zastavárnou zkušenost asi jedna čtvrtina z nich. Nelze tedy říci, že by to byla instituce na samém pokraji zájmu občanů, ovšem výrazná část populace má možnost získat prostředky jinými způsoby a taky je využívá. Ze všech kontaktů s tímto prostředím je nadmíru patrné, že snad každá zastavárna se potýká s vědomou nebo nevědomou legalizací kradeného a jinak nelegálně nabytého zboží. To je skutečnost, se kterou si neumí nebo nechce stát poradit. Opatření k identifikaci klientů zastaváren a předmětů zástav, k vedení evidence a další související opatření jsou příliš obecná, nekonkrétní a benevolentní. Již tato záležitost činí ze zastavárny (a bazaru) instituci neprůhlednou a patologickou. Tato otázka ovšem nebyla předmětem výzkumu a byla úmyslně potlačena do pozadí. Výzkum byl zaměřen na klienta zastavárny, otázky o legalizaci kradeného zboží nebyly položeny. Nicméně i z důvodu nesouladu právního řádu v oblasti upravující živnostenské podnikání v „zastavárenské činnosti“ a soukromoprávní oblasti upravující realizaci zástavy, dále z toho důvodu, že oblast uspokojení provozovatele zastavárny ze zástavy není dozorována žádným kontrolním orgánem, dále proto, že užívaná praxe, kterou vědomě, ale v převážné většině nevědomě, akceptují všichni účastníci smluvních vztahů, je v přímém rozporu s platným zněním občanského zákoníku o neplatnosti „propadné zástavy“, považují zastavárnu za instituci nevěrohodnou a netransparentní. Dovolím si tvrdit, že stát klientům zastaváren neposkytuje dostatečnou právní ochranu, a proto se tato oblast musí stát předmětem prevence a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti. Nový kodex, který by měl být účinný od 01.01.2014, tyto záležitosti řeší trochu rozdílně, minimálně v tom, že odlišuje skupinu ujednání vůbec zakázaných a skupinu ujednání, která jsou zakázána pro dobu přede dnem splatnosti zajištěné pohledávky. Podle tohoto pohledu je klient zastavárny, pro dobu přede dnem splatnosti zajištěné pohledávky, zjevně v postavení slabší strany. Následně se faktické postavení stran mění a není důvod bránit jim, aby nově uvážily svoji pozici a dohodly se na změně vzájemných práv a povinností. Teprve čas a praxe

ukáže, jestli bude reálné, aby se zástavní dlužník dostavil do zastavárny poté, co nebude schopen dluh uhradit, k sepsání nového smluvního vztahu. V tomto ohledu jsem velký pesimista. Více jak polovina respondentů označila půjčování peněz v zastavárně za řešení „nevýhodné, nespravedlivé a ponižující“. Po provedeném výzkumu jsem přesvědčen, že tento názor koresponduje více se situací, kdy klient není schopen půjčku s příslušným úrokem uhradit řádně a včas. Problémem půjčování finančních prostředků v současných zastavárnách není snad ani tak úrok, za který je půjčka poskytnuta, mnohé nebankovní instituce půjčují za srovnatelnou RPSN¹²³, ale právě zacházení s předmětem zástavy. Nejprve s jejím „ohodnocením“ zastavárníkem, který zcela logicky hodnotu předmětu zástavy „určuje“ v nejnižší možné míře, aby v případě propadnutí zástavy jeho zisk byl pokud možno co největší, neboť je ochoten půjčit maximálně 25 % z určené hodnoty předmětu zástavy. Potom s vlastním zpeněžením zástavy, kdy s malými nuancemi zástava „propadá“ a z výtěžku prodeje zástavy není zástavnímu dlužníkovi vrácena žádná část převyšující půjčku a příslušný úrok. Nutno ovšem uvést, že půjčování peněz v zastavárně neskýtá pouze samá negativa. Pro skupinu obyvatel, která nemá z důvodu své nízké bonity, tedy nízké schopnosti splácet svůj budoucí dluh, pro své předešlé dluhy nebo z jiných objektivních důvodů, možnost vypůjčit si finanční prostředky v bance nebo nebankovní instituci, je to poslední reálná možnost, která má alespoň nějaká pravidla. Klient zastavárny je, a teď hovořím o praxi, nikoliv o teorii práva, seznámen s tím, že v případě, že dluh s příslušným úrokem nebude schopen uhradit řádně a včas, předmět zástavy propadne. Nic horšího se nestane, žádné další náklady „nehrozí“. Opět zdůrazňuji, že hovořím o praxi. Jako protiklad bych uvedl všeobecně známé případy, kdy neuhrazená pokuta za jízdu bez platné jízdenky v prostředcích městské hromadné dopravy, v rádech několika stokorun, může být zatížena exekučními náklady v řádu tisíci korun. Dalším kladem půjček v zastavárně může být jejich jednoduchost a rychlost vyřízení. Kromě prokázání totožnosti platným osobním dokladem není procedura spojena s výraznějšími problémy. Není nutno prokazovat bonitu, vyřizovat různá potvrzení o výši příjmů, bezdlužnosti, případě o výši majetku. Odpadají také poplatky za vyřízení půjčky (úvěru), za vedení účtu apod. Ty jsou již „započítány“ v úroku půjčky nebo tzv. zástavním poplatku. Na této bakalářské práci jsem pracoval asi jeden rok a po celou tu dobu se mi neustále vkrádala na mysl otázka, jak může stát, jeho odpovědné instituce, de facto my všichni, nechat existovat tak rozporuplnou instituci jako je zastavárna v dnešní legislativní a hlavně reálné podobě. Rozhodně odmítám názor, že je

¹²³ roční procentní sazba nákladů

lepší tato podoba s velkými nedostatky, ale stále nějakými pravidly, než nelegální zastavárny bez pravidel. Zakázat zastavárny je nesmysl. Zajistit provázanost právního řádu, stanovit jasná pravidla a vynutit si jejich striktní dodržování je nutnost. Stát, na základě legislativního požadavku Evropské unie, výrazně zpřísnil pravidla při poskytování spotřebitelských úvěrů a pro tuto oblast stanovuje dvojici dozorových orgánů, Českou národní banku (dále jen ČNB) a Českou obchodní inspekci (dále jen ČOI), s jasnými pravomocemi kontrolními i sankčními. Samozřejmě až praxe ukáže účinnost příslušné legislativy. Také u obchodů uzavřených přes internet, zásilkového prodeje a obchodů uzavřených mimo prostory obvyklé k podnikání je legislativa poměrně přehledná a poskytuje spotřebitelům výraznou ochranu. Byť se ČOI potýká s obrovskou vynalézavostí organizátorů předváděcích zájezdů, jak obejít příslušná ustanovení občanského zákoníku, je opatřena patřičnými pravomocemi tento nezákonný stav odhalovat a eliminovat. Byť řešení konkrétního spotřebitelského sporu zůstává v rukou spotřebitele. Výzkum ukázal, že půjčování peněz v zastavárnách není zas tak okrajovou záležitostí. A to jsem jej prováděl v Břeclavi, okresním městě s cca 25.000 obyvateli. Jsem přesvědčen, že ve velkých městech je tato instituce využívána mnohem více a s ještě hlubšími patologickými jevy. Nedělám si iluzi, že jsem první kdo situaci v zastavárnách takto analyzoval, ale vidím tuto práci jako základní stavební kámen k tomu, aby byla zastavárna jako instituce znovu podrobena důkladnému zkoumání zejména ve velkých městech a výsledky těchto bádání by mohly následně vést ke změně legislativy. Vedle stanovení jasných pravidel je velmi důležitá prevence, a to jak prevence primární, tak prevence sekundární. Zastavím se zejména u prevence sekundární, která musí být zaměřena na konkrétní problémové skupiny obyvatel a etnika, která jsou zadlužováním výrazně postižena. Různé formy vzdělávání, přednášek, besed pro všechny věkové kategorie jsou reálnou cestou k zastavení nepříznivého trendu zadlužování společnosti. Zde vidím nezastupitelnou úlohu nevládních neziskových organizací, které nesmí rezignovat na tuto činnost. Ba naopak, musí do svých programů zařazovat nové a aktuální záležitosti, což je v tomto případě i informace o legislativních nedostatcích při zpeněžení zástavy. Jen vzdělaný a informovaný člověk je chopen důstojně přežít v této složité době.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy:

- [1] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [3] Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [4] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- [5] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [6] Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, ve znění pozdějších předpisů.
- [7] Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- [8] Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- [9] Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.
- [10] Zákon č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech, ve znění pozdějších předpisů.
- [11] Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.
- [12] Zákon č. 247/2006 Sb., o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době.
- [13] Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [14] Nařízení vlády č. 278/2008 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností, ve znění pozdějších předpisů.
- [15] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [16] Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.
- [17] Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- [18] Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

[19] Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

[20] Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

[21] Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

[22] Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů.

[23] Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Monografie:

[1] Bakošová, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008.

[2] Balák, F. *Občanský zákoník: s judikaturou a souvisejícími předpisy*. Praha: C.H.Beck, 2011, 1322 s. ISBN 978-80-7400-341-7.

[3] Forejt, A. *Zástavní právo*. Praha: Sekurkon, 1995, 40 s.

[4] Frohmann, J. *O pražské zastavárně, době a lidech kolem ní: (dějiny státního zástavního a půjčovního úřadu v Praze): význam vývoje hospodářského a vývoje sociálních tříd v našem národním obrození*. Praha: Vydavatelské, nakladatelské a tiskařské družstvo Obnova, 1947. 414-[III] s.

[5] Hirt, T., Jakoubek, M. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 414 s. ISBN 80-86898-76-8.

[6] Holeyšovský, M. *Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi*. Praha: Newsletter, 1995, 132 s. ISBN 80-901779-2-1.

[7] Horzinková, E. *Živnostenský zákon v praxi*. Olomouc: ANAG, 2010. 343 s. ISBN 978-80-7263-615-0.

[8] Kejdová, M., Vaňková, Z. *Základy občanského práva*. Brno: IMS, 2006.

- [9] Keller, J. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 211 s. ISBN 978-80-7419-031-5.
- [10] Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009.
- [11] Lovriš, V. *Dluhy a předlužení*. Brno: IQ Roma servis, o.s., 2008.
- [12] Mareš, P. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006, 41 s. ISBN 80-87007-15-8.
- [13] Muselínová, M., Vaňková, Z., Vodičková, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: IMS, 2012.
- [14] Navrátil, P. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: PORTÁL, 2003, 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
- [15] Novotný, S. *Živnostenské podnikání v České republice: v kontextu zákona o živnostenském podnikání*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010, 204 s. ISBN 978-80-7452-000-6.
- [16] Peterková, J., Jiránek, R. *Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel*. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2008.
- [17] Radvan, E., Vavřík, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: IMS, 2009.
- [18] Řezníček, M., Poláčková, M. *Sociální pedagogika I. Sociální deviace a její prevence*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 2004.
- [19] Sirovátka, T. *Sociální vyloučení a sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 176 s. ISBN 80-210-4225-7.
- [20] Smrčka, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: C.H.Beck, 2010, 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [21] Štenglová, I. *Přehled judikatury ve věcech zajištění závazků*. Praha: ASPI, 2007, 235 s. ISBN 978-80-7357-245-7.

Časopisy a jiné zdroje:

[1] Gardiančík, T. *Zástavní právo k nemovitostem v současné právní úpravě*. Olomouc, 2009. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Katedra práva občanského a pracovního. Vedoucí diplomové práce Zuzana Kodriková.

[2] Girmanová, J. Jak jinak než propadnou zástavou? *Právní rádce: měsíčník Hospodářských novin*. 2006, č.11, s.13. ISSN 1210-4817.

[3] Kittel, D. *Kritická srovnávací analýza obecné části závazkového práva podle návrhu nového ObčZ a platné úpravy v ObchZ a v ObčZ*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva. Vedoucí diplomové práce Josef Bejček.

[4] Pelikánová, I. Kodifikace českého soukromého práva, zejména ve vztahu k úpravě obchodních vztahů. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. 2000, č.3. ISSN 1210-6348.

Internetové zdroje:

[1] VI.n.z.-občanský zákoník-EU, Sněmovní tisk č.362/0, část 1/2, 6.volební období PS PČR. <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>> [cit. 2012-08-21]

[2] Návrh poslanců Františka Beneše, Miroslava Opálky, Anny Čurdové, Josefa Smýkala, Ludvíka Hovorky, Josefa Vichy, Taťány Fischerové, Svatopluka Karáska a dalších na vydání zákona o prodejní době v zastavárnách a některých jiných provozovnách, Sněmovní tisk č. 1025/0, 4.volební období PS PČR. <<http://www.psp.cz/ff/03/9f/6a/08.htm>> [cit. 2012-08-24]

[3] Návrh zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, Sněmovní tisk č. 107/0, 4.volební období PS PČR. <<http://www.psp.cz/ff/53/9f/6a/08.htm>> [cit. 2012-08-28]

[4] <www.mesec.cz/aktuality/pocet-osobnich-bankrotu-dosahl-rekordu> [cit. 2013-01-24]

[5] <<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/zakladni-vzdelavani>> [cit. 2013-02-13]

[6] <<http://www.pomocsdluhy.cz/index.php/sample-sites-2>> [cit. 2013-02-08]

[7] <<http://www.dtest.cz/clanek-2/o-dtestu>> [cit. 2013-02-08]

[8] <<http://www.konzument.cz/index.php>> [cit. 2013-02-08]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	Číslo
ČOI	Česká obchodní inspekce
ČNB	Česká národní banka
EU	Evropská unie
např.	Například
odst.	Odstavec
písm.	písmene
PSPČR	Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky
resp.	respektive
RPSN	roční procentní sazba nákladů
Sb.	sbírky
sp.zn.	spisová značka
tj.	tj.
tzn.	to znamená
tzv.	Takzvaný
ust.	ustanovení

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1 „ STRUKTURA VŠECH RESPONDENTŮ VÝZKUMU “	53
OBRÁZEK 2 GRAF „ VYPŮJČENÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ RESPONDENTY V POSLEDNÍCH 5 LETECH “	57
OBRÁZEK 3 GRAF „ INSTITUCE A SUBJEKTY, KDE SI RESPONDENTI VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY V POSLEDNÍCH 5 LETECH “	58
OBRÁZEK 4 GRAF „ NA CO SI RESPONDENTI VYPŮJČILI V POSLEDNÍCH 5 LETECH “	60
OBRÁZEK 5 GRAF „ JAK RESPONDENTI, KTEŘÍ SI V POSLEDNÍCH 5 LETECH VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY, PLNILI SVÉ ZÁVAZKY “	61
OBRÁZEK 6 GRAF „ ZKUŠENOST RESPONDENTŮ S PŮJČOVÁNÍM FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ V ZASTAVÁRNĚ “	63
OBRÁZEK 7 GRAF „ VÝŠE ÚROKŮ PŘI PŮJČCE V ZASTAVÁRNĚ PODLE HODNOCENÍ RESPONDENTŮ, KTEŘÍ MAJÍ ZKUŠENOST SE ZASTAVÁRNOU “	65
OBRÁZEK 8 GRAF „ PŘEDMĚT ZÁSTAVY PŘI PŮJČCE V ZASTAVÁRNĚ PODLE HODNOCENÍ RESPONDENTŮ “	66
OBRÁZEK 9 GRAF „ ZKUŠENOST RESPONDENTŮ, KTEŘÍ SI VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY V ZASTAVÁRNĚ, S PROPADNUTÍM ZÁSTAVY “	67
OBRÁZEK 10 GRAF „ NÁZOR VŠECH RESPONDENTŮ NA PŮJČOVÁNÍ PENĚZ V ZASTAVÁRNĚ “	69

SEZNAM TABULEK

<i>TABULKA 1</i> „VYPŮJČENÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ RESPONDENTY V POSLEDNÍCH 5 LETECH“	58
<i>TABULKA 2</i> „INSTITUCE A SUBJEKTY, KDE SI RESPONDENTI VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY V POSLEDNÍCH 5 LETECH“	59
<i>TABULKA 3</i> „NA CO SI RESPONDENTI VYPŮJČILI V POSLEDNÍCH 5 LETECH“	61
<i>TABULKA 4</i> „JAK RESPONDENTI, KTEŘÍ SI V POSLEDNÍCH 5 LETECH VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY, PLNILI SVÉ ZÁVAZKY“	62
<i>TABULKA 5</i> „ZKUŠENOST RESPONDENTŮ S PŮJČOVÁNÍM FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ V ZASTAVÁRNĚ“	64
<i>TABULKA 6</i> „VÝŠE ÚROKŮ PŘI PŮJČCE V ZASTAVÁRNĚ PODLE HODNOCENÍ RESPONDENTŮ, KTEŘÍ MAJÍ ZKUŠENOST SE ZASTAVÁRNOU“	65
<i>TABULKA 7</i> „PŘEDMĚT ZÁSTAVY PŘI PŮJČCE V ZASTAVÁRNĚ PODLE HODNOCENÍ RESPONDENTŮ“	66
<i>TABULKA 8</i> „ZKUŠENOST RESPONDENTŮ, KTEŘÍ SI VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY V ZASTAVÁRNĚ, S PROPADNUTÍM ZÁSTAVY“	68
<i>TABULKA 9</i> „NÁZOR VŠECH RESPONDENTŮ NA PŮJČOVÁNÍ PENĚZ V ZASTAVÁRNĚ“	69

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I Prezentace „Spotřebitelský úvěr“

Příloha P II Prezentace „Zastavárny a bazary“

Příloha P III Prezentace „Obchody uzavřené přes internet, předváděcí akce a podomní prodej“

Příloha P IV Prezentace „Práva kupujících, záruka a reklamace zboží“

Příloha P V Dotazník „Zkušenost a názor na půjčování peněz v zastavárnách“

Příloha P VI Tabulka „Vypůjčení finančních prostředků respondenty v posledních 5 letech“

Příloha P VII Tabulka „Instituce a subjekty, kde si respondenti vypůjčili v posledních 5 letech“

Příloha P VIII Tabulka „Na co si vypůjčili respondenti v posledních 5 letech“

Příloha P IX Tabulka „Jak respondenti, kteří si vypůjčili v posledních 5 letech finanční prostředky, plnili své závazky“

Příloha P X Tabulka „Zkušenost respondentů s půjčováním finančních prostředků v zastavárně“

Příloha P XI Tabulka „Výše úroků při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů, kteří mají zkušenost se zastavárnou“

Příloha P XII Tabulka „Předmět zástavy při půjčce v zastavárně podle hodnocení respondentů, kteří mají zkušenost se zastavárnou“

Příloha P XIII Tabulka „Zkušenost respondentů, kteří si vypůjčili finanční prostředky v zastavárně, s propadnutím zástavy“

Příloha P XIV Tabulka „Názor všech respondentů na půjčování peněz v zastavárně“

Spotřebitelský úvěr

Petr Morc

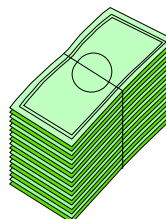

Co je to spotřebitelský úvěr ?

- odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná věřitelem spotřebiteli, včetně finančního leasingu, v hodnotě od 5.000 Kč do 1.880.000 Kč
- **vázaný spotřebitelský úvěr** poskytuje přímo prodejce nebo úvěrová smlouva obsahuje konkrétní zboží nebo službu nebo věřitel využije služeb prodávajícího v souvislosti s uzavřením úvěrové smlouvy
- spotřebitelským úvěrem **není** hypoteční úvěr, nájem věci nebo leasing, u nichž není sjednáno právo nebo povinnost koupě (operativní leasing), poskytnutí úvěru v zastavárně

Co je to RPSN ?

- = roční procentní sazba nákladů- udává procenta z dlužné částky, které musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku v souvislosti s úvěrem či půjčkou, jejich správou a dalšími výdaji, **tedy veškeré náklady** (poplatek za uzavření smlouvy, za správu úvěru, za převody peněžních prostředků, za pojištění atd.)
- RPSN musí být uvedena v reklamě, v informaci před uzavřením smlouvy a ve smlouvě o spotřebitelském úvěru

3

Povinné informace v reklamě

- nabízení nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru reklamou- jasné, výstižné, zřetelné informace podle přílohy 1 k zákonu- **RPSN, úroková sazba, celková výše spotřebitelského úvěru, výše jednotlivých splátek a celková splatná částka, doba trvání úvěru,...**
- deliktní odpovědnost věřitele i zprostředkovatele- pokuta až do 5.000.000 Kč

4

Informační povinnost před uzavřením smlouvy

- v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat, s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy, všechny informace musí být stejně výrazné- informace podle přílohy 2 k zákonu, jiné informace v samostatném dokumentu
- splní-li informační povinnost zprostředkovatel, má se za to, že ji splnil i věřitel
- delikttní odpovědnost věřitele i zprostředkovatele- pokuta až do 5.000.000 Kč

5

Před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí být spotřebiteli poskytnuty informace o

- a) druhu spotřebitelského úvěru,
- b) věřiteli a případně o zprostředkovateli spotřebitelského úvěru,
- c) celkové výši spotřebitelského úvěru a podmínkách jeho čerpání,
- d) době trvání spotřebitelského úvěru,
- e) zboží nebo službě a o jejich ceně, která by byla placena bez využití spotřebitelského úvěru, v případě spotřebitelského úvěru ve formě odložené platby za zboží nebo službu a smluv o vázaném úvěru,
- f) výpůjční úrokové sazby, podmínkách upravujících použití této sazby a případně o jakémkoliv indexu nebo referenční sazbě použitelné pro počáteční úrokovou sazbu, jakož i o době, podmínkách a postupu pro změnu úrokové sazby; uplatňují-li se za různých okolností různé úrokové sazby, uvádějí se výše uvedené informace o všech úrokových sazbách,
- g) celkové částce splatné spotřebitelem a roční procentní sazbě nákladů na spotřebitelský úvěr, která musí být dále vysvětlena prostřednictvím reprezentativního příkladu s uvedením veškerých předpokladů použitých pro její výpočet, u které je věřitel povinen zohlednit požadavky na spotřebitelský úvěr, které mu spotřebitel sdělil; stanoví-li smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, různé způsoby čerpání s různými poplatky nebo výpůjčními úrokovými sazbami a použije-li věřitel předpoklad uvedený v části II písm. b) této přílohy, uvede, že jiné mechanismy čerpání uplatňované na tento typ spotřebitelského úvěru mohou vést k vyšším ročním procentním sazbám nákladů na spotřebitelský úvěr,
- h) výši, počtu a četnosti plateb, jež má spotřebitel provést, případně o způsobu přiřazování plateb k jednotlivým dlužným částkám s různými výpůjčními úrokovými sazbami pro účely splácení,
- i) poplatcích za vedení jednoho nebo více účtů zaznamenávajících platební transakce a čerpání, ledaže je otevření účtu nepovinné, dále o poplatcích za používání platebních prostředků pro platební transakce i čerpání a o veškerých ostatních poplatcích vyplývajících ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a o podmínkách, za nichž lze tyto poplatky změnit,
- j) případné povinnosti spotřebitele hradit notářské náklady spojené s uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- k) případné povinnosti uzavřít smlouvu o doplňkové službě související se smlouvou, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, zejména pojištění, je-li uzavření smlouvy o doplňkové službě povinné pro získání spotřebitelského úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek,
- l) stanovené úrokové sazby použitelné v případě opožděných plateb nebo smluvní pokuty v případě prodlení spotřebitele a o veškerých dalších důsledcích vyplývajících z prodlení spotřebitele,
- m) případném požadovaném zajištění,
- n) právu na odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- o) právu na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, o případném právu věřitele na náhradu vzniklých nákladů a o způsobu jejich stanovení,
- p) právu spotřebitele na okamžité a bezplatné vyrozumění o výsledku vyhledávání v databázi umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, je-li žádost o poskytnutí spotřebitelského úvěru zamítnuta na základě vyhledávání v databázi a o údajích o použité databázi,
- q) právu spotřebitele na bezplatné obdržení kopie návrhu smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- r) době, po kterou je věřitel vázán informacemi poskytnutými před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, nebo návrhem na uzavření této smlouvy, a
- s) skutečnosti, zda případné použití kapitálu, vytvořeného platbami spotřebitele namísto splácení spotřebitelského úvěru, povede k úplnému splacení 6 spotřebitelského úvěru.

Smlouva o spotřebitelském úvěru

- vyžaduje písemnou formu
- musí obsahovat informace podle přílohy 3 k zákonu
- spotřebitel musí obdržet jedno vyhotovení v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat
- deliktní odpovědnost věřitele i zprostředkovatele-pokuta až do 5.000.000 Kč

7

- **Povinné údaje smlouvy o spotřebitelském úvěru:**
- a) druh spotřebitelského úvěru,
- b) kontaktní údaje smluvních stran, zejména poštovní adresu pro doručování, telefonní číslo, případně adresu pro doručování elektronické pošty,
- c) dobu trvání spotřebitelského úvěru, celkovou výši spotřebitelského úvěru a podmínky jeho čerpání,
- d) určení zboží nebo služby a jejich cenu, která by byla placena bez využití spotřebitelského úvěru, v případě spotřebitelského úvěru ve formě odložené platby za zboží nebo službu a smluv o vázaném spotřebitelském úvěru,
- e) výpůjční úrokovou sazbu, podmínky upravující použití této sazby a případně údaj o jakémkoliv indexu nebo referenční sazbě použitelné pro počáteční úrokovou sazbu, jakož i o době, podmínkách a postupu pro změnu úrokové sazby. Uplatňují-li se za různých okolností různé úrokové sazby, uvádějí se výše uvedené informace ovšem úrokových sazbách,
- f) roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr, veškeré předpoklady použité pro výpočet této sazby a celkovou částku splatnou spotřebitelem, vyjádřenou číselným údajem a vypočtenou k okamžiku uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- g) výši, počet a četnost plateb, jež má spotřebitel provést, a případně způsob přiřazování plateb k jednotlivým dlužným částkám s různými úrokovými sazbami pro účely splacení,
- h) informace o právu obdržet kdykoliv bezplatně výpis z účtu v podobě tabulky umožnění, je-li zahrnuto umožnění jistiny spotřebitelského úvěru s pevně stanovenou dobou trvání,
- i) soupis uvádějící lhůty a podmínky pro splacení úroku a veškeré související opakující se či jednorázové poplatky, mají-li být poplatky a úroky splaceny bez umožnění jistiny,
- j) případné poplatky za vedení jednoho nebo více účtů zaznamenávajících platební transakce a čerpání a podmínky, za nichž lze tyto poplatky změnit, ledaže je otevření účtu nepovinné, poplatky za používání platebních prostředků pro platební transakce i čerpání a veškeré další poplatky vyplývající ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- k) úrokovou sazbu použitelnou v případě opožděných plateb platnou v okamžiku uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a podmínky pro její úpravu a veškeré další důsledky vyplývající z prodlení spotřebitele,
- l) náklady na služby notáře či jiné obdobné náklady,
- m) požadavek na případné zajištění nebo pojištění,
- n) informaci o právu na odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, lhůtě, během níž může být toto právo vykonáno, a dalších podmínkách pro výkon tohoto práva, včetně informace o povinnosti spotřebitele zaplatit čerpanou jistinu a příslušný úrok podle [§ 11 odst. 3](#), jakož i o částce úroku splatné za den,
- o) informaci o právech vyplývajících z [§ 14 odst. 3 a 4](#) a podmínkách jejich uplatnění,
- p) informaci o právu na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, o případném právu věřitele na náhradu vzniklých nákladů a o způsobu jejich stanovení,
- q) informaci o postupu v případě ukončení smluvního vztahu,
- r) informaci o možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím finančního arbitra,
- s) označení příslušného orgánu dozoru, a
- t) informaci o tom, zda případné použití kapitálu, vytvořeného platbami spotřebitele namísto splacení spotřebitelského úvěru, povede k úplnému splacení spotřebitelského úvěru.

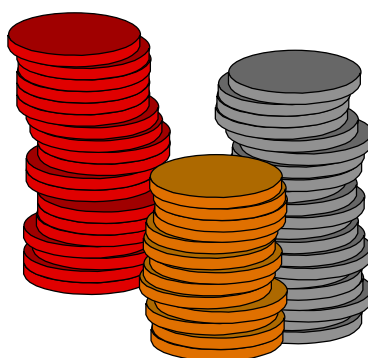

8

Důsledky porušení informační povinnosti ve smlouvě

- nemají za následek neplatnost smlouvy
- pokud je spotřebitelem uplatněna **námítka nedodržení informační povinnosti** ve smlouvě jsou ujednání o jiných platbách neplatná, úvěr je od počátku úročen diskontní sazbou platnou v době uzavření smlouvy, ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná

9

Odstoupení od smlouvy o spotřebitelském úvěru

- **do 14 dnů** ode dne uzavření může spotřebitel od smlouvy o spotřebitelském úvěru odstoupit
- pokud smlouva neobsahuje jak a kam odstoupit, lhůta začíná běžet až v okamžiku, kdy věřitel informaci poskytne
- odstoupit lze výhradně písemně a v souladu s informací uvedenou ve smlouvě o právu na odstoupení
- lhůta je považována za zachovanou, je-li odstoupení odesláno nejpozději v poslední den lhůty
- povinnost spotřebitele zaplatit jistinu **do 30 dnů** ode dne odeslání odstoupení+ úrok za období čerpání- vrácení jistiny
- u vázaného spotřebitelského úvěru je povinnost spotřebitele informovat věřitele o odstoupení od kupní smlouvy

10

Předčasné splacení spotřebitelského úvěru

- úvěry od 01.01.2011- kdykoliv po dobu trvání lze splatit část nebo celý úvěr, náhrada nutných nákladů věřitele nesmí přesáhnout 1% z předčasně splacené části úvěru (nebo 0,5 % pokud je úvěr kratší než 1 rok)
- úvěry do 31.12.2010- taktéž lze kdykoliv splatit, náklady věřitele však nejsou přesně limitovány, žádný z účastníků nesmí získat nepřiměřený prospěch

11

Dozor nad poskytováním spotřebitelských úvěrů, právní úprava problematiky

- **Česká obchodní inspekce**- v případě úvěru od nebankovního subjektu, kontakt Inspektorát pro Jihomoravský a Zlínský kraj, Brno, tř. kpt. Jaroše 5, tel. 545125911
- **Česká národní banka**- v případě úvěru od banky, kontakt ČNB, pobočka Brno, Rooseveltova 18, Brno, tel. 542137111
- zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

12

Novela zákona o spotřebitelském úvěru

- sněmovní tisk č. 781/0, bude projednán Senátem na 4.schůzi od 30.01.2013
- největší navrhované změny:
 - zcela zakázáno používání směnek a šeků v souvislosti se spotřebitelskými úvěry
 - při poskytování nebo zprostředkování spotřebitelských úvěrů nebude možné využívat předražené telefonní linky začínající číslicí 9
 - od smlouvy o zprostředkování spotřebitelského úvěru bude moci spotřebitel bez jakékoliv sankce odstoupit ve lhůtě 14 dnů od jejího uzavření
 - bude-li platit odměnu zprostředkovatele spotřebitel, musí smlouva obsahovat ujednání o odměně; před uplatněním nároku na odměnu musí zprostředkovatel předložit spotřebiteli vyrozumění o výsledku své zprostředkovatelské činnosti
 - zvyšuje se maximální výše pokuty z 5.000.000 Kč na 20.000.000 Kč
 - věřitel bude povinen posoudit s odbornou péčí, že spotřebitel bude schopen spotřebitelský úvěr splácet

ZASTAVÁRNÝ A BAZARY

Petr Morc

Činnost zastaváren a bazarů

- **zastavárenská činnost:** poskytování úvěrů oproti zástavě a případný následný prodej zastavené věci
- **bazar (maloobchod s použitým zbožím):** nákup použitého spotřebního zboží, antikvárních knih a dalších tiskovin a jiného použitého zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej
- **zprostředkování výkupu či přijetí do zástavy**

Povinnosti provozovatele zastavárny a bazaru

- **provozovatel zastavárny a bazaru je povinen identifikovat účastníka smluvního vztahu a předmět smluvního vztahu:**
- **identifikace účastníků** podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů- všechna jména a příjmení, rodné číslo nebo datum narození, místo narození, pohlaví, trvalý nebo jiný pobyt a státní občanství, druh a číslo průkazu totožnosti, stát případně orgán který jej vydal, a dobu jeho platnosti
- **identifikace předmětu**- zjištění názvu výrobku, jeho značky a výrobního čísla, jsou-li na výrobku uvedeny nebo stručný popis výrobku, umožňující jeho dostatečnou identifikaci

Omezení provozní doby zastaváren a bazarů

- v noční době mezi **22. a 6. hodinou** je zakázán nákup a prodej veškerého použitého zboží nebo zboží bez dokladu nebytí, přijímání tohoto zboží do zástavy nebo zprostředkování jeho nákupu či přijetí do zástavy
- deliktní odpovědnost provozovatele (podnikatele) za porušení uvedeného ustanovení- pokuta až do výše 50.000 Kč, při opakovaném porušení až do výše 100.000 Kč

Zpeněžení zástavy

- Pokud dlužník nesplní pohledávku řádně a včas, tj. je v prodlení, má zástavní věřitel právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy. **Zástavu lze zpeněžit na návrh zástavního věřitele ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy!!!**
- Zástavní věřitel se může rozhodnout, zda bude žádat uspokojení ze zástavy nebo z jiného majetku dlužníka!!!

Neplatná ujednání v zástavní smlouvě

- zástavní dlužník nebo zástavce **nesmí zástavu vyplatit**
- zástavní dlužník nebo zástavce nesmí nemovitou věc, byt nebo nebytový prostor zastavit jinému, dalšímu věřiteli
- nebo zástavní věřitel může uplatnit **uspokojení z prodeje zástavy jinak, než je stanoveno zákonem**
- zástavní věřitel se nesmí po splatnosti pohledávky domáhat jejího uspokojení prodejem zástavy
- při prodlení s plněním zajištěné pohledávky **zástava propadne zástavnímu věřiteli !!!**
- zástavní věřitel si může zástavu ponechat za určenou cenu

Lichva

- § 218 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
 - „Kdo zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“
-

Legislativa

- §§ 152 až 180 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
 - zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
 - zákon č. 247/2006 Sb., o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době
 - zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
 - zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů
-

OBCHODY UZAVŘENÉ PŘES INTERNET, PŘEDVÁDĚCÍ AKCE A PODOMNÍ PRODEJ

Petr Morc

Kupní smlouva uzavřená přes internet a zásilkový obchod

- odstoupit od smlouvy nebo zrušit objednávku lze **do 14 dní od převzetí zboží** bez uvedení důvodu a jakékoliv sankce, chybí-li informace, lhůta se prodlužuje až na 3 měsíce
- existuje několik výjimek jako např. hra a loterie, časopisy, noviny, periodika, audio, video nahrávky, počítačové hry u nichž byl porušen originální obal, zboží upravené na přání zákazníka, podléhající rychlé zkáze, již započaté služby se souhlasem zákazníka a další

Kupní smlouva uzavřená přes internet a zásilkový obchod

- od smlouvy lze odstoupit i v případě, že kupující věc již rozbalil, použil, přišla poškozená, projevila se na ní vada (není nutno výrobek reklamovat)
- dále lze odstoupit od smlouvy uzavřené přes internet, kdy si zákazník zboží vyzvedl osobně
- doporučuje se odstoupení od smlouvy posílat poštou doporučeně s dodejkou, samozřejmě s vrácením výrobku (zboží)

3

Odstoupení od kupní smlouvy uzavřené přes internet

Moje jméno a příjmení
Moje adresa
Můj telefon a e-mail

Jméno a příjmení dodavatele (či název firmy)
IČ dodavatele
Adresa dodavatele

Břeclav, 1. 1.2012

Odstoupení od kupní smlouvy

Vážení, dne ... jsem prostřednictvím vašeho e-shopu www.obchod.cz s vámi uzavřela kupní smlouvu, jejímž předmětem byl televizor značky TELEVIZE. Tento televizor jsem převzala dne ... Vzhledem k tomu, že televizor nenaplnil má očekávání, rozhodla jsem se využít svého práva a v souladu se zněním § 53 odst. 7 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, od výše uvedené kupní smlouvy tímto odstupuji. Televizor vám zasílám zpět v samostatné zásilce, zároveň vás žádám o poukázání kupní ceny ve výši 12 000 Kč a 200 Kč za poštovné ve prospěch mého bankovního účtu č. nejpozději do 30 kalendářních dnů od doručení tohoto odstoupení od smlouvy.

S pozdravem

.....
(vlastnoruční podpis)

Přílohy:
Kopie kupního dokladu

4

Kupní smlouva uzavřená mimo prostory obvyklé k podnikání

- jedná se především o **předváděcí akce** (zejména jednodenní zájezdy) a **podomní prodej** (dodavatelé elektřiny, plynu, změna telefonního operátora atd.)
- od smlouvy lze písemně odstoupit **do 14 dnů ode dne jejího uzavření** bez uvedení důvodu a jakékoliv sankce, nebylo-li zboží dosud dodáno lze odstoupit do **1 měsíce**, chybí-li informace, lhůta se prodlužuje až na **1 rok**

5

Kupní smlouva uzavřená mimo prostory obvyklé k podnikání

- **odstoupit** od smlouvy **nelze**, pokud si spotřebitel výslovně sjednal návštěvu prodejce za účelem uzavření smlouvy
- neseriózní prodejci proto často vymáhají podpis na jakési „pozdvánce na osobní návštěvu“ i když byla smlouva uzavřena na předváděcí akci- rada zní: nic takového nepodepisovat !!!
- spolu s odstoupením od smlouvy, nebo následně co nejdříve, musíte **vrátit** smlouvou **získané věci, včetně dárků !!!**

6

Kupní smlouva uzavřená mimo prostory obvyklé k podnikání

- prodávající je povinen **vrátit zaplacené finanční částky do 30 dnů** od doručení odstoupení od smlouvy
- odstoupení od smlouvy neodkládejte!!! musí být zasláno tak, aby se v poslední den lhůty, tj. 14 den, dostalo do sféry dispozice adresáta- doručením dopisu nebo oznámením o uložení doporučené zásilky do poštovní schránky adresáta

7

Odstoupení od kupní smlouvy uzavřené při předváděcím prodeji nebo při podomním prodeji

Moje jméno a příjmení
Moje adresa
Můj telefon a e-mail

Jméno a příjmení dodavatele (či název firmy)
IČ dodavatele
Adresa dodavatele

Břeclav, 1.1.2012

Odstoupení od kupní smlouvy

Vážený, dne ... jsem s vaší společností uzavřel na předváděcí akci, jež se konala v restauraci U Pinkasů v Břeclavi, na ulici Nová č. p. 7, kupní smlouvu č., jejímž předmětem byla sada nerezového nádobí značky GOLD v ceně 50 000 Kč. Vzhledem k tomu, že tato smlouva byla uzavřena mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele, rozhodl jsem se využít svého práva a v souladu s § 57 odst. 1 zákona č. 40/1964, občanský zákoník, od této smlouvy odstupuji. Sadu nádobí vám zasílám a zároveň žádám o poukázání zaplacené kupní ceny ve prospěch mého bankovního účtu č.

S pozdravem
.....
(vlastnoruční podpis)

Přílohy:
Kopie kupní smlouvy

8

Několik dobrých rad k předváděcím zájezdům

- Na předváděcí akce nechoďte sami!
- Nepodepisujte pod tlakem! Nepodepisujte nic, co jste nečetli!
- Pozor na pozvání na osobní návštěvu!
- Pozor na rozhodčí doložku!
- Převzetí zboží- podepište pouze doklad o převzetí zboží, nic jiného!

9

Několik dobrých rad k pouličním prodejcům

- Vyhněte se jim!
- Nemluvte s nimi!
- Opakujte ne!
- Nebud'te zvědaví!
- Nedávejte na sebe kontakt!
- Nic nepodepisujte!

10

Poslední rada ...

- pozor na informace, že jste byli vylosováni (jste x-tý návštěvník) a získáváte „výhru“ 50.000 Kč, když...
- ...si něco koupíte
- ...někam zavoláte
- ...někam pojedete
- NIC Z TOHO NEĎELEJTE, VÝHRU NIKDY NEUVIDÍTE!!!

11

Kdo vám může pomoci, legislativa

- **Česká obchodní inspekce**- vyřizuje podněty a stížnosti občanů na prodejce, může vám pomoci ukládáním pokut prodejci, který neplní své zákonné povinnosti- Inspektorát pro Jihomoravský a Zlínský kraj, Brno, tř. kpt. Jaroše 5, tel. 545125911
- Občanské sdružení spotřebitelů TEST- vydavatel časopisu **dTest**, tel. 299149009, www.dtest.cz
- §§ 51a až 99 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

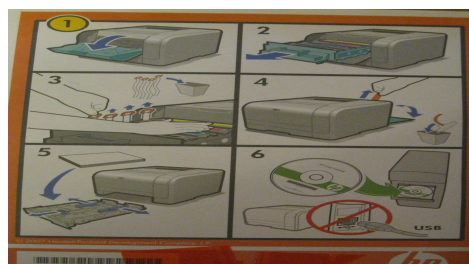
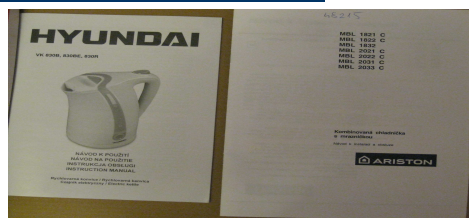
12

PRÁVA KUPUJÍCÍCH, ZÁRUKA A REKLAMACE ZBOŽÍ

Petr Morc

informace o vlastnostech a použití výrobku

- kupující musí být řádně informován o vlastnostech a použití výrobků (charakteru služeb)
- **PÍSEMNÝ NÁVOD V ČESKÉM JAZYCE** u složitějšího zboží, nebo zboží které má dlouhodobý charakter

předvedení výrobku

- prodávající je povinen na žádost spotřebitele výrobek **předvést**

3

informace o výrobci, hmotnosti, množství, velikosti...

- výrobky musí být viditelně označeny údaji- **VÝROBCE, HMOTNOST, MNOŽSTVÍ, VELIKOST ...**, nejde-li to, musí být prodejce schopen je na požádání sdělit

4

použité zboží, výrobky s vadou...

- **POUŽITÉ, UPRAVENÉ VÝROBKY, NEBO VÝROBKY S VADOU**- musí být prodávány odděleně se zřetelným upozorněním, v dokladu o prodeji musí být tyto výrobky zřetelně vyznačeny

5

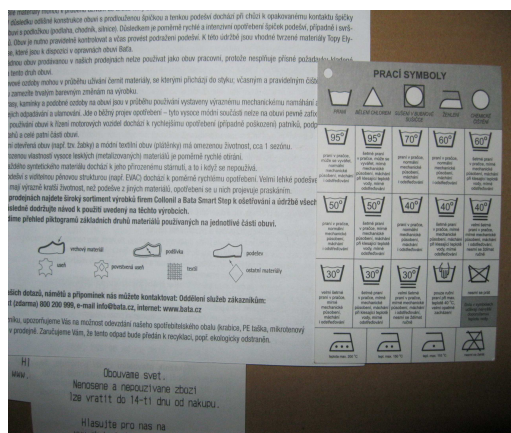
symboly- piktogramy

- použití **SYMBOLŮ (PIKTOGRAMŮ)**

prodávající je povinen zpřístupnit jejich význam nebo je na požádání vysvětlit

6

• Žehlení:

- Maximum 200°C
- Maximum 150°
- Maximum 110°C
- nežehlit

• Praní:

- Normální praní
- Jemné praní
- Normální praní
- Jemné praní
- Normální praní
- Jemné praní
- Normální praní
- Jemné praní
- Velmi jemné praní
- Rucní praní
- Nepere se

svršek

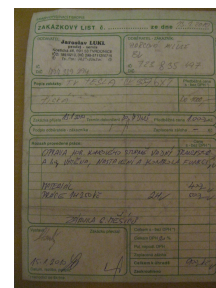
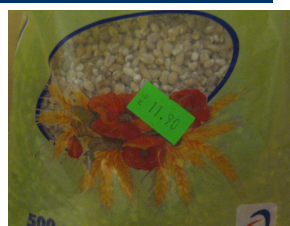
podšívka

podešev

informace o ceně výrobku a služby

- **INFORMACE O CENĚ PRODÁVANÝCH VÝROBKŮ**- zřetelné označení výrobků cenou, ceník, jiný vhodný způsob, ceník dílů a činností, oznámení odhadu ceny (nabídkový list)

informace o „záruce“

- prodejce je povinen informovat o rozsahu, podmínkách a způsobu reklamace, kde lze reklamaci uplatnit a provádět záruční opravy
- prodejce je povinen **vystavit záruční list, pokud o to spotřebitel požádá** nebo prodejce poskytuje záruku delší než poskytuje zákon, ta musí být v souladu se související reklamou
- záruční list může být nahrazen, umožňuje-li to povaha věci (běžné zboží) **dokladem o koupi**

uschovejte si záruční list nebo doklad o koupi zboží !!!

Canon
Záruční list
Vyplnit prodávajícím v době prodeje!

Výrobce: CANON INC.
2-1-1 Nishi-Shinjuku, Shinjuku-ku
Tokyo 163-0292, JAPAN

Dovozce: CANON CZ a.s.
Jana Masaryka 2440
100 00 Praha 4

225672

Model - typ:

Výrobní číslo:

Dat. prodeje:

(měsíc slovy)

Prodávající předchází a přezkoušel

Přísluší být zákazníkovi předchází a přezkoušen

Passivo prodávajícího Produco prodávajícího

03 02 01 00 4/4 3/4 2/4 1/4

Záruční podmínky

1. Na uvedené přístroj je poskytována záruka 24 měsíců ode dne prodeje.
2. V době záruky odstraníme poruchu s výjimkou případné poruchy výrobku způsobené vadaří vadami vadařími. Záruční soubor výrobku se prodlužuje o dobu, po kterou byl výrobek v opravě.
3. Opakování na záruční opravu záruka v žádném případě neobnovuje. Záruka je poskytována pouze v případě, že výrobek je odevzdán v rozporu s obsahem návodu k obsluze, nebo byl na výrobku proveden zásah majitelů, případně jinou neautorizovanou osobou (organizací). Opakování na záruční opravu se rovněž nevztahuje na vady, které spotřebitel způsobí dopravou, či nevhodným umístěním, nebo skladováním, ve vřeten, zásobník, chladič a jinak nevhodným prostředím. Dále se opakování na záruční opravu nevztahuje na závady a škody způsobené výměnou baterií, nebo vniknutím cizích těles do výrobku (písek, voda apod.).
4. Prodávající je povinen vydat všechny náležitosti v zavedené záruční list, v době prodeje. Neplatí záruka, nebo neoprávněné náklady (přeposouvání) je neplatný.
5. Pokud bude při záruční opravě zjištěno, že porušení neodpovídá záručním podmínkám, hraje náklady na takovou opravu majitel výrobku.

1. Na uvedené přístroj je poskytována záruka 24 měsíců ode dne prodeje

Záruční opravy:

WALDH
WALDH ORGANISMAS
Křižkova 4, Praha 4
140 00 Praha 4

1/4 2/4 3/4 4/4 00 01 02 03

11

doklady o koupi zboží

PARAGON K 7017929

NEWYENNER

ASKO

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

PARAGON K 7017929

PARAGON - BAROVÝ DOKLAD 2. (KUPENÍM)

12

záruční list, doklad o koupi

- **záruční list** musí obsahovat:
jméno, příjmení nebo obchodní firmu prodávajícího, jeho identifikační číslo, sídlo nebo bydliště, dále obsah poskytované záruky, její rozsah, podmínky, dobu platnosti a způsob, jakým je možno uplatnit nároky z ní plynoucí
- **doklad o zakoupení výrobku** (poskytnutí služby) musí obsahovat: identifikační údaje prodávajícího- jméno a příjmení nebo obchodní firma nebo název a identifikační číslo, popis výrobku nebo služby, cenu, datum prodeje

13

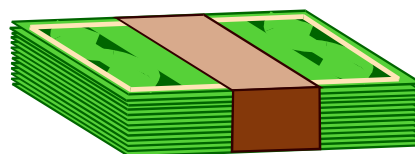
záruka

- záruční doba na spotřební zboží je **24 měsíců**, začíná běžet od převzetí zboží kupujícím
- u věcí s omezenou životností se záruka přiměřeně zkracuje, např. potraviny, baterie, ponožky, žárovky...
- záruka se nevztahuje na opotřebení způsobené obvyklým užíváním

14

záruka

- na **vyměněnou součástku** nebo věc začíná běžet nová 24 měsíční záruka
- u **věcí použitých** je záruční doba 24 měsíců, po dohodě s kupujícím ji lze zkrátit na dobu nejméně na 12 měsíců, záruka se nevztahuje na opotřebení v době převzetí věci kupujícím
- prodávající neodpovídá za vady vzniklé nedodržením obecných nebo speciálních zásad zacházení s věcí

15

reklamace

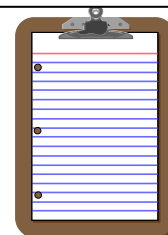

- při reklamaci musí kupující prokázat zakoupení výrobku-nejlépe záručním listem, dokladem o koupi, dodacím listem atd
- přijetí reklamace nemůže být odmítnuto proto, že **chybí originální obal**
- reklamaci lze uplatnit v kterékoliv provozovně prodávajícího, v jeho sídle nebo místě podnikání, nebo v tzv. záručním servisu
- v provozovně musí být celou provozní dobu přítomen pracovník pověřený vyřizovat reklamace

16

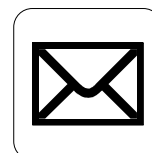
reklamační protokol

- Prodávající je povinen vydat písemné potvrzení o uplatnění reklamace- tzv. **reklamační protokol**, který musí obsahovat:
 - **kdy bylo právo uplatněno**
 - **obsah reklamace**
 - **požadovaný způsob vyřízení**
- Dále vydá prodávající písemné potvrzení nebo doplní reklamační protokol o:
 - **datum a způsob vyřízení reklamace**
 - **provedení opravy a doba jejího trvání**
 - **případně písemné odůvodnění zamítnutí reklamace**

17

uplatnění reklamace poštou ...

- pro případ, že prodávající nemá dostupnou provozovnu, nebo odmítá reklamaci přijmout musí se reklamace uplatnit poštou (nebo e-mailem, faxem apod.)
- balík vždy pojistit a uschovat podací lístek nebo dodejku a kopii „reklamačního dopisu“
- pokud nelze zboží vložit do balíku dotázat se prodávajícího, kde a kdy si zboží převezme

Kupující (já):

Prodávající:

Reklamac

Název, popis, identifikační údaje zboží:

Popis závady:

Kompletní výrobek (včetně příslušenství tj. ...), který je předmětem reklamace, přiložen.

Prokázání zakoupení výrobku:

Nepř. kopie záručního listu nebo dokladu o koupi přiložena. V případě nutnosti jsem připravena předložit originál tohoto dokladu.

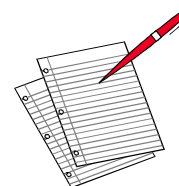
Návrh vyřízení reklamace:

Adresa pro zaslání vyřízené reklamace:

Kontakt na mobil:

Jméno a příjmení, podpis

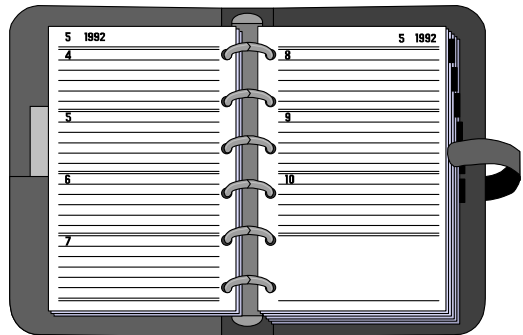
V Břeclavi, datum

18

lhůta pro vyřízení reklamace

- lhůta pro **vyřízení reklamace** včetně odstranění vady je **maximálně 30 dnů** ode dne uplatnění reklamace, pokud se prodávající a kupující nedohodnou na lhůtě delší, prodávající by se měl snažit vyřídit reklamaci ihned
- po uplynutí této lhůty má kupující stejná práva, jako by vadu nešlo odstranit

19

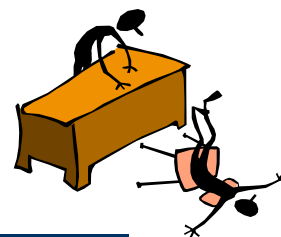
uplatnění rozporu s kupní smlouvou

- do 6 měsíců od zakoupení výrobku svědčí ve prospěch kupujícího zákonná domněnka, že věc trpěla nedostatkem již v době převzetí zboží, po 6 měsících musí kupující rozpor prokázat
- **odstranitelná vada**- kupující může požadovat opravu či výměnu věci, nejsou-li možné, pak může požadovat slevu nebo odstoupit od smlouvy
- **neodstranitelná vada**- kupující může požadovat slevu (nebrání-li vada užívání věci), výměnu nebo odstoupit od smlouvy

20

odstoupení od smlouvy

- Právo odstoupit od smlouvy máte v případě:
- **neodstranitelné vady**, která brání řádnému užívání věci.
- opětovného výskytu stejných odstranitelných vad, což praxe chápe jako **minimálně tři stejné odstranitelné vady**
- většího počtu různých odstranitelných vad, což praxe chápe jako **minimálně tři odstranitelné vady najednou**
- **neodstranitelného rozporu s kupní smlouvou**, např. při dodání padělku
- v případě **nevyřízení oprávněné reklamace ve lhůtě 30 dnů** (popř. individuálně smluvené delší lhůtě). **POZOR:** „Vyřízená“ reklamace se ne vždy rovná reklamaci uznané
- v případě neinformování o vyřízení reklamace vady, za kterou odpovídá prodejce

21

zamítnutí reklamace

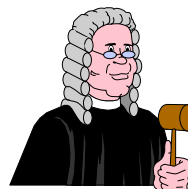

- **Zákonné důvody pro zamítnutí reklamace:**
- Záruka se nevztahuje na opotřebení věci způsobené jejím obvyklým užíváním.
- U věcí prodávaných za nižší cenu se záruka nevztahuje na vady, pro které byla nižší cena sjednána.
- Jde-li o věci použité, neodpovídá prodávající za vady odpovídající míře používání nebo opotřebení, které měla věc při převzetí kupujícím.
- Dále prodejce neodpovídá za vady, které spotřebitel na věci způsobí nedodržením obecných zásad zacházení s věcí, popř. zásad speciálních, se kterými jej prodejce písemně seznámil.

22

nesouhlas se zamítnutím reklamace

- nechat si vypracovat znalecký posudek, cena cca 1.000 Kč, znalci na www.justice.cz
- posudek, který je ve váš prospěch, předložit prodávajícímu a požadovat uznání reklamace a úhradu posudku
- podat žalobu k soudu

23

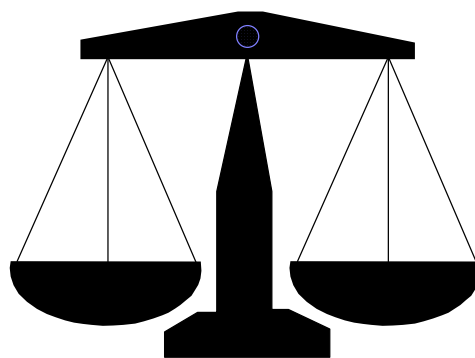
instituce, která vám pomůžou

- **Obecní živnostenské úřady**- pokud nemůžete prodejce „najít“, i po skončení podnikání musí oznámit adresu pro vypořádání závazků
- **Česká obchodní inspekce**- vyřizuje podněty a stížnosti občanů na prodejce, může vám pomoci ukládáním pokut prodejci, který neplní své zákonné povinnosti- Inspektorát pro Jihomoravský a Zlínský kraj, Brno, tř. kpt. Jaroše 5, tel. 545125911
- Občanské sdružení spotřebitelů TEST- vydavatel časopisu **dTest**, tel. 299149009, www.dtest.cz

24

právní úprava problematiky

- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, zejména §§ 9 až 19
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, §§ 612 až 627

PŘÍLOHA P V: DOTAZNÍK „ZKUŠENOST A NÁZOR NA PŮJČOVÁNÍ PENĚZ V ZASTAVÁRNÁCH“

Dotazník: zkušenost a názor na půjčování peněz v zastavárnách

Vážení respondenti,

jmenuji se Petr Morc a studuji obor Sociální pedagogika. Nyní zpracovávám bakalářskou práci na téma „Zastavárny jako jedna z možností řešení sociální situace“, jejíž součástí je tento dotazník.

Chtěl bych Vás požádat o jeho vyplnění. Dotazník je anonymní a údaje a Vaše názory slouží pouze ke studijním účelům. Vybrané odpovědi prosím zakřížkujte, případná doplnění a komentáře uveďte kamkoliv vedle otázky nebo dolů pod text. Děkuji za Vaši ochotu a čas strávený vyplněním dotazníku.

- 1) Váš věk
 - do 20 roků
 - od 21 do 30 roků
 - od 31 do 50 roků
 - od 51 roků

- 2) Pohlaví
 - muž
 - žena

- 3) Dosažené vzdělání
 - základní
 - vyučení
 - středoškolské
 - vysokoškolské

- 4) Rodinný stav
 - ženatý (vdaná)
 - svobodný (á), vdovec/vdova
 - rozvedený (á)

- 5) Máte děti?
 - ano
 - ne

6) Zdroj příjmů na obživu

- zaměstnanecký poměr
- podnikání (OSVČ)
- renta, důchod
- sociální dávky
- jiný _____

7) Počet členů domácnosti přispívajících na obživu

- 1
- 2
- více

8) Osobní zhodnocení rodinné majetkové situace

- výborná
- dobrá
- uspokojivá
- neuspokojivá

9) Půjčil(a) jste si někdy v posledních 5 letech finanční prostředky?

- ne
- ano- (**dále otázky 10 až 12**)

10) U jakých subjektů jste si půjčil(a)? (možno uvést i více možností)

- banka
- úvěrová společnost nebankovního typu (CETELEM, MULTISERVIS, PROVIDENT FINANCIAL)
- cizí fyzická osoba
- rodina
- zastavárna
- jiný _____

11) Na co jste si vypůjčil(a)? (možno uvést i více možností)

- byt, dům, vybavení domácnosti
- nákup auta
- dovolená, koníčky

- vzdělání
- základní obživa
- něco jiného _____

12) Jak jste dosud hradil(a) své finanční závazky?

- vždy řádně a včas
- s obtížemi, ale všechny závazky jsem vždy splnil(a)
- ne všechny závazky jsem uhradil(a) (popř. mám zkušenost s exekucí)

13) Máte nějakou zkušenost s vypůjčením peněz v zastavárně?

- žádnou
- zprostředkovanou- **(dále otázky 14 až 16)**
- osobní- **(dále otázky 14 až 16)**

14) Jaká byla výše úroku uvedené půjčky (úroků uvedených půjček)?

- normální, standardní
- vysoký, ale ještě přijatelný
- obrovský, lichvářský (100 a více %)

15) Jaký byl předmět zástavy uvedené půjčky (předměty uvedených půjček)?

- věc nedůležitá, nepotřebná, jejíž ztráta by nic neznamenal
- věc důležitá, jejíž ztráta by byla velmi bolestivá
- věc nenahraditelná, osobní

16) Došlo alespoň 1krát k „propadnutí zástavy“?

- ne nikdy
- ano- bez náhrady si zástavu ponechal zastavárník
- ano- zástava byla prodána v dražbě, část výtěžku převyšující půjčku byla vrácen

17) Váš názor na půjčování peněz v zastavárně

- normální, rovnocenná možnost na vypůjčení peněz
- poslední reálná možnost vypůjčit si peníze, když všechny další možnosti selhaly
- nespravedlivé, vždy nevýhodné, ponižující řešení

PŘÍLOHA P VI: „VYPŮJČENÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ RESPONDENTY V POSLEDNÍCH 5 LETECH“

struktura respondentů	vypůjčil si v posledních 5 letech finanční pro- středky		nepůjčil si v posledních 5 letech finanční pro- středky	
	hodnota	%	hodnota	%
0-20	10	8,47%	4	3,39%
21-30	18	15,25%	6	5,08%
31-50	36	30,51%	7	5,93%
50 a více	18	15,25%	19	16,10%
muž	33	27,97%	20	16,95%
Žena	49	41,53%	16	13,56%
základní vzdělání	35	29,66%	13	11,02%
vyučení	19	16,10%	7	5,93%
středoškolské	22	18,64%	10	8,47%
vysokoškolské	6	5,08%	6	5,08%
ženatý/vdaná	29	24,58%	11	9,32%
svobodný/á	37	31,36%	18	15,25%
rozvedený/á	16	13,56%	7	5,93%
zaměstnanecký poměr	36	30,51%	10	8,47%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	9	7,63%	15	12,71%
sociální dávky	30	25,42%	7	5,93%
jiný	7	5,93%	4	3,39%
domácnost- 1 příjem	28	23,73%	16	13,56%
domácnost- 2 příjmy	32	27,12%	17	14,41%
domácnost- více příjmů	22	18,64%	3	2,54%
výborná majetková situace	3	2,54%	0	0,00%
dobrá majetková situace	25	21,19%	10	8,47%
uspokojivá majetková situace	28	23,73%	18	15,25%
neuspokojivá majetková situace	26	22,03%	8	6,78%
Azylový dům Břeclav	10	8,47%	8	6,78%
Domov svaté Agáty Břeclav	10	8,47%	0	0,00%
IQ Roma servis	19	16,10%	1	0,85%
Molitan, a.s.	14	11,86%	6	5,08%
obecní živnostenský úřad	8	6,78%	2	1,69%
senioři	6	5,08%	14	11,86%
"mládežníci"	15	12,71%	5	4,24%
všichni respondenti	82	69,49%	36	30,51%

PŘÍLOHA P VII: „INSTITUCE A SUBJEKTY, KDE SI RESPONDENTI VYPŮJČILI V POSLEDNÍCH 5 LETECH“

	vypůjčil si v bance	vypůjčil si u nebankovní společnosti	vypůjčil si u cizí fyzické osoby	vypůjčil si v rodině	vypůjčil si v zastavárně	vypůjčil si jinde
struktura respondentů	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota
0-20	0	0	0	10	3	0
21-30	0	1	1	13	3	0
31-50	14	20	3	15	11	1
50 a více	6	12	1	4	2	0
muž	9	12	2	13	5	0
žena	11	21	3	29	14	1
základní vzdělání	2	16	4	26	16	1
vyučení	4	10	1	6	2	0
středoškolské	11	6	0	7	1	0
vysokoškolské	3	1	0	3	0	0
ženatý/vdaná	14	16	1	9	4	0
svobodný/á	1	8	3	27	10	0
rozvedený/á	5	9	1	6	5	1
zaměstnanecký poměr	17	10	0	13	3	0
podnikání OSVČ	0	0	0	0	0	0
renta, důchod	1	8	0	1	0	0
sociální dávky	2	15	5	22	16	1
jiný	0	0	0	6	0	0
domácnost- 1 příjem	4	15	1	11	3	0
domácnost- 2 příjmy	13	8	0	13	2	0
domácnost- více příjmů	3	10	4	18	14	1
výborná majetková situace	0	0	0	3	0	0
dobrá majetková situace	6	6	0	11	5	0
uspokojivá majetková	11	11	1	14	5	0
neuspokojivá majetková	3	16	4	14	9	1
Azylový dům Břeclav	1	7	0	2	0	0
Domov svaté Agáty Břeclav	2	3	1	6	3	0
IQ Roma servis	1	12	4	17	16	1
Molitan, a.s.	6	6	0	3	0	0
obecní živnostenský úřad	6	1	0	1	0	0
senioři	2	3	0	1	0	0
"mládežníci"	2	1	0	12	0	0
všichni respondenti	20	33	5	42	19	1

PŘÍLOHA P VIII: „NA CO SI RESPONDENTI VYPŮJČILI V POSLEDNÍCH 5 LETECH“

	vypůjčil si na byt, dům, vybavení domácnosti	vypůjčil si na nákup auta	vypůjčil si na dovolenou a koníčky	vypůjčil si na vzdělání	vypůjčil si na základní obživu	vypůjčil si na něco jiného
struktura respondentů	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota
0-20	0	1	5	1	1	2
21-30	1	5	1	1	8	2
31-50	24	1	0	4	14	5
50 a více	8	3	0	0	7	2
muž	11	5	3	2	8	7
žena	22	5	3	4	22	4
základní vzdělání	10	2	5	2	23	4
vyučení	7	1	0	3	6	3
středoškolské	13	4	1	1	1	4
vysokoškolské	3	3	0	0	0	0
ženatý/vdaná	20	3	0	3	7	4
svobodný/á	7	6	6	2	15	5
rozvedený/á	6	1	0	1	8	2
zaměstnanecký poměr	20	7	0	4	4	5
podnikání OSVČ	0	0	0	0	0	0
renta, důchod	3	1	0	0	4	1
sociální dávky	10	1	1	2	22	4
jiný	0	1	5	0	0	1
domácnost- 1 příjem	7	3	1	1	13	2
domácnost- 2 příjmy	15	5	4	3	3	6
domácnost- více příjmů	11	2	1	2	14	3
výborná majetková situace	0	1	0	0	0	2
dobrá majetková situace	11	2	5	1	5	2
uspokojivá majetková situace	12	5	1	3	10	4
neuspokojivá majetková situ-	10	2	0	2	15	3
Azylový dům Břeclav	1	0	0	0	7	1
Domov svaté Agáty Břeclav	1	1	0	1	6	1
IQ Roma servis	11	0	1	2	15	3
Molitan, a.s.	8	2	0	1	0	4
obecní živnostenský úřad	7	1	0	1	0	0
senioři	4	2	0	0	0	0
"mládežníci"	1	4	5	1	2	2
všichni respondenti	33	10	6	6	30	11

PŘÍLOHA P IX: „JAK RESPONDENTI, KTERÍ SI V POSLEDNÍCH 5 LETECH VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY, PLNILI SVÉ ZÁVAZKY“

	závazky hradil vždy řádně a včas		závazky hradil s obtížemi, ale všechny splnil		ne všechny závaz- ky splnil	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
struktura respondentů						
0-20	9	11,25%	1	1,25%	0	0,00%
21-30	8	10,00%	8	10,00%	2	2,50%
31-50	17	21,25%	9	11,25%	9	11,25%
50 a více	11	13,75%	1	1,25%	5	6,25%
muž	20	25,00%	6	7,50%	4	5,00%
žena	25	31,25%	13	16,25%	12	15,00%
základní vzdělání	14	17,50%	6	7,50%	13	16,25%
vyučení	9	11,25%	8	10,00%	2	2,50%
středoškolské	19	23,75%	2	2,50%	1	1,25%
vysokoškolské	3	3,75%	3	3,75%	0	0,00%
ženatý/vdaná	20	25,00%	2	2,50%	5	6,25%
svobodný/á	19	23,75%	10	12,50%	7	8,75%
rozvedený/á	6	7,50%	7	8,75%	4	5,00%
zaměstnanecký poměr	26	32,50%	7	8,75%	3	3,75%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	6	7,50%	1	1,25%	1	1,25%
sociální dávky	6	7,50%	11	13,75%	12	15,00%
jiný	7	8,75%	0	0,00%	0	0,00%
domácnost- 1 příjem	11	13,75%	10	12,50%	5	6,25%
domácnost- 2 příjmy	24	30,00%	7	8,75%	1	1,25%
domácnost- více příjmů	10	12,50%	2	2,50%	10	12,50%
výborná majetková situace	2	2,50%	1	1,25%	0	0,00%
dobrá majetková situace	21	26,25%	2	2,50%	2	2,50%
uspokojivá majetková situace	16	20,00%	6	7,50%	5	6,25%
neuspokojivá majetková	6	7,50%	10	12,50%	9	11,25%
Azylový dům Břeclav	2	2,50%	3	3,75%	3	3,75%
Domov svaté Agáty Břeclav	2	2,50%	8	10,00%	0	0,00%
IQ Roma servis	6	7,50%	1	1,25%	12	15,00%
Molitan, a.s.	11	13,75%	2	2,50%	1	1,25%
obecní živnostenský úřad	7	8,75%	1	1,25%	0	0,00%
senioři	6	7,50%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	11	13,75%	4	5,00%	0	0,00%
všichni respondenti	45	56,25%	19	23,75%	16	20,00%

**PŘÍLOHA P
S PŮJČOVÁNÍM
ZASTAVÁRNĚ**

**X: „ZKUŠENOST RESPONDENTŮ
FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ V**

struktura respondentů	zkušenost se zastavárnou- osobní		zkušenost se zastavárnou- zprostředkovaná		nemá zkušenost se zastavárnou	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
0-20	3	2,54%	0	0,00%	11	9,32%
21-30	6	5,08%	2	1,69%	15	12,71%
31-50	12	10,17%	3	2,54%	29	24,58%
50 a více	5	4,24%	0	0,00%	32	27,12%
muž	9	7,63%	0	0,00%	44	37,29%
žena	17	14,41%	5	4,24%	43	36,44%
základní vzdělání	18	15,25%	4	3,39%	26	22,03%
vyučení	5	4,24%	0	0,00%	28	23,73%
středoškolské	3	2,54%	1	0,85%	21	17,80%
vysokoškolské	0	0,00%	0	0,00%	12	10,17%
ženatý/vdaná	8	6,78%	1	0,85%	31	26,27%
svobodný/á	12	10,17%	3	2,54%	40	33,90%
rozvedený/á	6	5,08%	1	0,85%	16	13,56%
zaměstnanecký poměr	4	3,39%	1	0,85%	41	34,75%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	2	1,69%	0	0,00%	22	18,64%
sociální dávky	20	16,95%	4	3,39%	13	11,02%
jiný	0	0,00%	0	0,00%	11	9,32%
domácnost- 1 příjem	9	7,63%	1	0,85%	34	28,81%
domácnost- 2 příjmy	3	2,54%	2	1,69%	44	37,29%
domácnost- více příjmů	14	11,86%	2	1,69%	9	7,63%
výborná majetková situace	0	0,00%	0	0,00%	3	2,54%
dobrá majetková situace	6	5,08%	0	0,00%	29	24,58%
uspokojivá majetková situace	10	8,47%	1	0,85%	35	29,66%
neuspokojivá majetková situa-	10	8,47%	4	3,39%	20	16,95%
Azylový dům Břeclav	3	2,54%	1	0,85%	14	11,86%
Domov svaté Agáty	4	3,39%	1	0,85%	5	4,24%
IQ Roma servis	16	13,56%	2	1,69%	2	1,69%
Molitan, a.s.	1	0,85%	0	0,00%	19	16,10%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	1	0,85%	9	7,63%
senioři	2	1,69%	0	0,00%	18	15,25%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	20	16,95%
všichni respondenti	26	22,03%	5	4,24%	87	73,73%

**PŘÍLOHA P XI: „VÝŠE ÚROKŮ PŘI PŮJČCE V ZASTAVÁRNÉ
 PODLE HODNOCENÍ RESPONDENTŮ, KTERÍ MAJÍ
 ZKUŠENOST SE ZASTAVÁRNOU“**

	půjčka v zastavár- ně- normální stan- dardní úrok		půjčka v zastavár- ně- vysoký, ale ještě přijatelný úrok		půjčka v zastavár- ně- obrovský, lich- vářský úrok	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
struktura respondentů						
0-20	2	6,45%	1	3,23%	0	0,00%
21-30	5	16,13%	3	9,68%	0	0,00%
31-50	8	25,81%	7	22,58%	0	0,00%
50 a více	4	12,90%	1	3,23%	0	0,00%
muž	7	22,58%	2	6,45%	0	0,00%
žena	12	38,71%	10	32,26%	0	0,00%
základní vzdělání	12	38,71%	10	32,26%	0	0,00%
vyučení	3	9,68%	2	6,45%	0	0,00%
středoškolské	4	12,90%	0	0,00%	0	0,00%
vysokoškolské	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
ženatý/vdaná	8	25,81%	1	3,23%	0	0,00%
svobodný/á	8	25,81%	7	22,58%	0	0,00%
rozvedený/á	3	9,68%	4	12,90%	0	0,00%
zaměstnanecký poměr	4	12,90%	1	3,23%	0	0,00%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
sociální dávky	13	41,94%	11	35,48%	0	0,00%
jiný	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
domácnost- 1 příjem	8	25,81%	2	6,45%	0	0,00%
domácnost- 2 příjmy	3	9,68%	2	6,45%	0	0,00%
domácnost- více příjmů	8	25,81%	8	25,81%	0	0,00%
výborná majetková situace	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
dobrá majetková situace	4	12,90%	2	6,45%	0	0,00%
uspokojivá majetková situa-	7	22,58%	4	12,90%	0	0,00%
neuspokojivá majetková	8	25,81%	6	19,35%	0	0,00%
Azylový dům Břeclav	4	12,90%	0	0,00%	0	0,00%
Domov svaté Agáty	2	6,45%	3	9,68%	0	0,00%
IQ Roma servis	10	32,26%	8	25,81%	0	0,00%
Molitan, a.s.	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
obecní živnostenský úřad	1	3,23%	0	0,00%	0	0,00%
senioři	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
všichni respondenti	19	61,29%	12	38,71%	0	0,00%

PŘÍLOHA P XII: „PŘEDMĚT ZÁSTAVY PŘI PŮJČCE V ZASTAVÁRNĚ PODLE HODNOCENÍ RESPONDENTŮ, KTERÍ MAJÍ ZKUŠENOST SE ZASTAVÁRNOU“

	předmět zástavy- věc nedůležitá, nepotřebná		předmět zástavy- věc důležitá, ztráta bolestivá		předmět zástavy- věc nena- hraditelná, osobní	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
všichni respondenti						
0-20	2	6,45%	1	3,23%	0	0,00%
21-30	5	16,13%	3	9,68%	0	0,00%
31-50	6	19,35%	5	16,13%	4	12,90%
50 a více	2	6,45%	3	9,68%	0	0,00%
muž	5	16,13%	4	12,90%	0	0,00%
žena	10	32,26%	8	25,81%	4	12,90%
základní vzdělání	10	32,26%	11	35,48%	1	3,23%
vyučení	2	6,45%	1	3,23%	2	6,45%
středoškolské	3	9,68%	0	0,00%	1	3,23%
vysokoškolské	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
ženatý/vdaná	5	16,13%	1	3,23%	3	9,68%
svobodný/á	7	22,58%	8	25,81%	0	0,00%
rozvedený/á	3	9,68%	3	9,68%	1	3,23%
zaměstnanecký poměr	2	6,45%	2	6,45%	1	3,23%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
sociální dávky	11	35,48%	10	32,26%	3	9,68%
jiný	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
domácnost- 1 příjem	7	22,58%	2	6,45%	2	6,45%
domácnost- 2 příjmy	3	9,68%	1	3,23%	0	0,00%
domácnost- více příjmů	5	16,13%	9	29,03%	2	6,45%
výborná majetková situace	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
dobrá majetková situace	4	12,90%	2	6,45%	0	0,00%
uspokojivá majetková situace	7	22,58%	3	9,68%	1	3,23%
neuspokojivá majetková situace	4	12,90%	7	22,58%	3	9,68%
Azylový dům Břeclav	3	9,68%	1	3,23%	0	0,00%
Domov svaté Agáty	2	6,45%	1	3,23%	2	6,45%
IQ Roma servis	8	25,81%	9	29,03%	1	3,23%
Molitan, a.s.	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	0	0,00%	1	3,23%
senioři	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
všichni respondenti	15	48,39%	12	38,71%	4	12,90%

PŘÍLOHA P XIII: „ZKUŠENOST RESPONDENTŮ, KTEŘÍ SI VYPŮJČILI FINANČNÍ PROSTŘEDKY V ZASTAVÁRNĚ, S PROPADNUTÍM ZÁSTAVY“

	zkušenost s propadnutím zástavy- ne		zkušenost s propadnutím zástavy- ano, bez náhrady si ji ponechal zástavárník		zkušenost s propadnutím zástavy- ano, zástava prodána v dražbě, část výtěžku vrácena	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
0-20	3	9,68%	0	0,00%	0	0,00%
21-30	2	6,45%	6	19,35%	0	0,00%
31-50	4	12,90%	11	35,48%	0	0,00%
50 a více	4	12,90%	1	3,23%	0	0,00%
muž	4	12,90%	5	16,13%	0	0,00%
žena	9	29,03%	13	41,94%	0	0,00%
základní vzdělání	9	29,03%	13	41,94%	0	0,00%
vyučení	2	6,45%	3	9,68%	0	0,00%
středoškolské	2	6,45%	2	6,45%	0	0,00%
vysokoškolské	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
ženatý/vdaná	3	9,68%	6	19,35%	0	0,00%
svobodný/á	8	25,81%	7	22,58%	0	0,00%
rozvedený/á	2	6,45%	5	16,13%	0	0,00%
zaměstnanecký poměr	1	3,23%	4	12,90%	0	0,00%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
sociální dávky	10	32,26%	14	45,16%	0	0,00%
jiný	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
domácnost- 1 příjem	6	19,35%	5	16,13%	0	0,00%
domácnost- 2 příjmy	1	3,23%	3	9,68%	0	0,00%
domácnost- více příjmů	6	19,35%	10	32,26%	0	0,00%
výborná majetková situace	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
dobrá majetková situace	3	9,68%	3	9,68%	0	0,00%
uspokojivá majetková situace	6	19,35%	5	16,13%	0	0,00%
neuspokojivá majetková	4	12,90%	10	32,26%	0	0,00%
Azylový dům Břeclav	2	6,45%	2	6,45%	0	0,00%
Domov svaté Agáty	3	9,68%	2	6,45%	0	0,00%
IQ Roma servis	6	19,35%	12	38,71%	0	0,00%
Molitan, a.s.	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	1	3,23%	0	0,00%
senioři	2	6,45%	0	0,00%	0	0,00%
"mládežníci"	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
všichni respondenti	13	41,94%	18	58,06%	0	0,00%

PŘÍLOHA P XIV: „NÁZOR VŠECH RESPONDENTŮ NA PŮJČOVÁNÍ PENĚZ V ZASTAVÁRNĚ“

	názor na zastavárny- normální, rovnocenná možnost		názor na zastavárny- poslední reálná možnost vypůjčit si peníze		názor na zastavárny- nespravedlivé, nevýhodné, ponižující řešení	
	hodnota	%	hodnota	%	hodnota	%
0-20	4	3,39%	8	6,78%	2	1,69%
21-30	5	4,24%	9	7,63%	8	6,78%
31-50	8	6,78%	15	12,71%	22	18,64%
50 a více	2	1,69%	11	9,32%	24	20,34%
muž	8	6,78%	22	18,64%	23	19,49%
žena	11	9,32%	21	17,80%	33	27,97%
základní vzdělání	14	11,86%	18	15,25%	16	13,56%
vyučení	2	1,69%	12	10,17%	12	10,17%
středoškolské	3	2,54%	10	8,47%	19	16,10%
vysokoškolské	0	0,00%	3	2,54%	9	7,63%
ženatý/vdaná	4	3,39%	11	9,32%	25	21,19%
svobodný/á	11	9,32%	22	18,64%	21	17,80%
rozvedený/á	4	3,39%	10	8,47%	10	8,47%
zaměstnanecký poměr	2	1,69%	24	20,34%	20	16,95%
podnikání OSVČ	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
renta, důchod	2	1,69%	2	1,69%	20	16,95%
sociální dávky	13	11,02%	10	8,47%	14	11,86%
jiný	2	1,69%	7	5,93%	2	1,69%
domácnost- 1 příjem	7	5,93%	13	11,02%	24	20,34%
domácnost- 2 příjmy	6	5,08%	20	16,95%	23	19,49%
domácnost- více příjmů	6	5,08%	10	8,47%	9	7,63%
výborná majetková situace	0	0,00%	2	1,69%	1	0,85%
dobrá majetková situace	8	6,78%	12	10,17%	15	12,71%
uspokojivá majetková situace	5	4,24%	19	16,10%	22	18,64%
neuspokojivá majetková	6	5,08%	10	8,47%	18	15,25%
Azylový dům Břeclav	5	4,24%	4	3,39%	9	7,63%
Domov svaté Agáty	1	0,85%	2	1,69%	7	5,93%
IQ Roma servis	9	7,63%	7	5,93%	4	3,39%
Molitan, a.s.	1	0,85%	13	11,02%	6	5,08%
obecní živnostenský úřad	0	0,00%	3	2,54%	7	5,93%
senioři	1	0,85%	3	2,54%	16	13,56%
"mládežníci"	2	1,69%	11	9,32%	7	5,93%
všichni respondenti	19	16,10%	43	36,44%	56	47,46%